

لومړی فصل

موضوع: دیني او اخلاقي ارزښتونه

ژانر: روایتی (حکایت)

دین او اخلاق مو د ژوند لوری سموي.

۱. د ژوند سم لوری کوم دی؟
۲. دین او اخلاق مو پر ژوند کومې اغېزې پرېباسي؟
۳. دین او اخلاق ولې مهم دي؟
۴. دین او اخلاق څه رابطه سره ده؟
۵. ښه اخلاق انسان ته کومې گټې لري؟

دین او اخلاق مو د ژوند د سرچینه څرگندوي.

۱. حکایتونه او کیسې زموږ له ژوند سره څه رابطه لري؟
۲. په حکایتونو او کیسو کې د ژوند درسونه څنګه معلومولی شو؟
۳. لیکوال د حکایتونو کرکټرونه څنګه لوبوي چې د واقعي کسانو غوندې ښکاره شي؟
۴. په حکایتونو کې حیواني یا غیر ژوندي کرکټرونه د څه شي تمثیل کوي؟

د دې فصل هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل تر پایه پورې وکولی شئ چې:
۱. د عنوان او انځور له مخې د کیسو په اړه وړاندوینه وکړئ.
  ۲. توضیح کړئ چې د کیسو صحنې مو په ذهن کې څنګه مجسمې کړې.
  ۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.
  ۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.
  ۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه وازوئ.
  ۶. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړۍ اونۍ

د درس هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:
۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تیا» روستاږی لري؛
  ۲. په ډله ییز بحث کې د ملګرتیا په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛
  ۳. داسې مفردې کلمې په جمع واړوئ چې په (ي، ی، ه) سره جمع کېږي؛
  ۴. د اوس مهال جملې مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

فصل ۱
اونی ۱
درسي ساعت ۱

مِه - ر - با - ني	و - فر - ما - يل	خوا - شي - نى
گ - نا - هو - نه	گ - نا - هو - نو	اس - وي - لى

- عرض وکړ
- و فرمايل
- خواشینی
- اسویلی

اتکل وکړی: د کیسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

د الله ﷻ مهرباني

يو ماښام، موسی علیه سلام د طور په غره کې خدای ﷻ ته عرض وکړ: «يا الله! غواړم ستا تر ټولو بد بنده ووینم.»

الله ﷻ وفرمايل: «سبا سهار وختي د ښار دروازې ته ورشه. هر څوک چې تر ټولو مخکې له ښار څخه ووت، هغه مې تر ټولو بد بنده دی.»

موسی علیه سلام سهار وختي د ښار دروازې ته ولاړ. ویې لیدل چې لومړی یو سپری له خپلې لور سره له ښاره څخه وځي. موسی علیه سلام په زړه کې وویل چې دا غریب خبر نه دی چې د الله ﷻ تر ټولو بد بنده دی.

بیا یې الله ﷻ ته وویل: «يا الله ﷻ! اوس غواړم ستا تر ټولو ښه بنده هم ووینم.»

الله ﷻ وفرمايل: «ماښام د ښار له دروازې سره ودرېږه. هر څوک چې تر ټولو وروسته ښار ته ننوت، هماغه مې تر ټولو ښه بنده دی.»

موسی علیه سلام ماښام د ښار دروازې ته ولاړ. که گوري چې هماغه سپری او لور یې تر ټولو وروسته ښار ته ننوتل.

موسی علیه سلام حیران شو. پوښتنه یې وکړه: «ای مهربانه ربه! څنگه کېدای شي چې هماغه یو کس هم تر ټولو ښه وي، هم تر ټولو بد؟»

[تصویر: د شرق له لوري د لمر څرک، د لرغونو زمانو د ښار دروازه چې ځینې خلک د ښار څخه د وتلو لپاره د دروازې خوا ته روان دي. تر ټولو مخکې یو په عمر پوخ سپری چې توره پگړۍ یې په سر او اوږد سپین کمیس یې په تن دی، له یوې (۱۰-۱۱ کلنې) نجلې سره روان دی.]

الله ﷻ وفرمایل: «زه به یې حال درته ووايم.»

دی چې له خپلې لور سره له ښار څخه ووت، غرونو ته ولاړ. لور یې د غرونو په لیدو سره پوښتنه وکړه: «بابا! تر دې غرونو لوی به څه شی وي؟»

هغه ځواب ورکړ: «تر غرونو لوی آسمان دی.»

لور یې بیا پوښتنه وکړه: «تر آسمان لوی به څه شی وي؟»

هغه په خواشینۍ سره وویل: «ستا د پلار گناهونه.»

لور یې وویل: «او ستا تر گناهونو لوی به څه شی وي؟»

پلار یې سوږ اسویلی وکښ، ویې ویل: «د خدای مهرباني تر هر څه لویه ده. زه په خپلو گناهونو پښېمانه یم. زه به توبه وکړم او خدای به مې وبخښي.»

کورنۍ دنده: د کورنۍ له مشرانو یا د جومات له ملا امام صاحب څخه وغواړئ چې د

الله د مهرباني په اړه نور معلومات درکړي. تاسې دغه معلومات ولیکئ.

ووبشی او معنا یی کری: د چوکات کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا مو د څنگ له ټولگیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووبشی او معنا یی پیدا کری.

کلمه	اصلي برخه - روستاړی	د کلمې معنا
خوآشینی	خوا - شین - ی	خوا = زړه، شین = د خوړېدو نښه، ی = د حالت روستاړی خوآشینی = هغه حالت چې د چا زړه وخورېږي او خپه وي
خوآخوړي		
خوآگرځي		
خوآبدي		
خوآتوري		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کری. بیا مو د څنگ له ټولگیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کری.

پیل	منځ (د کیسې څوکه)	پای
کرکټرونه		د ستونزې حل
ځای - زمان		
ستونزه		نتیجه / پیغام

ویې ارزوی: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه یې وکړل؟
۲. ولې یې وکړل؟
۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

فصل ۱ اونی ۱ درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «مهربانۍ» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. مهربان چا ته وایو؟
۲. مهرباني څه گټې لري؟
۳. له چا سره څنگه مهرباني په کار ده؟

په بحث کې به په خپل وار خبرې کوو او د بل په خبرو کې به نه ور لوبړو!

لیکنښې وکاروئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او د [! . : « » ؟] لیکنښې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. الله ﷻ وفرمایل: «سبا سهار وختي د نهار دروازي ته ورشه.»
۲. موسی علیه سلام عرض وکړ _ یا الله _ غواړم ستا تر ټولو بد بنده وویښم _
۳. پوښتنه یې وکړه _ ای مهربانه ربه _ هغه څنگه پیدا کړم _
۴. هغه ځواب ورکړ _ تر غره لوی آسمان دی _
۵. لور یې بیا پوښتنه وکړه _ تر آسمان لوی به څه شی وي _

کورنۍ دنده: نن مو له ټولگيوالو سره د مهربانۍ په اړه بحث وکړ. په دې بحث کې چې مو څه زده کړل، هغه په کتابچو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: د څنگ له ټولگیوالو سره مو لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

گناهونه	گناهونه
گناهونو	
غرونو	
خوآشینی	
مهرباني	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. بیا مو

د څنگ له ټولگیوالو سره د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. موسی علیه سلام د خورا بد او خورا ښه بنده پوښتنه ولې له خدای څخه وکړه؟

۲. الله ﷻ د هغه گناهکار سړي گناهونه ولې وبخښل؟

۳. هغه سړي ولې وویل چې گناهونه یې تر آسمان لوی دي؟

ویي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د خپلو پوښتنو د ځواب د موندلو لپاره د موسی علیه سلام چلند څنگه و؟

۲. د هغه گناهکار سړي کار ستاسو په نظر څنگه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دوهمه اونی

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وپشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «جن» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د احسان په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. د [. : « » ؟] به په جملو کې سمې وکاروئ.

فصل ۱   اونی ۲   درسي ساعت ۱

وا - ځ - و - له	رغ - یا - نه	ژغو - رې - د - لی
ړند - گ - و - لو	ما - نې - جن	و - کیند - د - له

مانېجن   بیابان   رغيانه   احسان

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

احسان

د اوږي په یوه توده ورځ کې دوه خواږه ملگري په بیابان کې په سفر روان وو. د منزل په منځ کې یې څه خبره سره واړوله. دا یوه ملگري بل ملگري ته کلکه خپېره ورکړه. دا بل خوږ شو، خوابدی شو، خو څه یې ونه ویل. هغه یوازې د بیابان پر شگو باندې ولیکل: «نن خپل خواږه ملگري پر مخ خپېره راکړه.»

دوی بیا په بیابان کې روان شول، خو لکه یو بل چې بېخي نه پېژني، خبرې یې نه کولې. وهل شوی لا هم مانېجن و. وهونکی هم په خپل کار پنبېمانه او غمجن و. دوی ښه مخ ته لاړل او یوې رغيانې ته ورسېدل. د دواړو سخته گرمي شوې وه. د اوبو په لیدو د لامبو وهلو هوس ورولوېد. اوبو ته ورغلل. دا یو چې په خپېره وهل شوی و، اوبو ته وښوېد. اوبه ډېرې وې او د ده لامبو نه وه زده. اوبو لاندې کاوه چې هغه بل ملگري یې اوبو ته ورتوپ کړ. ځان یې ور ورساوه او هغه یې وژغوره. ژغورېدلی یو شېبه د اوبو په غاړه کې پرېوت چې ساه یې سمه شي. بیا راپاڅېد، چاقوگی یې را

وايست او پر يوې ډبرې يې دا جمله وکيندله: «نن خپل خواږه ملگري له لاهو کېدو څخه وژغورلم.» بيا يې په موسکه خوله ملگري ته ور وکتل.

ملگري يې هم موسکې شو او ويې وويل: «هغه بل ځل دې د خپېرې خبره پر شگو وليکله او اوس دې د ژغورېدلو خبره پر تيره وکيندله، چې دا ولې؟»

ده ورته وويل: «د نورو د ناسم چلند خاطرې بايد پر شگو وليکو چې د بخښنې له نري باد سره ختمه شي، خو د احسان خاطرې يې بايد پر تيره وکيندو چې هېڅ باد يې د ښکولو وس ونه لري.»

[تصوير: د لوی بيا بان په منځ کې يوه رغيانه (واحه). يو ځوان هلک په اوبو کې د ډوبېدو په حال کې او بل

ځوان د هغه د ژغورلو په حال کې]

کورنۍ دنده: د احسان کولو په اړه ستاسو تجربه څه ده؟ په اړه يې څو جملې وليکئ.

ووېشئ او معنا يې کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا مو د څنگ له ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه - روستاړي	د کلمې معنا
مانېجن	مانې - جن	مانې = گيلې، جن = لرونکی مانېجن = هغه څوک چې له چا گيله من وي
زهرجن		
کرکجن		
قهرجن		
غمجن		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا مو د څنگ له ټولگيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پيل	منځ (د کيسې څوکه)	پای
کرکټرونه		د ستونزې حل
ځای - زمان		
ستونزه		نتيجه / پيغام

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟
۲. ولې يې وکړل؟
۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

فصل ۱ اونی ۲ درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «احسان» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. کوم کارونه احسان بللی شو؟
۲. له بدو خلکو سره احسان څنگه وي؟
۳. د احسان نتیجه به څه وي؟

کله چې بحث کوو، کېدای شي نظرونه مو سره توپیر ولري. خپل نظر باید په سره سینه ووايو.

لیکنښې وکاروئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې ولیکئ او د بېلگې له مخې د [ ] : « » [؟] لیکنښې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. پر شگو باندې یې ولیکل: «نن خپل خواږه ملگري په مخ خپېره راکړه.»
۲. ملگري یې وویل _ د ژغورېدلو خبره دې پر تیره وکیندله، چې دا ولې _
۳. پر ډبرې یې دا جمله وکیندله _ نن خپل ملگري له لاهو کېدو وژغورلم _
۴. ده ورته وویل _ د نورو د ناسم چلند خاطرې باید پر شگو ولیکو _
۵. هغه ځواب ورکړ _ د احسان خاطرې یې باید پر تیره وکیندو _

کورنۍ دنده: نن مو د احسان په اړه بحث وکړ. په دې بحث کې چې مو څه زده کړل، هغه په کتابچو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: د څنگ له ټولگیوالو سره مو لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

مانېجن	مانې جن
خوابدی	
ژغورېدلی	
غمجن	
ور ورساوه	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. د

څنگ له ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. هغه چې پر تیرې یې جمله وکیندله، ولې یې خپل ملگري ته په موسکه خوله ور وکتل؟
۲. که د ډوبېدو او ژغورلو پېښه نه وای شوې، د دې ملگرو خپگان به څومره غځېدلی وای؟
۳. تر دې پېښې وروسته به د هغو دوو ملگرو ملگرتیا څنگه شوې وي؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. هغه کس چې خپل ملگری یې په خپېره وواهه، څنگه انسان و؟
۲. ستاسو په نظر د وهل شوي ملگري چلند څنگه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوبه شوه او ولې مو خوبه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دریمه اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تیا» روستاږی لري؛
۲. په ډله ییز بحث کې د ملگرتیا په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛
۳. داسې مفردې کلمې به په جمع واړوئ چې په (ي، ی، ه) سره جمع کېږي؛
۴. د اوس مهال جملې به مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

فصل ۱
اونی ۳
درسي ساعت ۱

او - سپ - د - لې	خوش - جا - لی	کې - ش - په
ر - سپ - د - لې	غم - ج - نې	با - را - نو - نه

- مشوره
- خورا
- کړتنه
- پتکه

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې مجسم کړئ.

ملگرتیا

یوه کیشپه او یوه جوړه پتکې سره ملگرې وې. دوی په یوه ډنډ کې اوسېدلې او هر وخت به یې سره کیسې کولې. کیشپه ډېره کړتنه وه. مدام به یې خوله خلاصه وه او خبرې به یې کولې. یو کال بارانونه کم وو او وچکالي راغله. د ډنډ اوبه په وچېدو وې. پتکو فکر وکړ چې که ډنډ بېخي وچ شي، دوی به څه کوي.

کیشپې مشوره ورکړه چې پتکې دې والوځي او چپرته بل ډنډ دې پیدا کړي. بیا به درې واړه هلته ولاړې شي.

پتکې والوتلې. ډېرې وگرځېدې او بیا راستنې شوې. دوی یو بنایسته ډنډ موندلی و، خو ستونزه دا وه چې ډنډ خورا لرې و. کیشپې ته خورا سخته وه چې تر هغه ځایه پورې لاړه شي. درې واړه اندېښمنې وې چې دا به څنگه شي؟

خو کیشپې بیا هم مشوره درلوده: «گورئ! یوه کلکه لښته به راواخلو. دواړه سرونه یې تاسې په مښوکه کې ونیسئ او زه به د لښتې منځ په خوله ټینگ ونیسم. تاسې به والوځئ او ما به هم په هوا کړئ.»

یوې پتکې له خوشحالی نارہ کره: «واہ! خومره ښه مشوره!»

بلې پتکې وویل: «مشوره خو ښه ده، خو گوره ملگرې! ستا عادت دی چې خبرې ډېرې کوې. که

ته په هوا کې خبرو ته خوله خلاصه کړې، نو بیا؟»

کیشپې وویل: «بې غمه شه. زه به تر هغې پورې خبرې نه کوم چې ډنډ ته نه یو رسېدلې.»

پتکو لښته په مښوکه کې ونيوه او کیشپې د لښتې منځ په خوله ټینگ کړ. درې واړه په هوا شوې.

واہ! له پاسه هر څه خومره بدل ښکارېدل! کیشپې ته دا پېښه ډېره په زړه پورې وه. څو وارې یې

زړه وشو چې څه ووایي، خو خپله ژمنه یې ور په زړه شوه. هغې ژمنه کړې وه چې خوله به نه

خلاصوي.

له ډېر مزل وروسته، درې واړه ډنډ ته ورسېدې. لوی ښکلی ډنډ چې اوبه یې د آسمان په رنگ

نیلي وې. کیشپې د ډنډ په لیدو سره نارہ کره: «واہ! خومره ښکلی ډنډ!»

له دې خبرې سره له پاسه راخطا شوه. د ډنډ په غاړه کې پر تیږو ولوېده او سخته خوږ شوه.

خواره کې کیشپه ځکه ولوېده شوه چې بې وخته یې خبرې وکړې.

[تصویر: یوه جوړه پتکې په هوا کې، د لښتې دوه سروڼه یې په مښوکو نیولي دي او یو کیشپ د لښتې منځ په

خوله ټینگه نیولې ده. لاندې یو وچېدونکی ډنډ او شاوخوا یې مړاوې ونې ښکاري]

کورنۍ دنده: ستاسو ښه ملگری څوک دی یا ښه ملگرې مو څوک ده. په اړه یې څلور

جملې ولیکئ.

ووېشئ او معنا يې کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا مو د څنگ له ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه - روستاري	د کلمې معنا
ملگرتيا	ملگر - تيا	ملگر = ملگری، تيا = د حالت وروستاري ملگرتيا = هغه حالت چې څوک سره ملگري وي
بلدتيا		
څبرتيا		
ژمنتيا		
ويښتيا		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا د خپل څنگ له ټولگيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پای		منځ (د کيسې څوکه)	پيل	
	د ستونزې حل			کرکټرونه
				ځای - زمان
	نتيجه / پيغام			ستونزه

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟
۲. ولې يې وکړل؟
۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

فصل ۱ اونی ۳ درسي ساعت ۳

بحث وکړی: تاسې به په ډلو کې د «ملگرتیا» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ښه ملگری / ملگری څه رقم وي؟
۲. مور د ځان ملگری / ملگری کېدای شو؟
۳. سمه ملگرتیا څنگه وي؟

کله چې په بحث کې څوک خپل نظر وايي، باید ښه ورته غور ونیسو!

د کلمو جمع ښه وليکئ: لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بیا د هرې کلمې مخې ته جمع ښه يې وليکئ.

ملگری - ملگري	سړی -	بريالی -	ښکلی -	ژوندی -
خوښي - خوښی	وچکالي -	خوشحالي -	وروري -	ښادي -
مل - مله	غل -	خر -	مړ -	شین -

تېر مهال ته يې واړوئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او د بېلگې په شان هره جمله مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

اوس مهال	مطلق تېر مهال	جاري تېر مهال
کيشپه لښته په خوله نيسي.	کيشپې لښته په خوله ونيوه.	کيشپې لښته په خوله نيوله.
پتکه ډوډۍ خوري.		
د ډنډ اوبه وچېري.		
کيشپه پر تيرو لوېري.		

فصل ۱ اونی ۳ درسي ساعت ۴

ووبشی او ویی لیکئ: د خپل څنگ له ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

وچ کالي	وچکالي
	خوشحالي
	خواره کی
	غمجنې
	ملگرتيا

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. د

خپل څنگ له ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. کومه پتکه مشره وه؟

۲. په کیسه کې ولې هر ځل کیشپه مشوره ورکوي؟

۳. پتکو ولې نه غوښتل چې کیشپه یوازې پرېږدي؟

ویي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د پتکو کار درته څنگه ښکاري؟

۲. د کیشپې مشورې څنگه وې؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

پنځم ټولگی - دوهم فصل

موضوع: طبیعت

ژانر: معلوماتي (مقایسي)

طبیعت د رازونو، ښکلاوو، خوندونو، او گټو سرچینه ده.

۱. د طبیعت رازونه څنگه راسپړلی شو؟
۲. ښکلا څنگه پېژندلی شو؟
۳. د طبیعت له نندارې څخه ولې خوند اخلو؟
۴. په طبیعت کې د انسان لپاره کومې گټې دي؟
۵. د طبیعت ښکلا او خوند څنگه ساتلی شو؟

هر شی له بل شي سره ځینې ورتهوالي او ځینې توپيرونه لري.

۱. د شیانو تر منځ ورتهوالي څنگه معلومولی شو؟
۲. د شیانو د توپيرونو وجه څه ده؟
۳. دوه شیان څنگه هم سره ورته وي او هم له یو بله توپیر لري؟
۴. که ټول شیان بېخي سره یو شان وای، څه به پېښېدلای؟

د فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د دوو شيانو توپيرونه او ورته والي په ډياگرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوی.

۶. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولی شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ین» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د ملگرتیا په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. [،] لیکنښه په جملو کې وکاروئ.

فصل ۲ اونی ۱ درسي ساعت ۱

نو - رسد - تاند - بیان	او - سب - دوند - کي	و - لا - ی - تو - نه
خند - گ - لو - نه	جل - غو - ز - یو	اق - لی - مو - نه

- اقلیم
- طبیعت
- تورغوری
- تورلمی

اټکل وکړئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچه کې مو د هرې جملې شمېره وليکئ. که د جملې خبره درته صحیح ښکاري، د شمېرې مخې ته يې (ص) او که يې خبره درته غلطه ښکاري، د شمېرې مخې ته يې (غ) وليکئ. بيا د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، وگورئ چې اټکل مو سم و که ناسم.

۱. نورستان او هلمند دواړه د افغانستان مرکزي ولايتونه دي.
۲. دواړه گن ځنگلونه لري.
۳. د دواړو اوسېدونکي پښتانه دي.
۴. د نورستان هوا ډېره گرمه ده، خو هلمند سوړ دی.
۵. نورستان غرنی دی، خو د هلمند ډېره برخه هواره ده.
۶. د هلمند سیند لوی دی، خو د نورستان سیندونه واړه دي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو اټکل سم و، مخې ته يې (✓) او که ناسم و، مخې ته يې (X) وکارئ.

نورستان او هلمند

نورستان او هلمند دواړه د افغانستان سرحدي ولايتونه دي. دواړه له پاکستان سره سرحد لري، خو نورستان د هېواد په ختيځ او هلمند په جنوب کې پروت دی. نورستان کوچنی دی خو هلمند د هېواد خورا لوی ولايت دی. د هلمند مساحت (۶۱۸۲۹) مربع كيلومتره، خو د نورستان مساحت (۹۹۴۲) مربع كيلومتره دی. د هلمند اكثره اوسېدونکي پښتانه دي، خو د نورستان ډېر خلک په قوم نورستانيان دي او ژبه يې نورستاني ده.

نورستان او هلمند دواړه ښکلی طبيعت لري. نورستان غرنی سيمه ده او غرونه يې په طبيعي ځنگلونو پوښلي دي. د نورستان په ځنگلونو کې د نښتر، لمنځې، خېړۍ، ښوون (زيتون)، جلغوزيو، بادام، انځر او نورې ونې شته. د هلمند ډېره برخه هواره ده، غرونه په کې کم او ډاگونه زيات دي. په هلمند کې طبيعي ځنگلونه خورا کم دي، خو د انگورو، انارو او بادامو باغونه په کې ډېر دي.

نورستان او هلمند دواړه ډول ډول وحشي ژوي او مرغان لري. د نورستان په ځنگلونو کې واورين پړانگ، لېوه، وحشي پيشو، د مارکوپولو هوسۍ، غرنۍ وزه، ير، خانی، خرلمی، تورلمی، تورغورۍ، بېزو، شادو او ځينې نور ژوي پيدا کېږي. په هلمند کې تازي پړانگ، سمانچه (وحشي پيشو)، او تري هوسۍ پيدا کېږي. د نورستان ځنگلونه د ډېرو مرغانو ځالي دي، لکه: زرین مرغه، سپين سرې بلبله، خېړۍ خوره مرغۍ، طوطي، او ډېر نور مرغان.

د نورستان او هلمند اقليمونه سره توپير لري. د نورستان هوا سړه ده او واوره په کې ډېره کېږي، خو د هلمند هوا ډېره گرمه ده. په نورستان او هلمند دواړو کې سيندونه بهېږي. د نورستان سيندونه واره دي، خو د هلمند سيند ډېر لوی او د افغانستان تر ټولو اوږد سيند دی. د هلمند پر سيند د کجکي په سيمه کې د برېښنا لوی بند جوړ شوی دی، خو په نورستان کې د برېښنا بند نشته.

نورستان او هلمند دواړه خپل خپل لاسي صنايع لري. د نورستان خلک له وړيو څخه تېر، پټو، کوټ، پتلون، شړۍ، او کجاوه اوبدي. همدارنگه دوی په لرگيو کې کيندنکاري کوي او ورنه ښکلې دروازې، کرکۍ، کټارې، زانگو او نور شيان جوړوي. د هلمند خلک بيا د خامکي غاړو په رغولو او له مرمر

او روخام ډبرو څخه د زینتي شيانو په جوړولو کې تکره دي. کولالي د نورستان او هلمند د خلکو گډ صنعت دی.

منابع:

۱. درآمدی بر جغرافیای طبیعی افغانستان، محمد عظیم عظیمی، انتشارات خراسان، تهران، چاپ دوم، ۱۳۹۱

۲. جغرافیای ولایات افغانستان، پوهاند غلام جیلانی عارض، ۱۳۸۸

۳. جغرافیای اقتصادی افغانستان، پوهاند میر هارون احمدی، انتشارات نامی، کابل، چاپ سوم، ۱۳۹۳

۴. نورستان در گذرگاه تاریخ، معاون سرمؤلف سلیمان سون آرا، مؤسسه ثمر، ۱۳۹۵

۵. ویکیپدیا، دانشنامه آزاد، نورستان

[تصویر: د افغانستان نقشه چې هلمند او نورستان په کې رنگ شوي وي. د نورستان د ځنگلونو او د هلمند د

سیند او هواری ځمکې عکسونه، د نورستان د ځینو وحشي ژوو عکسونه]

کورنی دنده: د کتاب او کتابچې په اړه فکر وکړئ. د دواړو توپيرونه او ورتهوالي پیدا کړئ. بیا د خپلې کتابچې یوه صفحه په یوې عمودي کرنيې نیمايي کړئ. د صفحې په نښې خوا کې د کتاب او کتابچې توپيرونه او په بله خوا کې یې ورتهوالي وليکئ.

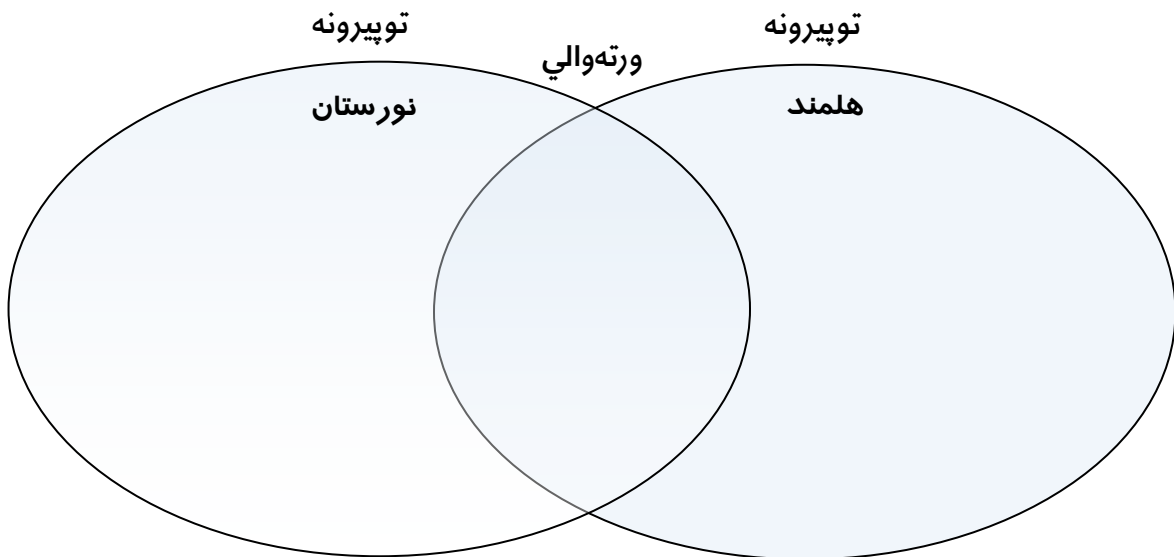
ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووبشی او معنا یې پیدا کری.

د کلمې معنا	اصلي برخه - روستاړي	کلمه
واوره = سپینې غونډارې چې په ژمي کې ورېږي، ین = صفتي روستاړي واورین = څه چې د واورې غونډې یا له واورې څخه جوړ وي.	واوره — ین	واورین
		خاورین
		ډبرین
		لرگین
		زرین

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام ته وگورئ او په کتابچو کې یې رسم کری. بیا د ښوونکي/

ښوونکي له لارښوونې سره سم، د نورستان او هلمند توپيرونه او ورتهوالي پیدا او ډیاگرام ډک کری.

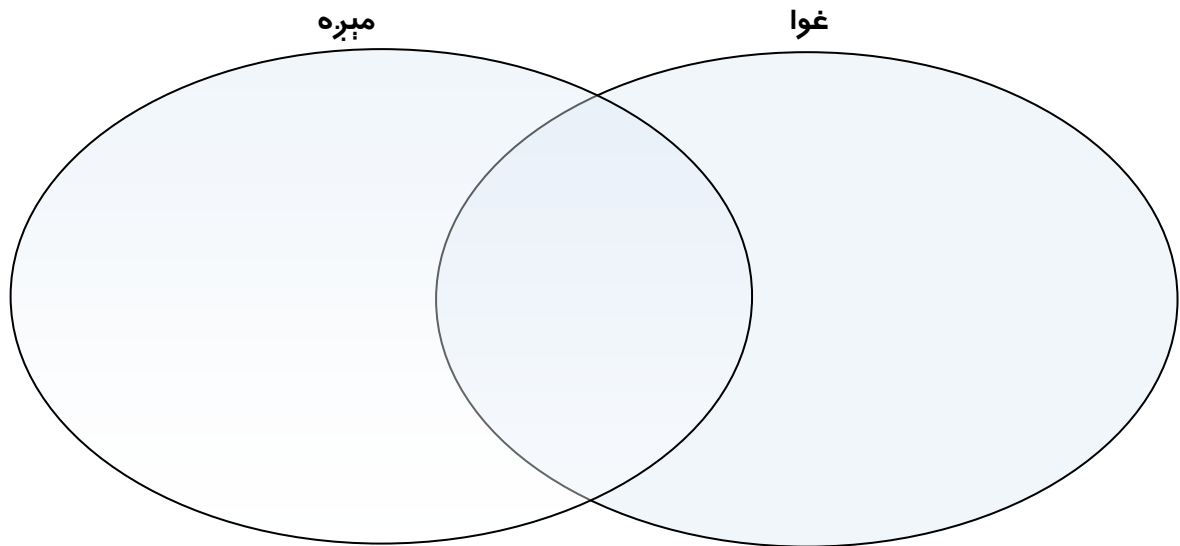
ویب ارزوی: د نورستان او هلمند د مقایسې مقاله وارزوی او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟
۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دلیل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا غوا له مېرې سره مقایسه

کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته شيان د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې وليکئ.

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «ښه او بد ملگري» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ښه او بد ملگري / ښه او بده ملگري په څه شي کې سره ورته وي؟
۲. ښه او بد ملگري / ښه او بده ملگري کوم توپيرونه لري؟
۳. بد ملگري / بده ملگري په ښه ملگري / ملگري څنگه اړولی شو؟

د دې لپاره چې د بحث نتیجه وباسو، د هر چا د خبرو مهم ټکي بايد وليکو!

(،) وکاروئ: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او (،) ليکنښه په مناسبو ځايونو کې وکاروئ.

۱. د هلمند ډېره برخه هواره ده غرونه په کې کم او ډاگونه زيات دي.
۲. د نورستان سيندونه واړه دي خو د هلمند سيند ډېر لوی دی.
۳. په هلمند کې طبيعي ځنگلونه خورا کم دي خو د انگورو انارو او بادامو باغونه په کې ډېر دي.
۴. د نورستان هوا سړه ده او واوړه په کې ډېره کېږي خو د هلمند هوا ډېره گرمه ده.
۵. دواړه له پاکستان سره سرحد لري خو نورستان د هېواد په ختيځ او هلمند په جنوب کې پروت دی.

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بيا خپل دوه ملگري سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته ځانگړنې د دايرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه يې د دايرو په آزادو برخو کې وليکئ.

فصل ۲ اونی ۱ درسي ساعت ۴

ووبشی او وېې لیکې: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکې.

واورین	واورین
زرین	واورین
زینتي	واورین
تورلمی	واورین
تور غوری	واورین

فکر وکړې: دلته داسې پوښتنې لولې چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له ځنگلوریو ټولگیوالو

سره مو پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکې.

۱. په نورستان کې وحشي ژوي ولې ډېر دي؟

۲. باران په هلمند کې ډېر اوري که په نورستان کې، ولې؟

۳. سفر او تگ راتگ په هلمند او نورستان کې څه توپيرونه لري؟

ويې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکې.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وې؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر ولیکې: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر ولیکې.

د دې اونۍ خاص هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:
۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «هم» مختاری لري؛
  ۲. په ډله ییز بحث کې د خوښولو په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛
  ۳. [،] لیکنښه په جملو کې وکاروئ.

فصل ۲ اونی ۲ درسي ساعت ۱

را - جذ - ب - وي	ن - با - تات	ژوند - دي - سا - ري
زر - گو - نه	مید - لي - مت - ره	چا - پپر - يال

- بندوکی
- د کمره گل
- چاپیریال
- ژوندي ساري

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. ونې او بوټي دواړه یو شان ریښې، ساقې او پانې لري.
۲. ځینې بوټي زرگونه کاله عمر کوي.
۳. ونې تر لس مترو زیات نه جگېږي.
۴. ونې او بوټي دواړه اوبو ته اړتیا لري.
۵. بوټي تر ونو د هوا ډېر گردونه او دوږې جذبوي.
۶. ونې او بوټي د اکثرو ژوو لپاره خواړه برابروي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه

پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ.

ونې او بوټي

ونې او بوټي دواړه ژوندي ساري او دواړه نباتات دي. ونې او بوټي دواړه ريښې، سټه (ساقه) او پانې لري. د ونو ريښې غټې او اوږدې وي، خو د بوټو ريښې نرۍ او لنډې دي. د ونو سټې کلکې او پرېږې دي، خو د بوټو ډنډر نرم او نرۍ وي. د ونو پانې ډېرې دي او يوه ونه شاوخوا ۳۵۰۰۰ پانې لري، خو د بوټو پانې کمې وي.

بوټي معمولاً لږ عمر کوي، خو ونې سلگونه کاله ژوند کولی شي. اکثره بوټي يو کلن وي لکه: غنم، جوار، اوربشې، شولې، بينډۍ، روميان، کچالان او نور چې له زرغونېدو څخه تر رژېدلو پورې څو مياشتې وخت نيسي. خو داسې بوټي هم شته چې زرگونه کاله عمر کوي، لکه د کمر گلان چې ۴۵۰۰ کاله ژوند کولی شي. ونې معمولاً ډېر عمر کوي. اکثره ونې ۲۰۰ - ۳۰۰ کاله پايي او د نښتر او لمنځې ونې بيا ان ۸۰۰۰ کاله ژوند کولی شي.

ونې او بوټي دواړه وده کوي. ونې معمولاً ډېره وده کوي او ډېرې دنگې وي، خو بوټي ډېره وده نه کوي او ټيټ دي. اکثره ونې تر ۵ مترو لوړې وي، خو ځينې يې ان تر ۱۰۰ مترو زياتې دنگې دي لکه ماموت ونې چې په امريکا کې دي. ځينې بوټي لکه د کمر گلان يوازې څو ميلي متره جگ وي، اکثره بوټي بيا ۳۰ - ۱۰۰ سانتي متره وي، خو بندوکي داسې بوټي دي چې ان ۳ متره هم جگېږي.

ونې او بوټي دواړه د ژوندي پاتې کېدو لپاره اوبو ته اړتيا لري. بوټي ډېرې اوبه غواړي او ژر تېري کېږي، خو ځينې بوټي لکه د صحرايي سيمو څوځان په ډېرو کمو اوبو پايي. اکثره ونې بيا د تندې په مقابل کې ډېر مقاومت لري، ځکه چې ريښې يې اوږدې دي او د ځمکې له ژورو څخه اوبه راجذبوي.

ونې او بوټي دواړه چاپېريال او طبيعت ته گټور دي. دواړه د هوا کاربن ډای اوکسايډ جذبوي او د هوا د ډېرې تودېدو مخه نيسي. همدارنگه دواړه آکسيجن توليدوي چې د نورو ژوندي سارو لپاره، خورا مهم دی. ونې او بوټي د هوا په پاکولو کې هم ونډه اخلي. دواړه له هوا څخه گرد او دوږې جذبوي. دا چې ونې لويې او دنگې دي او پانې يې خورا ډېرې دي، نو ډېر گردونه له هوا څخه راټولوي او واره بوټي دا کار چندانې نه شي کولی.

ونې او بوټي دواړه د انسان او نورو ژوو لپاره، خواړه برابروي. انسانان مختلف بوټي کړي او مېوه يې خوري او پانې او سټې يې څارويو ته ورکوي. همدارنگه د ونو مېوې د انسانانو، ژوو او مرغانو، خوراک دی او د ونو پانې د اکثر ژوو لپاره نښه خواړه دي. همدارنگه بوټي د مختلفو باکټرياوو، ژوو او مرغانو، خوراک دی.

منابع:

۱. عمومي معلومات دوهم ټوک، یورگ پیلاوه، ژباړونکې اناهیتا روهي، د افغانستان د ماشوم د ادبیاتو ملي بنسټ، کابل، ۱۳۹۸
۲. جغرافیای حیات، پوهاند میر هارون احمدی، پوهنتون تعلیم و تربیه استاد ربانی، ۱۳۹۰

[تصویر: د صفحې په ښې خوا کې د مختلفو بوټو عکسونه او په چپه خوا کې يې د مختلفو ونو عکسونه]

کورنۍ دنده: په خپل کور یا سیمه کې دوه مختلف بوټي پیدا کړې. دواړو ته څیر شئ او د دواړو توپيرونه او ورتهوالي پیدا کړئ. بیا په خپله کتابچه کې د مقایسې ډیاگرام رسم او د دوو بوټو ورتهوالي او توپيرونه په کې ولیکئ.

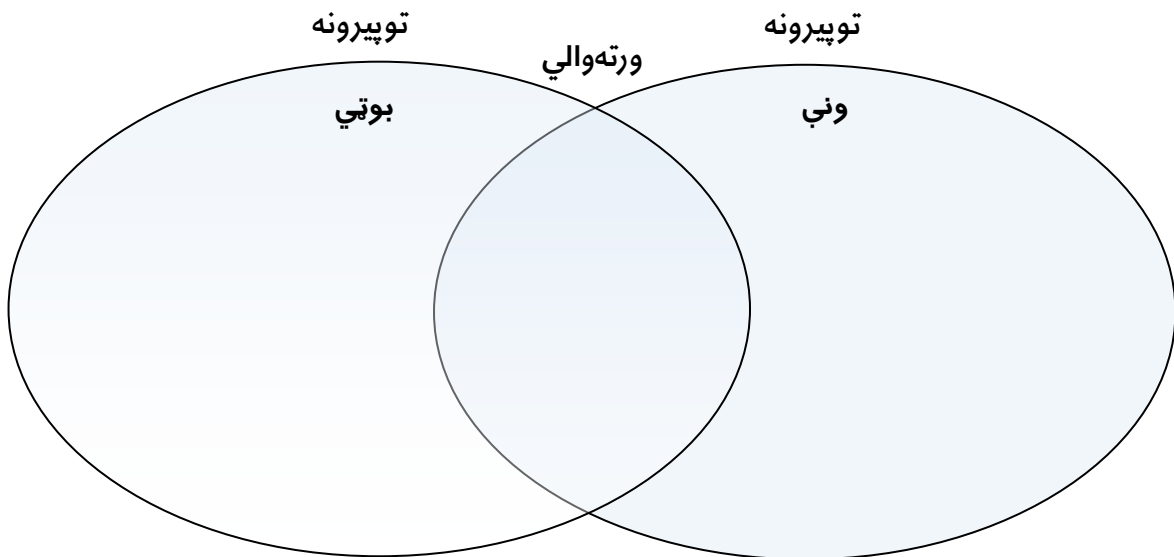
ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاري او اصلي برخه) ووبشی او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	مختاري — اصلي برخه	د کلمې معنا
همدارنگه	هم — دا رنگه	هم = سره يو شان، دا رنگه = دا رقم، دا ډول همدارنگه = هغه مهال کاروو چې د يوې جملې خبره له تېرې جملې سره رابطه ولري.
همغږی		
همفکر		
همکار		
همزولی		

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام ته وگورئ او په کتابچو کې يې رسم کړئ. بيا د ښوونکي/

ښوونکي له لارښوونې سره سم، د ونو او بوټو توپيرونه او ورتهوالي پيدا او ډیاگرام ډک کړئ.

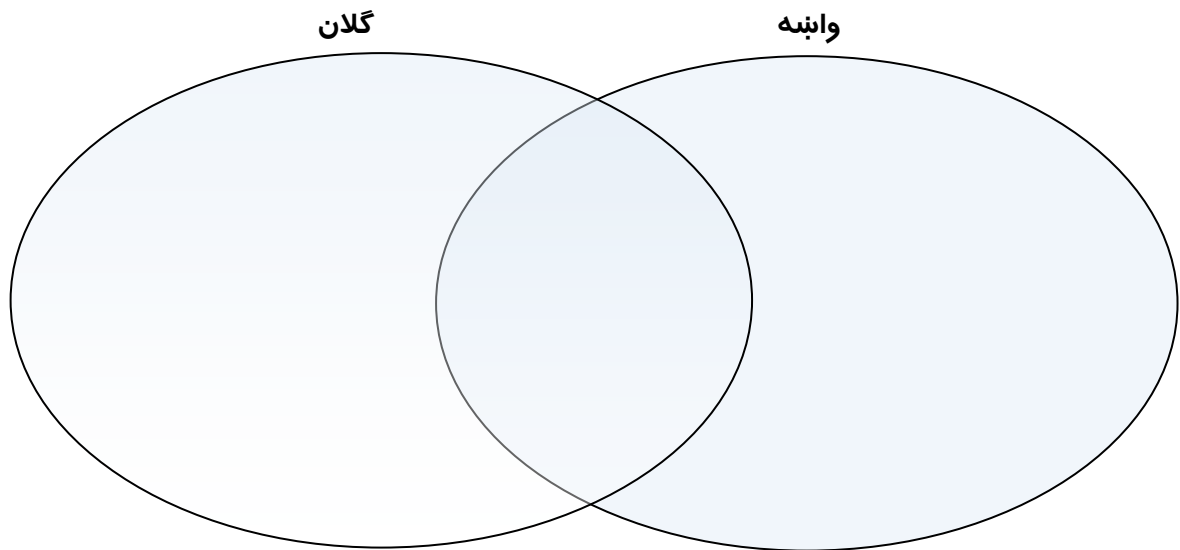
ویب ارزوی: د «ونې او بوټي» د مقایسې مقاله وارزوی او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟
۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دلیل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا واینه له گلانو سره مقایسه

کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته شيان د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «خوبولو» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ ځينې شيان ولې خوښوو؟
۲. د خپلې خوښې له کارونو څخه ځان څنگه اداره کړو؟
۳. که ملگري مو مختلفې لوبې خوښوي، څه وکړو چې ټول ملگري يوه لوبه خوښه کړي؟

کېدای شي د يوې موضوع په اړه د هر چا نظر بېل وي، متفاوت نظرونه طبيعي دي!

(،) **وکاروئ:** لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او (،) ليکنښه په مناسبو ځايونو کې وکاروئ.

۱. ونې معمولاً دنگې وي خو بوټي ټيټ دي.
۲. بوټي معمولاً لږ عمر کوي خو ونې سلگونه کاله ژوند کوي.
۳. د ونو ريښې غټې او اوږدې وي خو د بوټو ريښې نرۍ او لنډې دي.
۴. د ونو پانې خورا ډېرې دي، نو ډېر گردونه له هوا څخه راټولوي.
۵. ونې د تندې په مقابل کې ډېر مقاومت لري ځکه چې ريښې يې اوږدې دي.

کورنۍ دنده: د مقايسې ډياگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بيا دوي لوبې سره مقايسه کړئ. په ياد مو وي چې د دواړو ورته ځانگړنې د دايرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه يې د دايرو په آزادو برخو کې وليکئ.

فصل ۲ اونی ۲ درسي ساعت ۴

ووبشی او وېې لیکي: له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې يې وليکي.

سل	گونه
	زرگونه
	لسگونه
	چاپيريال
	گټور

فکر وکړي: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له څنگلوريو ټولگيوالو

سره مو پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکي.

۱. زړې ونې په څه شي پېژنئ؟

۲. د ونو وده چټکه وي که د بوټو، ولې؟

۳. ونې ډېر آکسيجن توليدوي که بوټي، ولې؟

ويې ارزوي: لوستل شوی متن وارزوي او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکي.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وي؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر وليکي: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر وليکي.

دریمه اونى

د دې اونى خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «بخون / چک» روستاړی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د غوښتنو په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. په جملو کې د نومونو او صفتونو مغیره بڼه وکاروئ.

فصل ۲ اونی ۳ درسي ساعت ۱

تور - ب - خو - نه	زیب - ند - تي	میک - رو - بو - نه
مخ - ت - ل - فو	ډو - لو - نه	سور - ب - خو - ني

- کانکرېټ
- زینتی شیان
- ذره
- طبیعی مواد

اټکل وکړئ: لاندې خو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. خاوره او شگه له تیرو څخه جوړېږي.
۲. سخت بادونه هم د شگو دانې هوا ته پورته کولی نه شي.
۳. شگه تر خاورې ډېرې اوبه جذبوي.
۴. له خاورې او شگې دواړو څخه زینتي شیان جوړولی شو.
۵. خاوره په مختلفو رنگونو پیدا کېږي، خو شگه یوازې یو رنگ لري.
۶. په شگو کې د ژوو او ونو بوټو ډېر ډولونه اوسېږي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ.

خاوره او شگه

خاوره او شگه دواړه طبيعي مواد دي. دواړه جامد دي او د پوډر بڼه لري. دواړه په زرگونو کلونو کې له تېرو څخه جوړېږي. په شگه کې يوازې د تېرو ذرې دي، خو په خاوره کې نور مواد هم گډو وي. خاورې د ځمکې د مخ ډبره برخه پوښلې ده، خو شگه يوازې د سمندر او سيندونو په غاړو او په ځينو ډاگونو کې وي.

خاوره پسته ده، خو شگه څېره ده. د خاورې ذرې ډېرې وړې دي، خو د شگو دانې نسبتاً غټې دي. د خاورې دوې سپکې دي او باد يې په آسانۍ سره هوا ته پورته کوي، خو د شگې دانې درنې دي او کمزوري بادونه يې هوا ته نه شي پورته کولی.

خاوره او شگه دواړه اوبه جذبوي. خاوره ډېرې اوبه جذبوي او ساتي يې، خو شگه لږې اوبه جذبوي او ساتلی يې نه شي. خاوره چې لنده شي، ذرې يې سره نښلي او خټه کېږي، خو د شگې دانې سره نه نښلي. وچه او لنده خاوره په لاسونو او جامو پورې نښلي او سپېره کوي يې، خو شگه په څه شي پورې نه نښلي.

خاوره او شگه دواړه گټور دي او د کورنو او نورو شيانو په جوړولو کې کارول کېږي. خاوره له بوسو سره گډېږي او دېوالونه او بامونه پرې اخېر کېږي. شگه له سمنټو سره گډېږي او د کانکرېټ لپاره مساله جوړوي. خاوره يوازې هم کارولی شو، مثلاً له خاورې څخه خښتې او خټين لوبښي (کودي) لکه: منگي، چاټي، گېلاس، کاسه، گلداني، او ځينې زينتي شيان جوړېږي. که له شگې سره چونه يا سمنټ گډ نه شي، څه ورنه نه جوړېږي، ځکه چې شگه په يوازې سر نه ټينگېږي.

خاوره او شگه دواړه په مختلفو رنگونو پيدا کېږي. خاوره معمولاً خړه وي، خو تورې، سپينچکې، سوربخونې، نسواري او ژېړبخونې خاورې هم شته. شگه معمولاً توربخونه وي، خو سپينې، تورې، شنې، او نسواري شگې هم وي.

خاوره د کرنې لپاره ډېره جوړه ده او هر بوټی په خاوره کې بڼه وده کوي، خو په شگو کې يوازې ځوځان او ځينې خاص بوټي، چې ډېره تنده او گرمي زغملی شي، شنه کېږي. همدارنگه خاوره د ونو لپاره هم ډېره بڼه ده ځکه چې اوبه ساتي او د ونو د ودې لپاره ضروري مواد په کې دي، خو په شگو کې ونې په آسانۍ سره نه کېږي.

په خاوره او شگه دواړو کې ژوي اوسېږي. په خاوره کې د ژوو خورا ډېر ډولونه لکه، میکروبونه، چينجي، خزدکې، ميري، مورکان، مړې او ډېر نور ژوي ژوند کوي. په شگو کې د ژوو لږ ډولونه اوسېدلی شي، لکه: ځينې کيشپان، ماران، لږمان، او کربوري.

منابع:

1. Ask Dr. Universe Project, Washington State University, 2018
2. <http://www.americangeosciences.org>
3. <http://www.javatpoint.com/sand-vs-soil>
4. <http://sciencing.com/animals-live-sand>

[تصوير: د صفحې په بنۍ خوا کې د خاورې عکس چې بوټي، ونې، چينجي، خزدکې او نور واړه ژوي په کې وي او په چپه خوا کې يې د ډاگ شگې چې يو نيم څوڅ او کربوري په کې وي]

کورنۍ دنده: تيرې او لوتې ته ځير شئ. بيا په خپله کتابچه کې د مقاييسې ډياگرام رسم کړئ او د تيرې او لوتې ورته والي او توپيرونه په کې وليکئ.

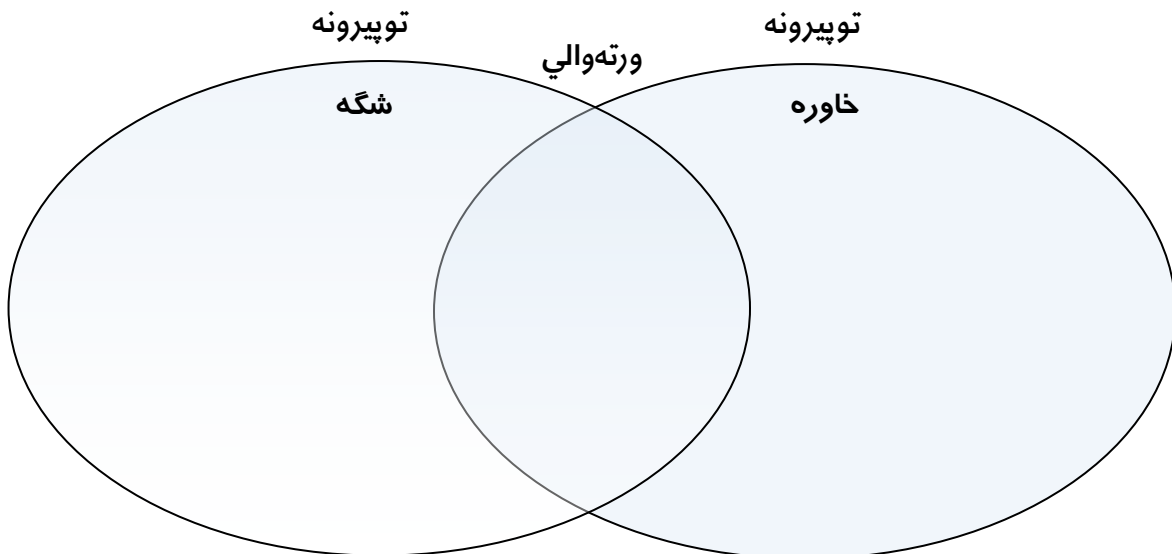
ووېشئ او معنا كړئ: د چوكاټ كلمې په خپلو كتابچو كې وليكئ. بيا له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره، هره كلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړی) ووېشئ او معنا يې پيدا كړئ.

د كلمې معنا	اصلي برخه – روستاړی	كلمه
تور = د تيارې رنگ بخون = غونډې، په رنگ ه = د ښځينه نوم ښه توربخونه = هغه شی چې نوم يې ښځينه وي او رنگ يې تور وزمه وي، خو بېخي توره نه وي.	تور – بخون – ه	توربخونه
		سوربخون
		ژېربخونې
		سپينچک
		زرغونچک

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام ته وگورئ او په کتابچو کې یې رسم کړئ. د خاورې او

شگې توپيرونه او ورتهوالي پيدا او ډياگرام ډک كړئ.

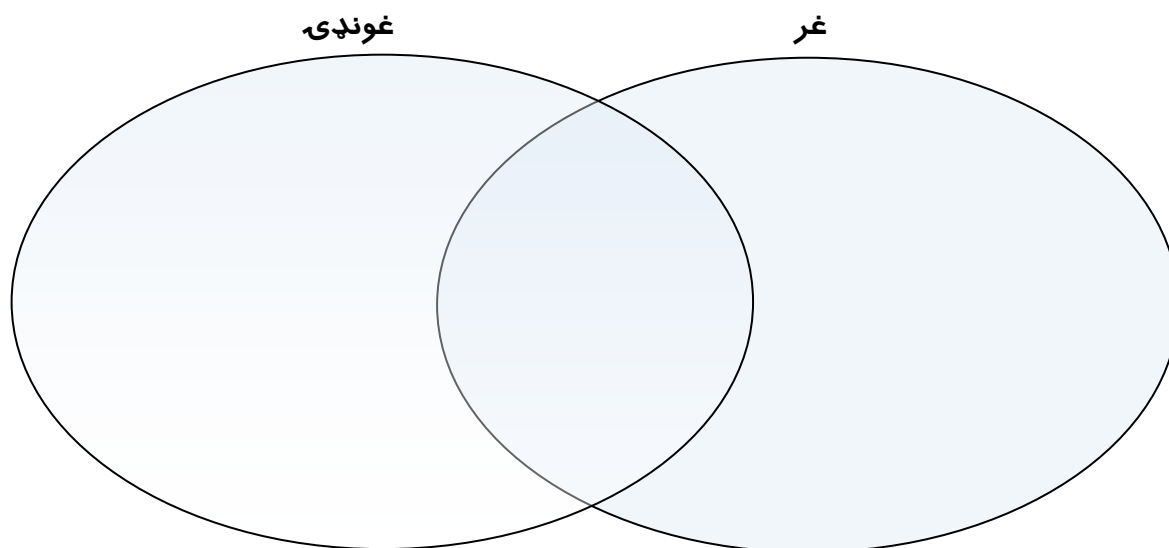

ويې ارزوي: د «خاورې او شگې» د مقايسي مقاله وارزوي او دې پوښتنو ته ځواب ووايي:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟
۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوي و؟

کورنی دنده: غره او غونډی ته څیر شی او د مقايسي په ډیاگرام کې يې سره مقايسه کړئ.

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «غوښتنې» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ ځینې شیان ولې غواړو؟
۲. منطقي او غیر منطقي غوښتنې څه توپيرونه لري؟
۳. له خپلو غیر منطقي غوښتنو څخه څنګه تېرېدای شو؟

کله چې د بحث لنډيز او نتیجه واېو، موافق او مخالف نظرونه دواړه به یادوو!

سمې بڼې وکاروئ: د لاندې جملو په تشو ځایونو کې په لینډیو کې د راغلیو نومونو او صفتونو اوبښتې

بڼه وکاروئ.

۱. مېرې په **مېرتانه** کې اوسېږي. (میرتون)
۲. دا رمه د هاغه ..... ده. (شپون)
۳. د ..... موټر ماشین خراب شو. (زور)
۴. رڼا ..... ته مڼه واچوله. (شکون)
۵. د ..... بوټي رینسې نرمې دي. (شین)
۶. غل په ..... کې نه ځایېږي. (غر)

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا خښته او تیره سره مقایسه کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته ځانګړنې د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

فصل ۲ اونی ۳ درسي ساعت ۴

ووبشی او وېي لیکي: له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې يې وليکي.

لاس ونو	لاسونو
	ډولونه
	رنگونو
	دېوالونه
	ډاگونو

فکر وکړي: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له ځنگلوريو ټولگيوالو

سره مو پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکي.

۱. تيرې ولې په شگو او خاورو اوږي؟
۲. ټولې خاورې يو رقم دي که سره توپير لري؟
۳. په خاوره کې ولې د ژوو ډېر ډولونه اوسېږي؟

ويي ارزوي: لوستل شوی متن وارزوي او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکي.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وي؟
۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر وليکي: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر وليکي.

دریم فصل

موضوع: تفکر

ژانر: روایتی (حکایت)

پوهه او فکر ژوند آسانه کوي.

۱. فکر او پوهه له یو بل سره څه رابطه لري؟
۲. پوهه او فکر ژوند څنگه آسانوي؟
۳. د پوهې سرچینې کومې دي؟
۴. خپل فکر څنگه روزلی شو؟
۵. د انسان پوهه په څه شي زیاتېږي؟

حکایتونه د ژوند هېندارې دي.

۱. په حکایتونو کې څه وینو؟
۲. حکایتونه زموږ ژوند څنگه رانښيي؟
۳. له حکایتونو څخه څه شی زده کولی شو؟
۴. خلک ولې حکایتونه جوړوي؟

د دې فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د عنوان او انځور له مخې د کیسو په اړه وړاندوینه وکړئ.
۲. توضیح کړئ چې د کیسو صحنې مو په ذهن کې څنګه مجسمې کړې.
۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.
۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.
۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه و ارزوئ.
۶. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړۍ اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «غیر» مختاړی لري؛
۲. په ډله ییز بحث کې د پوهې په اړه خپل نظر څرګند کړئ؛
۳. د ذات او معنا نومونه سره بېلې کړئ؛

درسي ساعت ۱

اونی ۱

فصل ۳

پرا - نیس - ت - لو	غی - ر - مع - مو - لی	کو - لپ - ب - ب - ږي
مُش - ک - لات	لو - ی - وو	ع - د - دو - نه

طریقه

معمولي

مُلک

حکیم

اتکل وکړی: د کیسي عنوان او انځور ته وگورئ او اتکل وکړی چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې

مجسم کړئ.

څلورم حکیم

په پخوا زمانو کې یو هونبیار پاچا و. هغه غوښتل چې د چارو لپاره یو تکړه وزیر وټاکي. د ملک څلور نامتو حکیمان یې راوغوښتل. دوی یې په یوه کوټه کې، چې دوه ورونه یې لرل، کېنول او ورته وېې ویل: دا یو ور له د باندې خوا درپسې کولپېږي. تاسې یې د خلاصولو وس نه لرئ. دا بل ور له دننه خوا بند شوی دی، خو کولپ یې معمولي کولپ نه دی، د ریاضي ډېر پېچلی حساب غواړي. که هر چا د کولپ د پرانیستلو طریقه تر نورو رومبی پیدا کړه او له کوټې ووت، هغه به مې وزیر وي.

په کولپ باندې گڼ عددونه لیکلي وو. په حکیمانو کې درې کسه پاڅېدل. د کولپ عددونه یې په خپلو کاغذونو ولیکل او حساب و کتاب یې شروع کړ. څلورم حکیم نه قلم و کاغذ راواخیستل، نه یې په کولپ باندې لیکلي عددونه ولوستل. بس ناست و او فکر یې کاوه. هغه له لږ فکر کولو وروسته راپاڅېد، وره ته ورغی، ټپله یې کړ. ور خلاص شو او حکیم له کوټې ووت. له هغې خوا بېرته له پاچا سره راغی.

دا درې حکیمان دومره په حساب بوخت وو چې د خلورم کس وتلو ته یې هیڅ پام شوی نه و. پاچا پر حکیمانو غږ وکړ: کار بس کړئ! وزیر مې وټاکه. سیالي دغه خلورم حکیم وگټله.

هغوی وویل: موږ چې کار پیل اووه، دی هسې وزگار ناست و، نو ده څنگه سیالي وگټله؟ خلورم حکیم وویل: زه مخکې له دې چې د وره د پرانیستلو لارې چارې ولټوم، په دې فکر کې شوم چې اول باید وگورم چې ور په رښتیا بند دی او که بند وي دا کولپ په رښتیا غیرمعمولي کولپ دی؟ کله چې ورغلم، پوه شوم چې کولپ نه غیرمعمولي دی او نه ور بند دی. بس دروازه مې تپله کړه، د باندې ووتم.

پاچا وویل: اوس پوه شوی چې ما ولې دی غوره کړ؟ موږ اکثره وخت په خپل ذهن کې مشکل تر واقعي اندازې ډېر لویوو او د حل لپاره یې لوی بندوبست کوو، حال دا چې اکثره مشکلات دومره لوی نه دي، لکه په ذهن کې چې مو لوی کړي دي.

[تصویر: یوه کوټه چې دوه ورونه لري. په یوه ور کې کولپ لوېدلی دی. درې حکیمان (له غټو پگړیو او اوږدو سپینو کمیسونو سره، ناست دي. کاغذ او دېوات یې مخې ته اېښي دي، پر کاغذونه یې عددونه لیکلي دي او د ریاضي عمليې ترسره کوي. بل حکیم له دوی څخه بېل لاس تر زې ناست دی او فکر کوي].

کورنۍ دنده: تاسو کله کوم ستونزه حل کړې ده؟ په دې اړه خپله تجربه ولیکئ.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاري او اصلي برخه) ووبشی او معنا يې پيدا کړئ.

د کلمې معنا	مختاري - اصلي برخه	کلمه
غير = نا، سيوا معمولي = عادي، د نورو غوندي غيرمعمولي = هغه څه چې د نورو غوندي نه وي.	غير — معمولي	غير معمولي
		غير واقعي
		غير قانوني
		غير ارادي
		غير حاضر

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پای	منځ (د کيسې څوکه)	پيل
د ستونزې حل		کرکټرونه
		ځای - زمان
نتيجه / پيغام		ستونزه

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووایئ:

۱. څه يې وکړل؟
۲. ولې يې وکړل؟
۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

فصل ۳ اونی ۱ درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «پوهې» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. پوهه څه ده؟

۲. پوهه څنگه ترلاسه کولی شو؟

۳. خپله پوهه څنگه په مناسب ځای کې کارولی شو؟

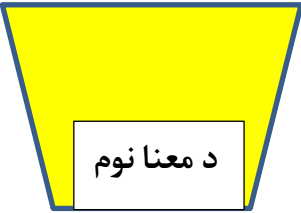

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه گډوډ راغلي دي. تاسې

يې سره بېل کړئ.

د ذات نوم: هر شی چې مادي وي يعنې له مادي څخه جوړ شوی وي، نوم يې د ذات نوم دی، لکه کتاب، ونه، تيره.
د معنا نوم: هر شی چې غيرمادي وي، نوم يې د معنا نوم دی، لکه: فکر، پوهه، مينه، اخلاق، سوله ...

اوسپنه	هونبنياري	لرگی	مشکل	ذهن	مُلک
ستوری	کتابچه	علم	کولپ	سيالي	وزير
عقل	تجربه	کوټره	طريقه	کاغذ	خوبسي

ورنۍ دنده: نن مو له ټولگيوالو سره د پوهې په اړه بحث وکړ. په کتابچو کې مو وليکئ

کې مو څه زده کړل.

ووبشی او ویې لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

خلاص وولو	خلاصولو
	پرانیستلو
	اورېدلو
	پیلاره
	بېلاره

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

ځنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. پاچا ولې وزیر ټاکه؟

۲. پاچا ولې غوښتل چې وزیر د حکیمانو له منځه وټاکي؟

۳. دريو نورو حکیمانو ولې د څلورم حکیم غوندې فکر ونه کړ؟

ويي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د وزیر د ټاکلو لپاره د پاچا کار څنگه و؟

۲. د دريو نورو حکیمانو کار درته څنگه ښکاري؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دوهمه اونی

فصل ۳ اونی ۲ درسي ساعت ۱

ک - بر - جن	هوبند - یا - ري	خنځ - لو - ري
غا - په - کی	و - مې - گ - ت - له	چک - چ - کي

- حضور
- افسوس
- خنځلوری
- دربار

اټکل وکړئ: د کیسي عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې

مجسم کړئ.

پوهه او هوبنیاري

یو وخت یو ډېر پوه سړی و. د ده ډېر څه زده وو او ټولو خلکو یې درناوی کاوه، خو افسوس چې کبرجن و. یوه ورځ یې د سرورزو غاړه کې په غاړه کې واچوله او خنځلوري پاچهي ته لاړ. د پاچا په دربار کې په هسکه غاړه ودرېد او اعلان یې وکړ چې که هر چا په پوښتنو کې مات کړم، دغه غاړه کې به ورکوم.

پاچا خپلو حکیمانو ته مخ واراوه. ټولو وویل چې دغه سړی ډېر پوه دی. له ده سره که خبرو ته کېنو، ماته خورو، نو بهتره ده چې غلي پاته شو.

پاچا د دربار ټوکي ته وویل چې ورشه، د خنځلوري مُلک حکیم ته ووايه چې دلته دې سیال نشته. خو ټوکي د دې په ځای چې د پاچا پیغام ورسوي، پاچا ته یې وویل: زه تیار یم چې خبرو ته ورسره کېنم.

پاچا پوهېده چې د ده له ټوکي سره علم نشته، خو فکر یې وکړ چې د حکیم او ټوکي بحث ته به وځاندي، نو ټوکي ته یې وویل: سمه ده، دواړه راشئ. حکیم او ټوکي د پاچا حضور ته ودرېدل.

ټوکي وويل: زه څلور پوښتنې کوم. که حکيم څلور وارو ته غلط ځوابونه راکړل، لوبه ده وگټله، که نه نو ما وگټله، د سرو زرو غاړه کې به راکوي.

حکيم ومنله او ټوکي لومړۍ پوښتنه وکړه:

- د کوم ملک يې؟

- د همدې ځای.

- څومره وخت کېږي چې په دې ښار کې اوسې؟

- درې کاله.

- څه کار کوې؟

- بزگر يم.

ټوکي وارخطا، وارخطا ور وکتل، ويې ويل: لکه چې ودې گټله. پوښتنې ختمې شوې؟ حکيم ورته وويل: نه، يوه پوښتنه دې لا پاتې ده. که مې هغې ته هم غلط ځواب درکړ، ما وگټله. او له دې خبرې سره سم، ټوکي د خوشحالي چکچکې وکړې، ويې ويل: ومې گټله، رښتيا دې وويل.

حکيم په خواره خوله وويل: هو، ودې گټله.

حکيم د سرو زرو غاړه کې ټوکي ته ورکړه. ده چې غرور يې مات شوی و، ټولو ته يې وويل: نور به هيڅ وخت ونه وایم چې زه تر نورو پوه يم.

او ټوکي وويل: علم ښه شی دی، خو هوښياري لا بهتره ده.

[تصوير: د پاچاهي دربار، پاچا پر تخت ناست دی. مخې ته يې يو حکيم په لويه پگړۍ، اوږده کميس او عينکو سره او يو ټوکي له لنډ کميس، اوږدې خولۍ سره ولاړ دي. حکيم په څرېدلو شونډو خپله د سرو زرو غاړه کې ټوکي ته ورکوي او ټوکي په ډکه خوله خدا ورته گوري.]

کورنۍ دنده: تاسې خپله تجربه وليکئ چې څنگه مو کومه ستونزه په هوښياري سره حل

کړې ده.

ووېشئ او معنا كړئ: د چوكاټ كلمې په خپلو كتابچو كې وليكئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره كلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووېشئ او معنا يې پيدا كړئ.

د كلمې معنا	اصلي برخه - روستاري	كلمه
خوش = خوښ حال = مزاج ي = د حالت روستاري خوشحالي = د خوښۍ حالت	خوش - حال - ي	خوشحالي
		هونسياري
		همكاري
		بې كاري
		بيماري

د كيسې چارټ: د كيسې چارټ په خپلو كتابچو كې رسم كړئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو

سره د كيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډك كړئ.

پای		منځ (د كيسې څوكه)	پيل	
	د ستونزې حل			كركترونه
				ځای - زمان
	نتيجه / پيغام			ستونزه

ويي ارزوئ: د كيسې د كركترونو په اړه فكر وكړئ. د هر كركتر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وكړل؟

۲. ولې يې وكړل؟

۳. كار يې سم او منطقي و، كه نه؟ دليل مو څه دی؟

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «تفکر» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. فکر څه شی دی؟

۲. د لوستلو په وخت کې خپل فکر متن ته څنگه ورواړوو؟

۳. له خپل ذهن څخه بد فکرونه څنگه وباسو؟

کله چې خبرې کوو، چا ته باید ډېر وړ نژدې نه شو او مناسبه فاصله ولرو!

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه گډوډ راغلي دي.

تاسې يې سره بېل کړئ.

دربار	خوشحالي	ماته	مُلک	خواب	رښتيا
غرور	غاړه کی	غاړه	پوښتنه	لاس	پاچا
کبر	سره زر	ټوکي	بحث	پیغام	فکر

لاندې جملې ولولئ او (.) او (،) په کې په مناسبو ځایونو کې وکاروئ.

۱. حکیم وویل: نه، یوه پوښتنه دې لا پاتې ده.

۲. حکیم په خواړه خوله وویل: هو _ ودې گټله _

۳. ټوکي وویل: نه _ زه به یې مات کړم _

۴. پاچا وویل: نه _ هېڅوک د هغه سیال نه دی _

۵. ټوکي وویل: هو _ ستا خواب سم دی _

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

څنگ لوری	څنگلوری
	کبرجن
	خوشحالي
	سره زر
	غاړه کی

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

څنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. حکیم د څنگلوري پاچاهۍ دربار ته ولې تللی و؟

۲. حکیم په خپله غاړه کی ولې شرط ولگاوه؟

۳. په دې کیسه کې د چا تجربه زیاته وه؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د پاچا د دربار حکیمانو ځانونه غلي کړل، تاسو ته دا کار څنگه ښکاري؟

۲. د ټوکي چلند ستاسو په نظر څنگه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دریمه اونی

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ونکې» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د پوښتنو په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. د ذات او معنا نومونه سره بېل کړئ؛

۴. د اوس مهال جملې به مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

درسي ساعت ۱

اونی ۳

فصل ۳

و - پ - ل - ت - ه - له	ستو - ما - نی	کاه - دا - نه
شو - ت - لو	کر - ون - دې	وا - ر - و - له

لاحول

پلټونکې

کاهدانه

ذهن

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې

مجسم کړئ.

آرام ذهن

لمر په لوېدو و چې بزگر د شوتلو پنډه په شا له کروندي راستون شو. کاهدانې ته ورننوت. دی چې سخت ستړی و، د شوتلو پنډه یې په تلوار سره ته خطا کړه. هغه تار چې ده د شوتلو گېډې پرې تړلې وه، د ساعت په بند کې یې بند شو. د بزگر ساعت ولوېد او په کاهدانه کې ورک شو. بزگر چې ستومانۍ په عذاب کړی و، سخت غوسه شو. بوسو ته یې لغته ورکړه خو بیا یې له ځان سره وویل چې شیطان ته لاحول ووايي او په آرام ذهن خپل ساعت ولټوي. ورته ټیټ شو. پروره یې ډېره وپلټله خو ساعت یې ونه موند. ماشومانو چې د کاهدانې مخې ته یې لوبې کولې، بزگر ته وویل: اکا! ساعت دې مور درته پیدا کړو؟

بزگر چې نور یې د پلټلو حوصله نه درلوده، وویل: هو، راپیدا یې کړئ.

هلکان کاهدانې ته ننوتل او ټوله پروره یې په بل مخ واړوله، خو ساعت یې ونه موند. ټول بېرته راووتل. په دې وخت کې د بزگر لور راغله. هغې پلار ته د اوداسه لپاره اوبه راوړې وې. کله چې د پلار د ساعت له ورکېدو خبره شوه، وپې ویل: دادا! ته دا بدنۍ واخله، مخ لاس تازه کړه، ساعت به دې زه پیدا کړم.

بزرگ موسکی شو، ویې ویل: بڼه ده لورې، ورځه. خو گومان مې نه شي چې پیدا به یې کړې. ما او هلکانو ډېر ولټاوه، خو ته وا ځمکه چاوده شوه او دا په کې ننوت. اوس خو لا تیاره هم شوه. لور یې نری خندا وکړه او ویې ویل: دادا! مور مې ما څه بولي؟ هغه مې پلټونکې نجلۍ بولې. له دې خبرې سره کاهدانې ته ورننوته. شپبه نیمه پس پلټونکې نجلۍ راووته او بزرگ ته یې د هغه ساعت ورکړ.

بزرگ ورته وویل: عجب ده، دومره ژر! څنگه دې وموند؟

نجلۍ ورته وویل: زه په کاهدانه کې کراره کېناستم او په پوره چوپتیا کې مې غوږ ونیو چې د ساعت د ټک ټک ځای سهي کړم.

[تصویر: کلی، د کاهدانې مخې ته دوه غواگانې ولاړې دي. بزرگ اودس کوي او یوې (۱۱-۱۲ کلنې) نجلۍ ورته ساعت نیولی دی. د کاهدانې ور خلاص دی.]

 کورنۍ دنده: تاسې په دې اړه خپله کیسه ولیکئ چې څنگه مو کومه ستونزه په هوبنیاری او ارام ذهن سره حل کړې ده.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووبشی او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه - روستاړی	د کلمې معنا
پلټونکې	پلټه - ونکې	پلټه (پلټنه) = لټون ونکې = فاعلي روستاړی، ترسره کوونکې پلټونکې = څوک چې پلټنه کوي
زده کوونکې		
جوړوونکې		
لوستونکې		
ليکونکې		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پای		منځ (د کیسې څوکه)	پیل	
	د ستونزې حل			کرکټرونه
				ځای - زمان
	نتیجه / پیغام			ستونزه

ويې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟
۲. ولې يې وکړل؟
۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «پوښتنه» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. مور پوښتنه ولې کوو؟
۲. خپله پوښتنه څنگه باید وکړو؟
۳. له ځان څخه پوښتنه کولی شو؟ څنگه؟

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه گډوډ راغلي دي.

تاسې يې سره بېل کړئ.

چوپتیا	ځمکه	بدنی	ستوماني	ساعت	غوسه
کاهدانه	گومان	بزرگ	شپبه	وخت	هلک
حوصله	تیاره	شیطاني	اودس	ستړیا	نجلی

تېر مهال ته يې واروی: لاندې جملې په خپلو کتابچو کې وليکئ او د بېلگې په شان هره

جمله مطلق او جاري تېر مهال ته واروی.

اوس مهال	مطلق تېر مهال	جاري تېر مهال
لمر لوېږي.	لمر ولوېد.	لمر لوېده.
بزرگ غوسه دی.		
شیطان ته لاحول وايي.		
ما پلټونکې نجلی بولي.		

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

ستومانۍ	ستومانۍ
کاهدانه	
پلټونکې	
هلکانو	
چوپتیا	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

ځنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. بزگر او هلکانو ولې ساعت پیدا نه کړای شو؟

۲. په دې کیسه کې هلکان مشران وو که نجلی مشره وه؟

۳. د بزگر مېرمنې ولې خپله لور پلټونکې نجلی بلله؟

ویې ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د بزگر کوم کارونه ناسم وو، ولې؟

۲. د هلکانو او نجلی کارونه څنگه ارزوئ؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

پنځم ټولگی - څلورم فصل

موضوع: ټولنيز ژوند

ژانر: معلوماتي (مقايسي)

انسان او ټولنه له يو بل سره متقابلې رابطه لري.

- ټولني څنگه جوړېږي؟
- انسانان ولې په ټولنو کې ژوند کوي؟
- انسان او ټولنه څنگه له يو بل سره رابطه لري؟
- که ټولني نه وای، ژوند به څنگه و؟
- په ټولنه کې کومو شيانو ته بايد پام وکړو؟

هر شی له بل شي سره ځيني ورتهوالي او ځيني توپيرونه لري.

- د شيانو تر منځ ورتهوالي څنگه معلومولی شو؟
- د شيانو د توپيرونو وجه څه ده؟
- دوه شيان څنگه هم سره ورته وي او هم له يو بله توپير لري؟
- که ټول شيان بېخي سره ورته وای، څه به پېښېدل؟

د فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د دوو شيانو توپيرونه او ورته والي په ډياگرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوی.

۶. د متن په اړه خپل نظر بيان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «یز» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د ټولنیز ژوند په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. په جملو کې به د څو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

فصل ۴ اونی ۱ درسي ساعت ۱

شام - پانز - زي - گا - ني	ډول - غي - نان	ټو - ل - نيز
ن - ظا - مو - نو	سا - عت - و - نو	خپ - پروند - کو

- ټولنيز ژوند
- شامپانزي
- شاهي نظام
- ډاره

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

1. ژوي له يو بل سره مينه او خواخوږي کوي.
2. ځينې ژوي د خپل ټپي ملگري د ژغورلو هڅه کوي.
3. د فيلانو په گله کې نر فيل د گلې مشر وي.
4. لېوان ټول عمر له مور او پلار سره تېروي.
5. د زمريانو او نهنگانو کورنۍ سره ورته دي.
6. د شامپانزي گانو مشر تر ټولو زوړ نر شامپانزي وي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوينې جمله وگورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چلپيا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

د انسان او ژوو کورنۍ

ځينې خلک گومان کوي چې يوازې انسانان ټولنيز ژوند لري، خو ځينې ژوي هم د انسانانو غوندې کورنۍ لري. انسانان په کورنيو کې ژوند کوي چې د يو بل خيال وساتي، د خپلو بچيو روزنه او

پالنه وکړي، او له یو بل سره مینه وکړي. شامپانزي گانې چې د یو بل بدن گروي، یوازې د صفا کولو لپاره نه وي، بلکې یو بل ته مینه هم ورکوي. همدارنگه زمري. یو بل په خټلو نازوي او زمري خپل سرونه سره موبسي. په ۲۰۱۳ کال کې خلکو پنځه ډولفینان ولیدل چې لکه جاله سره جوخت روان وو. دوی په خپل سر یو بل زخمي ډولفین نیولی و چې ډوب نه شي.

زموږ په کورنیو کې د یوه مور او پلار اولادونه اوسېږي او هره کورنۍ یو مشر لري. د فیلانو په گله کې میندې، خویندې، لونې او بچي یې وي. د گلې تر ټولو مشره، د گلې رهبره وي. کله چې هغه مړه شي، تر ټولو مشره لور یې د هغې ځای نیسي، لکه زموږ په شاهي نظامونو کې چې معمولاً تر پاچا وروسته د هغه مشر زوی پاچا کېږي.

د لېوانو داږه بیا د انسانانو د کورنۍ غوندې وي. مور، پلار او واړه بچیان یې یوه داږه وي. په هره داږه کې له ۵ تر ۱۱ پورې لېوان وي. د لېوانو بچي تر ځوانۍ پورې په داږه کې پاتې کېږي. بیا ځي او ځان ته جوړه پیدا کوي چې بله کورنۍ جوړه کړي.

د زمريو په گله کې زمري او بچي یې اوسېږي. په هره گله کې معمولاً ۱۵ زمري او واړه زمري وي. زمري په خپله گله کې پردی زمري نه شي زغملی او که پردی زمري وغواړي گلې ته یې ورگډه شي، دوی یې شړي. د زمريو نر بچي چې ۲-۳ کلن شي، له گلې څخه وځي.

یو ډول نهنگان هم په ډلو کې گرځي. د هرې ډلې نهنگان د یوې مور بچیان وي. دوی هېڅکله تر یو څو ساعتونو زیات له یو بله نه لرې کېږي او ټول عمر د مور او پلار په خوا کې تېروي.

شامپانزي گانې په لویو ډلو کې اوسېږي. دوی قبیلې، خېلونه او کورنۍ لري. د شامپانزي گانو څو کورنۍ یو خېل جوړوي. په شامپانزي گانو کې کورني اړیکي ډېر غښتلي دي. دوی تر ځوانۍ وروسته هم د مور مینه او پام غواړي. د خېل مشر- تر ټولو غښتلی نر شامپانزي وي. د دوی نران له یو بل سره جنگېږي او هر څوک چې بر شو، هغه مشر کېږي. کېدای شي یو نر ډېر غښتلی نه وي، خو چالاکه وي او په چالاکی سره پر نورو نرانو بر شي. شامپانزي گانې د ورځې له خوا په خوږو پسې خپرېږي او له نورو کورنیو او خېلونو سره راشه درسه کوي، خو د شپې بېرته راټولېږي او هر څوک په خپل خېل کې د ونو پر څانگو یو بل ته نژدې ویده کېږي.

منابع:

1. <https://askdruniverse.wsu.edu/2018/01/12/animals-live-groups>
2. <https://www.worldatlas.com/articles/what-animals-live-in-groups>
3. <https://www.onegreenplanet.org/animalsandnature/animal-species-with-strong-family-bonds>
4. https://www.conservenature.org/learn_about_wildlife/chimpanzees/chimp_community

[تصویر: د صفحې په منځ کې د انسانانو د یوې کورنۍ عکس په بیضوي چوکاټ کې او چارچاپېره یې په نسبتاً وړو دایرو کې د شامپانزي گانو، زمریانو، لېوانو، او فیلانو د ډلو عسکونه]

کورنۍ دنده: په خپل ځم گاونډ کې د مېړیو، مچپو، مرغیو، چرگانو، مرغانو، پسونو یا نورو ژوو ژوند ته ځیر شئ. وگورئ چې دوی ډله ییز او ټولنیز ژوند لري، که جلا جلا اوسېږي. بیا د دوو یا دريو ژوو د ژوندانه توپيرونه او ورته والي په کتابچو کې وليکئ.

فصل ۴   اونی ۱   درسي ساعت ۲

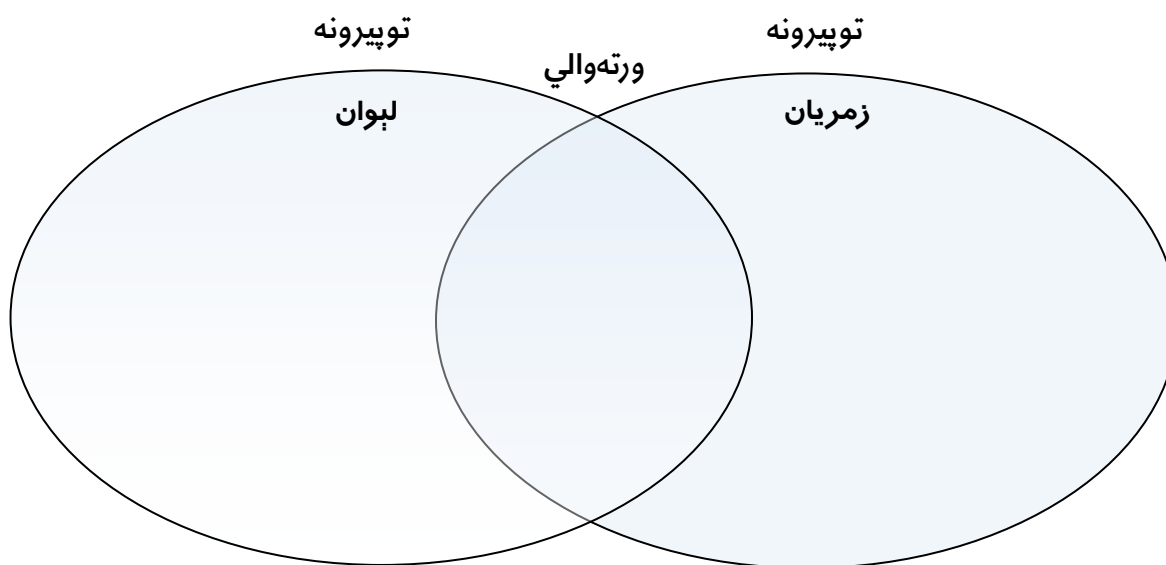
ووبشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بیا له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووبشئ او معنا یې پیدا کړئ.

د کلمې معنا	اصلي برخه – روستاري	کلمه
ټولنه = اجتماع، ډله، سره یو ځای اوسېدونکي کسان یز = صفتي وروستاري ټولنیز = څه چې د ټولنې او ډلې په بڼه وي، یا په ټولنې پورې تړلی وي.	ټولنه – یز	ټولنیز

		ډله ييز
		وسپنيز
		غږيز
		لنډيز

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. د زمريانو او لېوانو د ډله ييز ژوند توپيرونه او ورته والي پيدا او په ډیاگرام کې يې وليکئ.

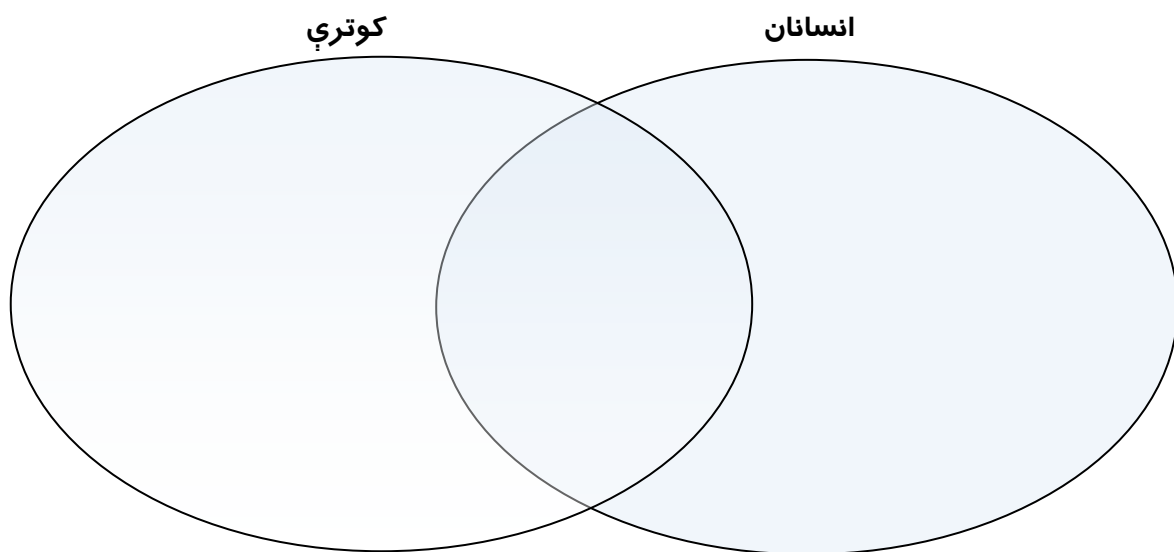

ويي ارزوي: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله و ارزوي او دې پوښتنو ته ځواب ووايي:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟
۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوی و؟

کورنی دنده: د انسانانو کورنی د کوترو له سېل سره مقایسه کړئ. بیا د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته شیان د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

درسي ساعت ۳

اونۍ ۱

فصل ۴

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «ټولنيز ژوند» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. انسانان ولې په ټولنو کې ژوند کوي؟
۲. که یو څوک په ځنگله کې یوازې سر واوسېږي، ژوند به یې څنگه وي؟
۳. فکر وکړئ چې یو کس په ټولنه کې ژوند کوي او بل کس یوازې، د دوی ژوند به کوم توپيرونه لري؟

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: د لاندې نومونو لپاره په لینډیو کې د راغلیو صفتونو سمه بڼه ولیکئ.

..... زمری سور	..... زمری سره	..... زمري سره	..... زمری سور
..... نهنگ	..... پانه	..... نهنگان	..... نهنگ
..... خټکی	..... هندوانه	..... خټکي	..... خټکی
..... انار	..... مالټه	..... انارونه	..... انار
..... ناک	..... مڼه	..... توتان	..... ناک
..... مڼې (پوخ)	..... مڼې (پوخ)	..... مڼې (پوخ)	..... مڼې (پوخ)
..... کرنې (سور)	..... کرنې (سور)	..... کرنې (سور)	..... کرنې (سور)
..... پانې (شین)	..... پانې (شین)	..... پانې (شین)	..... پانې (شین)
..... هندوانې (اوم)	..... هندوانې (اوم)	..... هندوانې (اوم)	..... هندوانې (اوم)
..... مالټې (خور)	..... مالټې (خور)	..... مالټې (خور)	..... مالټې (خور)

کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او بیا د متن د معلوماتو له مخې

د فیلانو او شامپانزي گانو ژوند سره مقایسه کړئ. په یاد مو وي چې د دواړو ورته ځانگړنې د دایرو په تېره بېره برخه کې او توپيرونه یې د دایرو په آزادو برخو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

ټولگی	ټول گی
ټولنه	
ټولنیز	
ټولی	
ټولنپوه	

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له څنگلوریو

ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. فیلان او شامپانزي گانې ولې د خپلې ډلې لپاره مشر / مشره لري؟
۲. نهنگان له څو ساعته جلا سفر څخه وروسته، څنگه خپله کورنۍ بېرته پیدا کوي؟
۳. د زمريانو نر بچي چې ۲-۳ کلن شي او له گلې څخه وځي، بیا چېرته ځي؟

ویي ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وې؟
۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر ولیکئ.

د دوهمې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «خای» روستا لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د مېلې او چکر په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. په جملو کې به د څو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

فصل ۴   اونی ۲   درسي ساعت ۱

غ - ل - ط - ږ - ږي	آ - را - مې - ږي	ف - عال - ي - تو - نه
سيه - مه - يه - زې	و - لس - وا - لی	ار - غن - داو

باندېار   مقاومت   معمولي   جهيل

اټکل وکړئ: لاندې شو جملې ليکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بيا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) وليکئ. بيا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوينه سمه وه که نه.

۱. مېله او چکر يوازې د ساعت تېرۍ لپاره دي او بله گټه نه لري.
۲. ټولې مېلې يو رقم دي.
۳. مېله ځايونه يا طبيعي دي يا انسانانو جوړ کړي دي.
۴. ټول خلک د مېلې لپاره يوازې داسې ځای خوښوي چې روانې اوبه په کې وي.
۵. بندونه د ځمکو د خړوبولو او د برېښنا د توليدولو لپاره جوړ شوي دي.
۶. په پارکونو کې يوازې ونې وي.

ولولئ: لاندې متن په ټيټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، يو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوينې جمله وگورئ. که مو وړاندوينه ناسمه وه، مخې ته يې چلپيا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه وليکئ.

مېله او چکر

مېله او چکر د انسان ذهن او بدن دواړو ته گټه لري. په مېله او چکر کې د انسان پام غلطېږي، ذهن يې آرامېږي او ستوماني يې لرې کېږي. همدارنگه په مېله کې خلک ډېر گرځي راگرځي، لوبې کوي، او نور فيزيکي فعاليتونه کوي چې د ورزش غوندې بدن ته گټه لري. په مېلو او چکرونو کې ټوکې ټکالې، بانډار او گپ شپ وي چې دا د انسان زړه خوشحاليوي. فيزيکي فعاليت، خندا او خوشحالي د

ناروغیو په وړاندې د بدن مقاومت زیاتوي. همدارنگه د مېله ځایونو تازه هوا سپرو، زړه، مغزو او د بدن نورو برخو ته گټوره ده.

ځینې مېلې عمومي مېلې دي چې خورا ډېر خلک په کې وي، مثلاً د نورو مېله چې د افغانستان ډېر زیات خلک له کورونو څخه راوځي، څوک مزار شریف ته ځي او څوک د نورو ولایتونو مېله ځایونو ته ځي. ځینې مېلې بیا سیمه ییزې دي چې یوازې د یوې سیمې یعنې د یوې ولسوالۍ یا ولایت یا د څو ځنگلوریو ولایتونو خلک ورځي. د پکتیا په زرمته کې د طالبانو یا د توتانو مېله، په جلال آباد کې د نارنج گل مېله، په هرات کې د انګورو مېله، په پروان کې د ارغوان گل مېله سیمه ییزې مېلې دي. د مېلې بل ډول معمولي مېلې دي چې هره جمعه یا په نورو رخصتیو کې ځینې کسان له خپلو کورنیو یا ملګرو سره چکر ته راوځي.

مېله ځایونه یا طبیعي وي یا انسانانو پخپله جوړ کړي وي. طبیعي مېله ځایونه په طبیعت کې تیار وي. ځینې طبیعي مېله ځایونه د ولاړو یا روانو اوبو په وجه مشهور دي. په بامیان کې بند امیر، په بدخشان کې د شیوا جهیل او په غزني کې د سرده بند د طبیعي ولاړو اوبو مېله ځایونه دي. د روانو اوبو مشهور مېله ځایونه د کونړ سیند، د پنجشیر او سالنگ سیندونه، په کندهار کې د ارغنداو سیند او په هرات کې د هریرود سیندونه دي. ځینې نور طبیعي مېله ځایونه ځنگلي وي، مثلاً د پکتیا، پکتیکا، خوست، کونړ او نورستان ځنگلونه ښه مېله ځایونه دي. ځینې خلک بیا د غره چکر خوښوي او ځینې یې ډاگ او صحرا خوښوي چې هېڅ غږ و غوږ په کې نه وي.

هغه مېله ځایونه چې انسانانو جوړ کړي دي یا د اوبو لوی ډنډونه دي، یا باغونه او پارکونه. په کابل کې د قرغې او سروبي بندونه، په جلال آباد کې د ډرونټې بند، او په کندهار کې د دالې بند د خلکو مېله ځایونه دي. دغه بندونه یا د اوبو د ایسارولو او د ځمکو د خړوبولو لپاره جوړ شوي دي، لکه د قرغې او د دالې بند او یا برېښنا هم په کې تولیدېږي، لکه د سروبي او ډرونټې بندونه.

په ښارونو کې خلکو د مېلې او چکر لپاره پارکونه او باغونه جوړ کړي دي. په باغ کې ونې ډېرې، خو چمن او میدان کم وي. په پارکونو کې بیا د لوبو میدانونه لکه د والیبال، فوټبال، او کرېکټ میدانونه او لوی لوی چمنونه هم وي. په ځینو پارکونو کې د ماشومانو د ساعت تېرۍ وسایل لکه ډولۍ، څرخونه، یخمالک، بایسکل، برېښنايي موټرونه او داسې نور شيان هم وي.

[تصویر: د مختلفو مېله ځایونو عکسونه، کله: د قرغې بند، د آریوب ځایو ځنگلونه، بند امیر، د مزار شریف

دشت شادیان]

کورنۍ دنده: مېله او چکر مو له خپلې کورنۍ سره خوښېږي که له خپلو ملگرو او همزولو سره؟ د مېلې دا دوه ډولونه سره مقایسه کړئ. په خپلو کتابچو کې د مقایسې ډیاگرام رسم کړئ او د دې مېلو ورته والي او توپيرونه وښیئ.

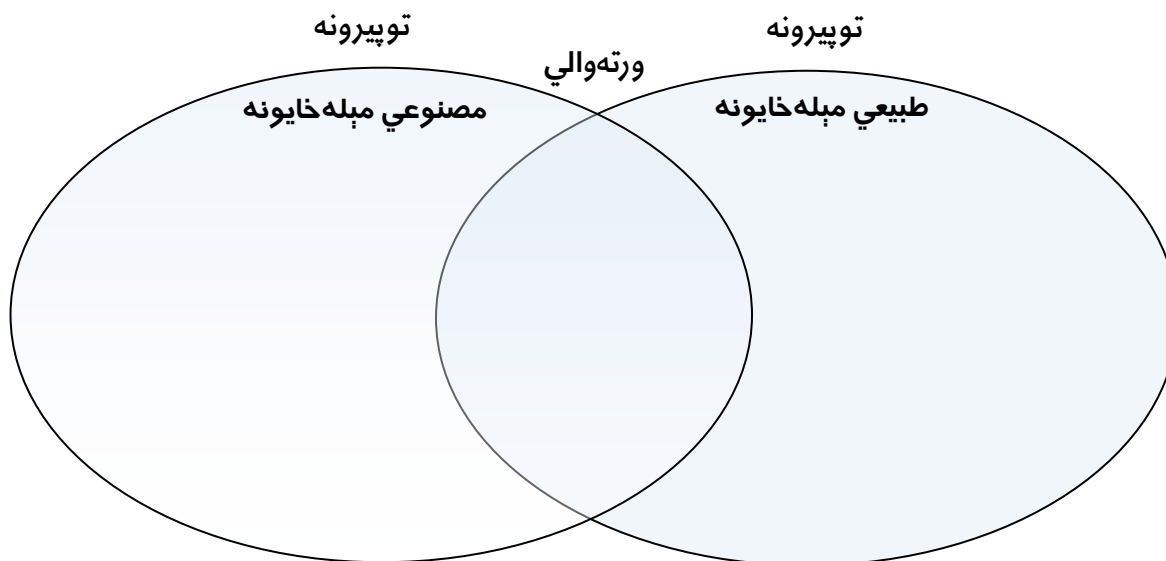
ووېشئ او معنا كړئ: د چوكاټ كلمې په خپلو كتابچو كې وليكئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره كلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووېشئ او معنا يې پيدا كړئ.

د كلمې معنا	اصلي برخه - روستاري	كلمه
مېله = د تفريح او چكر لپاره له خپلې كورنۍ يا ملگرو سره له كوره وتل ځای = مكاني روستاري مېله ځای = هغه ځای چې خلك د مېلې لپاره ورځي	مېله - ځای	مېله ځای
		تمځای
		څړځای
		پناه ځای
		پټېدنځای

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. د طبیعي او مصنوعي

مېله ځایونو توپيرونه او ورته والي پيدا او په ډياگرام كې يې وليكئ.

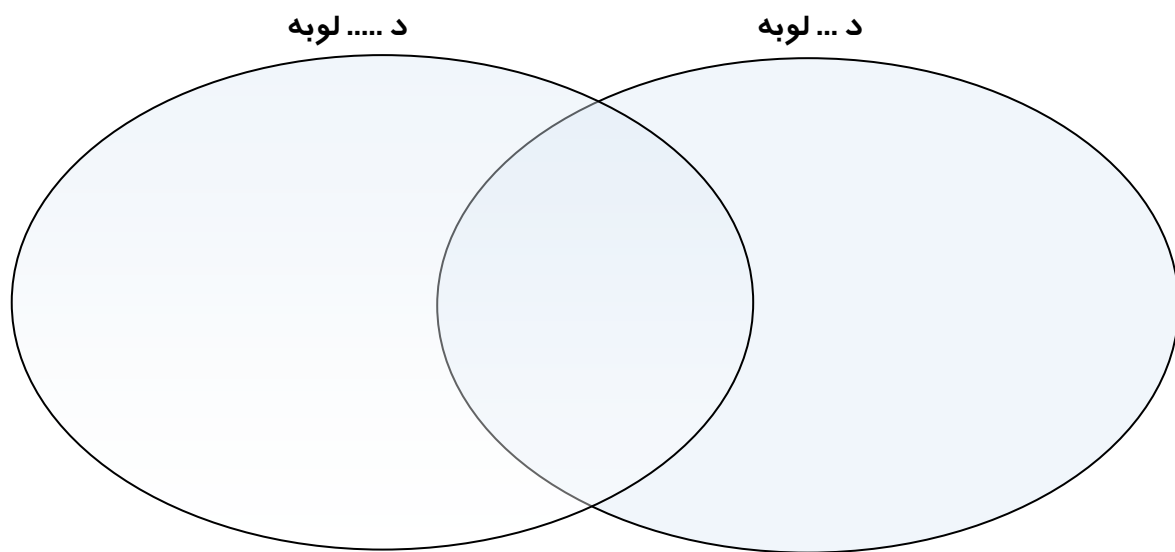

وبې ارزوئ: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله وارزوئ او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وي؟
۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوي و؟

کورنۍ دنده: ستاسو کومې لوبې خونپېري چې په مېلو کې يې وکړئ. د مقايېسي د ډياگرام په کارولو سره، دوې هغه لوبې چې په مېلو کې يې کوي، سره مقايسه کړئ.

فصل ۴ اونی ۲ درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «مېلې او چکر» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. له مېلې او چکر څخه ولې خوند اخلو؟
۲. عمومي مېله ځایونه له شخصي مېله ځایونو څخه څه توپيرونه لري او په څه شي کې سره ورته دي؟
۳. په عمومي مېله ځایونو کې کوم کارونه مناسب دي او کوم کارونه مناسب نه دي؟

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: په کتابچو کې مو د لاندې نومونو لپاره په لینډیو کې د راغلیو صفتونو

سمه بڼه ولیکئ.

تریخ	تراخه	ترخه	ترخې
..... بوټی	..... بوټي	..... پانه	..... پانې (تریخ)
..... تندي	..... تندي	..... تنډه	..... تنډې (تریو)
..... کمیس	..... کمیسونه	..... لمن	..... لمنې (اورد)
..... پیتاوی	..... پیتاوي	..... هوا	..... برستنې (تود)
..... وینبته	..... وینبتان	..... شړی	..... جامې (څیر)

کورنۍ دنده: د مقایسې په ډیاگرام کې هغه کارونه چې په عمومي او شخصي- مېله ځایونو کې

کولی شو، سره مقایسه کړئ.

ووېشئ او ويې ليكئ: له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې كلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو

کتابچو کې يې وليکئ.

غلط پري	غلطپري
	آرامپري
	کرارپري
	توليدپري
	لرې کېري

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه يې په متن کې نشته. له ځنگلوريو ټولگيوالو

سره مو د پوښتنو ځوابونه پيدا او په خپلو کتابچو کې يې وليکئ.

۱. د ښارونو خلک د مېلې لپاره ولې کليوالو سيمو ته ځي؟

۲. په مېلو کې کوم خطرونه وي چې ځان بايد ترې وساتو؟

۳. مېلې ته چې څو، کوم شيان بايد راسره واخلو؟

ويې ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه وليکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وي؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر وليکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر وليکئ.

د دریمې اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «تون» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د کلي او ښار په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. په جملو کې به د څو صفتونو سمه بڼه وکاروئ.

اند - جید - نیب - ری	مس - ت - ری - توب	اند - سا - نا - نو
مار - کپ - تپو - نه	رس - تپو - را - نو - نه	دو - کاند - دا - ری

هوپل

ککرتیا

معمولاً

استوگنه

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. په ښارونو کې د هرې کوڅې ټول اوسېدونکي سره خپلوان وي.
۲. په کلیو او ښارونو دواړو کې خلک یو شان دندې او کارونه لري.
۳. د کلیو جوماتونه واړه وي خو د ښار جوماتونه لوی دي.
۴. په ښارونو کې کروندې او د مېوو باغونه ډېر دي.
۵. د ښارونو هوا ډېره ککره وي ځکه چې هلته فابریکې، موټرې، او بخاری ډېرې دي.
۶. په کلیو کې کثافات او خڅلې ځکه کم دي چې اوسېدونکي یې د نظافت خیال ساتي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه

پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ.

زموږ کلي او ښارونه

ښار او کلی دواړه د انسانانو د استوگنې سیمې دي. په دواړو کې وگړي له نورو انسانانو سره گډ ژوند کوي. په ښارونو کې ډېر زیات خلک اوسېږي او کورونه په کې واړه خو ډېر دي، خو په کلیو کې خلک او کورونه کم وي. د کلي کورونه د ښار تر کورونو لوی وي. د یوه کلي خلک معمولاً سره خپل وي خو په ښارونو کې پردي خلک سره گاونډیان وي.

په کلي او ښار دواړو کې خلک کار و بار کوي. د ښار خلک مختلف کارونه کوي، لکه: دفتری کارونه، ډاکټري، انجینیري، تجارت، دوکانداري، مستري توب، نجاري، ډرپوري، او ډېر نور کارونه. خو کلیوال معمولاً یا بزگر وي یا مالدار او نور کسبونه په کې کم وي. په ښارونو کې روغتونونه، کلینیکونه، فابریکې او کارخانې، هوټلونه، رستورانونه او مارکېټونه شته چې ډېر خلک په کې کار کوي، خو په کلیو کې دا شیان نشته.

زموږ په ښارونو او کلیو دواړو کې دکانونه، ښوونځي، او جوماتونه شته. د کلي جومات وړوکی وي خو د ښار جوماتونه لوی او ډېر دي. په کلیو کې د څو کلیو لپاره یو ښوونځی وي، خو په ښار کې ښوونځي ډېر زیات دي. په ښارونو کې پوهنتونونه او د زده کړې مختلف کورسونه وي، خو په کلیو کې پوهنتون نشته. د ښار بازارونه ډېر لوی لوی وي او د هر شي دوکانونه په کې وي، خو په کلیو کې یوازې د پرچون واړه دوکانونه وي.

په ښار او کلي دواړو کې ونې او گلان وي. په ښارونو کې خلک په خپلو انګړونو کې ونې ږدي او گلان کري یا په گلدانیو کې گلان کري، خو په کلیو کې خلک د خپلو پټیو په شاوخوا کې ونې ږدي او په پټیو کې غنم، جوار، می، رومیان، بانجان، کچالان، پیاز، بینډی او نور شیان کري. په کلیو کې وحشي بوټي او گلونه چې پخپله شنه کېږي، ډېر وي. ځینې کلیوال د مېوو باغونه لري چې انار، منې، انګور، مندټې، مالټې، بادام، غوزان او نورې مېوې کوي.

په ښارونو کې خټلې او کثافات ډېر او هوا یې ککړه وي. دا ځکه چې هلته په کم ځای کې ډېر خلک اوسېږي. د ښارونو هوا د موټرو، کارخانو، او بخاریو په لوګیو ککړېږي. په ښارونو کې گرد او دوږې هم زیات وي او د هوا د ککړتیا په وجه ناروغۍ په کې زیاتې دي. د کلیو هوا تازه او پاکه وي ځکه چې د موټرو تگ راتگ په کې کم وي، کارخانې په کې نشته او کورونه هم کم دي.

[تصویر: د صفحې په ښی خوا کې د کلي عکس او په چپه خوا کې یې د ښار تصویر]

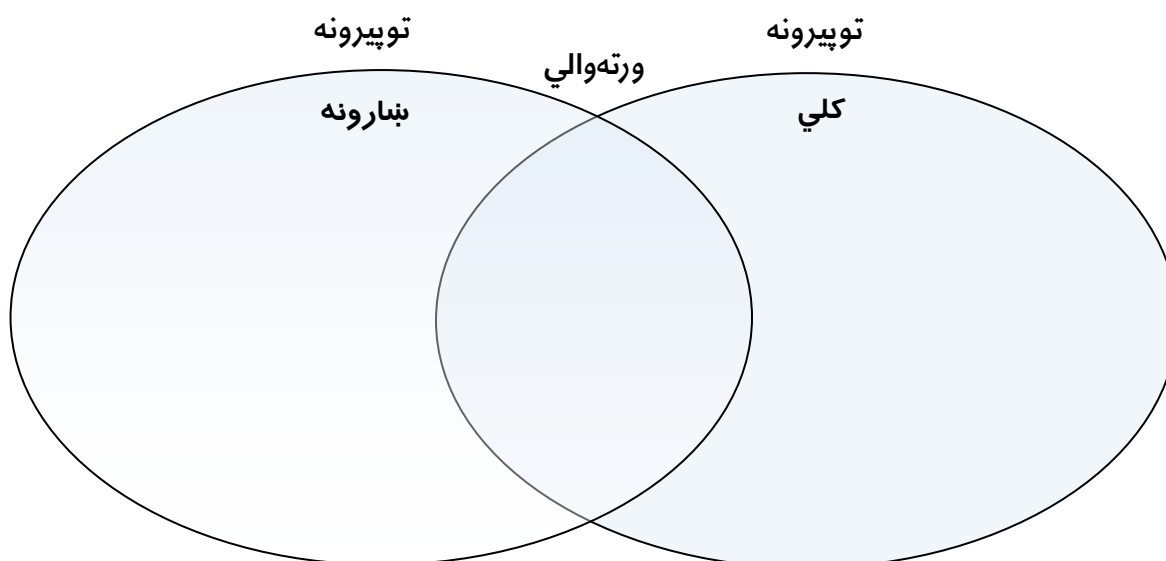
کورنۍ دنده: د مقایسې ډیاګرام په کارولو سره د خپلې استوګنې سیمه له یوې بلې سیمې سره مقایسه کړئ.

ووېشئ او معنا كړئ: د چوكاټ كلمې په خپلو كتابچو كې وليكئ. بيا له خپلو ځنگلوريو ټولگيوالو سره، هره كلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووېشئ او معنا يې پيدا كړئ.

د كلمې معنا	اصلي برخه - روستاري	كلمه
روغ = جوړ، تون = ځای، مكاني وروستاري روغتون = هغه ځای چې ناروغان په كې رغبړي.	روغ - تون	روغتون
		پوهنتون
		مېرټون
		وسله تون
		كتابتون

د مقایسې ډیاگرام: د مقایسې ډیاگرام په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. زموږ د کلیو او ښارونو توپيرونه او ورتهوالي پیدا او په ډیاگرام کې یې ولیکئ.

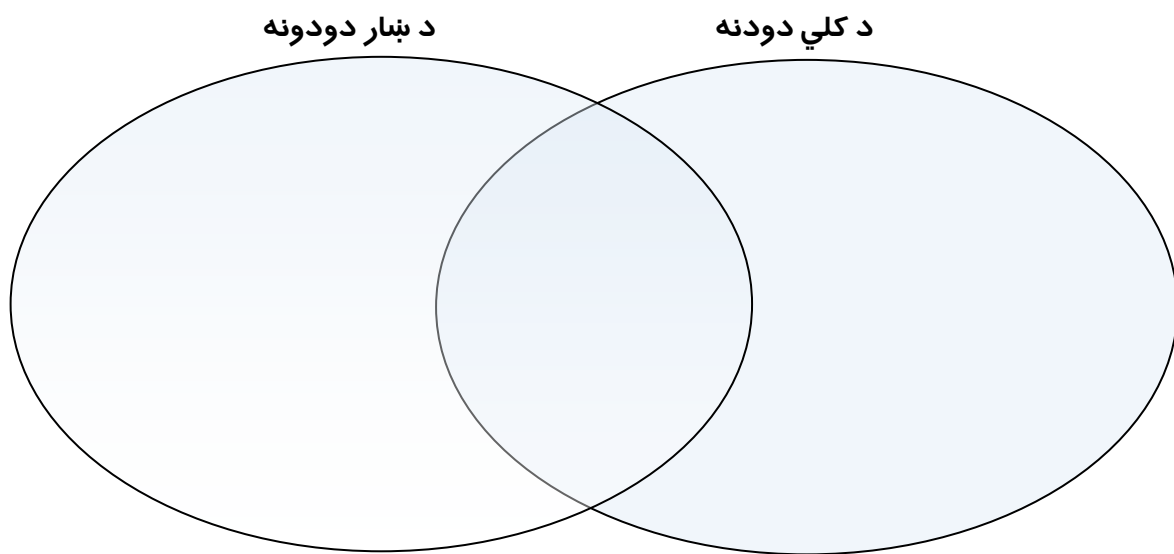

وېب ارزوئ: د «انسان او ژوو کورنۍ» مقاله وارزوي او دې پوښتنو ته ځواب ووايي:

۱. کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟
۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟
۳. د کومې دعوي لپاره دليل او ثبوت وړاندې شوي و؟

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د مشرانو په مرسته، د کلي او ښار دودونه سره مقایسه کړئ.

فصل ۴   اونی ۳   درسي ساعت ۳

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «ټولنيز ژوند» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځينو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ولې ځينې خلک په کليو کې ژوند کوي، ځينې په ښارونو کې؟
۲. که ټول خلک په کليو کې ژوند وکړي يا ټول خلک په ښارونو کې واوسېږي، نو څه به وشي؟
۳. کليوال ژوند له ښاري ژوند سره کوم توپيرونه لري او څه شی په دواړو کې يو شان دی؟

د صفتونو سمه بڼه وکاروئ: په کتابچو کې مو د لاندې نومونو لپاره په لينډيو کې د راغليو صفتونو

سمه بڼه وليکئ.

خپور کتاب	خپاره کتابونه	خپره کتابچه	خپرې کتابچې (خپور)
..... سپرې	..... سپرې	..... ښځه	..... ښځې (سپور)
..... ټوکر	..... لاسونه	..... ډوډۍ	..... گوټې (پوست)
..... لرگي	..... لرگي	..... ډرې	..... ډرې (وروست)
..... بار	..... بارونه	..... پنډه	..... پنډې (دروند)

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د مشرانو په مرسته، د کلي او د ښار کورونه سره مقایسه کړئ.

ووبشی او ویی لیکئی: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

نجاري	نجاري
دربوري	دربوري
دفتري	دفتري
ډاکټري	ډاکټري
زرگري	زرگري

فکر وکړئ: دلته داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په متن کې نشته. له ځنگلوریو ټولگیوالو

سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. د کلي خلک په کومو کارونو کې تکره دي؟

۲. په ښارونو کې خلک ولې په مختلفو دندو او کارونو بوخت دي؟

۳. خلک ولې ښارونو ته مخه کوي؟

ویي ارزوئ: لوستل شوی متن وارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وي؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ په کتابچو کې مو د

متن په اړه خپل نظر ولیکئ.

پنځم ټولگی - پنځم فصل

موضوع: د برياليتوب لارې

ژانر: بيوگرافي

هر څوک په يوه خاص ډگر کې بريالی کېدای شي.

۱. برياليتوب ولې مهم دی؟
۲. د بريالي کېدو لارې کومې دي؟
۳. د بريالي کېدو لپاره څه شی په کار دی؟
۴. د بريالي کېدو لپاره خپله وړتيا څنگه کشف کړو؟
۵. د بريالي کس گټه چا ته رسېږي؟

د برياليو کسانو د ژوند کيسې له خوند او پنده ډکې دي.

۱. د برياليو کسانو ژوند زموږ له ژونده څه توپير لري؟
۲. د برياليو کسانو د ژوند کيسې ولې لولو؟
۳. د برياليو کسانو له کيسې څخه څه زده کولی شو؟
۴. بريالي کسان څنگه بريالي شوي دي؟
۵. هر څوک بريالی کېدلی شي؟

د دې فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د معرفي شوي کس له ژوند سره ذهني رابطه جوړه کړئ؛
۲. د معرفي شوي کس د ژوند په اړه معلومات په چارټ کې ترتیب کړئ؛
۳. د زماني ترتیب په مراعاتولو سره د خپلې کورنۍ د یوه غړي/ غړې د ژوند کیسه وکړئ؛
۴. د ضمیرونو سمه بڼه په جملو کې وکاروئ؛
۵. د کیسو په اړه استنباطي پوښتنې ځواب کړئ؛
۶. د معرفي شوي کس عملونه او خبرې وارزوئ؛
۷. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

شا - م - له	زې - ږې - د - لې	۱ - نا - هی - تا
جو - ږ - و - لې	نا - هی - لې	و - ږک - تو - به

د کور مېرمن

ناهیلي

لیکواله

ژباړونکې

ولولئ او درياد يې کړئ: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

۲۴ کاله وروسته تعلیم

اناھیتا روھي ۲۴ کاله له زده کړو لرې پاتې شوه، خو ناھیلې نه شوه. اناھیتا روھي تکره شاعره، لیکواله او ژباړونکې ده. هغه د ۱۳۵۷ کال د ثور په ۲ نېټه په کابل کې زېږېدلې ده. پلرنی ټاټوبی یې د خوست ولایت د اسماعیل خېلو ولسوالي ده. پلار یې پوځي افسر او مور یې د کور مېرمن وه.

اناھیتا لا پنځه کلنه وه چې مشر ورور یې ښوونځي ته تله او دې به هره ورځ ژړل چې ما هم په مکتب کې شامله کړئ. کورنۍ یې فکر وکړ چې د ښوونځي اداره خو یې هسې هم نه مني، ځکه چې لا وړوکې ده، نو راځه یو ځل یې مکتب ته بوځه. د مکتب مدیرې غوښتل د دې غاښونه وگوري چې د اوه کلنۍ غاښ یې لوېدلی دی که نه، خو اناھیتا گوتې جگې کړې او ورته ویې ویل چې زه لا پنځه کلنه یم. مدیره پوهه شوه چې دا نجلۍ ځیرکه ده او مکتب ویلی شي، نو شامله یې کړه.

له وړکتوبه یې له کیسو سره جوړه وه. هره شپه به مور یا پلار ته ټینگه شوه چې کیسه ورته ووايي. مور به یې د «در بي بي» او «سوی او موی» ولسي کیسې ورته ویلې او پلار به یې د پیغمبرانو کیسې ورته کولې. په مکتب کې بیا د کتابتون کارت ورکړل شو. دا به وخت په وخت کتابتون ته ورتله او کتابونه به یې د لوستلو لپاره کور ته وړل. په پنځم ټولگي کې وه چې د کیسو لیکل یې پیل کړل. هغه داسې چې د دري ژبې ښوونکې به یې کورنۍ دنده ورکوله چې کیسه ولیکي. دا معلمه د اناھیتا ډېره خوښه وه. خو

دغه خوندور وختونه ژر ختم شول. په وطن کې جنگونه سخت شول او د دوی کورنۍ کله یو ځای کله بل ځای کډه په شا تله راتله. اناهیتا په سختۍ سره تر یوولسم ټولګي پوري درس ووايه خو بیا واده شوه او جرمني ته ولاړه.

په جرمني کې د زده کړې موقع ورته نه وه برابره، نو په کور پاتې شوه. کله چې مور شوه او بچي یې لږ لوی شول، زامنو به ورنه کیسې غوښتې او اناهیتا به له خپل ذهنه کیسې جوړولې او هغوی ته به یې ویلې. کله چې ماشومان یې په ښوونځي کې شامل شول، دې ورته د کتابتون کارت واخیست او کتابونه به یې ورته راوړل. اناهیتا له زامنو سره د مکتب په درسونو کې مرسته کوله او همداسې ورو ورو یې جرمني ژبه هم زده کړه. دې چې په جرمني ژبه د ماشومانو لپاره ښه ښه معلوماتي او د کیسو کتابونه ولیدل، فکر یې وکړ چې کاش دا ښکلي کتابونه په پښتو کې هم وای. هماغه وو چې د وطن د ماشومانو لپاره یې ډېر کتابونه پښتو ته وژباړل. پخپله یې هم ماشومانو ته ښې کیسې ولیکلې او یو کتاب یې د «زري کړکي» ادبي جایزه وگټله.

اناهیتا روحي تر ۲۴ کاله ځنډ وروسته په ۳۹ کلنۍ کې بېرته تعلیم پیل کړ. هغه چې له ماشومانو سره ډېره مینه لري، د ماشومانو د ښوونې او روزنې په برخه کې یې مسلکي زده کړې وکړې. د اناهیتا روحي لسګونه کتابونه او ژباړې په پښتو ژبه چاپ شوي دي.

[تصویر: د اناهیتا روحي د کتابونو عکسونه]

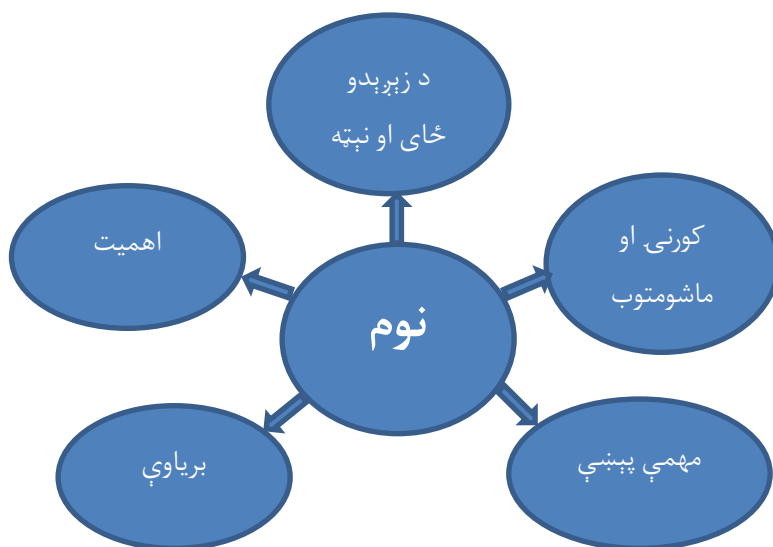
کورنۍ دنده: د کورنۍ یوه مشر/ مشرې لکه بابا، انا، مور، یا پلار ته کېنئ او ورته ووايئ چې د

خپل ژوند کیسه درته وکړي. تاسې د هغه/ هغې د ژوند مهمې پېښې ولیکئ.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د اناهیټا روهي ژوند لیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

ولولئ او په ذهن کې یې مجسم کړئ: د اناهیټا روهي کیسه ولولئ. د کیسې د هرې برخې تر لوستلو وروسته، تم شی او څه مو چې لوستي دي، په ذهن کې یې داسې مجسم کړئ لکه په رښتیا چې یې وینئ.

شنه پانډه او سره ممانډه

دا د هغه وخت کیسه ده چې ونو پانډې نه درلودې او مرغیو به خپلې ځالې د جگو جگو غرونو په سر کې د تیږو او کرکنډو په منځ کې جوړولې. هغه وخت به هم د شپې له خوا آسمان شین و. ستورو به له یو بل سره پټ پټانی کاوه. کله به سپوږمۍ هم د دوی ننداره کوله. ځېنو به ویل چې د سپوږمۍ په منځ کې د رڼا ښایېږی ناسته ده. کله چې ښایېږی خوشحاله وي، سپوږمۍ گرده ښکاري او ډېره رڼا خپروي، خو کله چې خپه وي، بیا نو خواره او ډنگره ښکاري، او رڼا یې هم تنه وي.

يوه شپه د رڼا بڼاپېرې. ډېره خوشحاله وه او تكي سپينې وړانگې يې شيندلې. يوه وړه سره ممانه د تيرو له منځه راووته او له ځان سره يې وويل: زه به نن بڼاپېرې. ته ورشم او د خپلې ستونزې په اړه به ورسره وغږېږم، گوندي هغه را سره مرسته وكړي.

ممانې ورو ورو تگ پيل كړ او ډېر ځنډ وروسته د غره سر ته ورسېده. ساه يې نېولې وه په سترې او ستومانه غږ يې د رڼا بڼاپېرې ته وويل: تر ټولو بڼكلې او سپينې بڼاپېرې. سلام!

بڼاپېرې د سلام په اورېدو ټكنې شوه. خپل سپين شال يې سم كړ او ويې ويل: وعليكم السلام، زه دې يوازې غږ اورم، تا نه وينم. څوك يې او چېرته يې؟

وړې ممانې ځان د بڼاپېرې وړانگو ته سم كړ او ويې ويل: دلته يم، د غره د لوړې څوكې پر سر.

بڼاپېرې خپلې وړانگې د غره پر څوكې وريزاتې كړې. په خدا شوه، ويې ويل: ته خو دومره وړه يې چې ما هېڅ ونه ليدې. بڼه څنگه تر دې ځايه راغلې او له ما څه غواړې؟

ممانې وويل: ما اورېدلې دي چې ته له هر چا سره مرسته كوي. زه په ډېره خواري راغلم چې ته راسره مرسته وكړې. زما ستونزه همدا ده چې زه ډېره وړه يم. ټول پر ما ملنډې وهي. زه د هېچا نه خوښېږم. په دې لويه نړۍ كې زما د بڼمنان خورا زيات دي. تر ټولو لوى د بڼمن مې مرغۍ دي. زه غواړم د دوى په څېر وزرې ولرم او د خطر پر وخت له دوى څخه ځان وژغورم. دا زما سور رنگ د هېچا نه خوښېږي او زه هېڅ د اوسېدو ځاى نه لرم. زما شا ته دغه پوښ ډېر تنكى دى او د تيرو تر منځ زر ماتېږي. نو زه ځكه تا ته راغلم چې ته راسره مرسته وكړې.

د رڼا بڼاپېرې، چې ډېره مهربانه او زړه سوانده وه، په ځير ځير يې ممانې ته وکتل او په خپلو وړانگينو لاسونو كې يې ممانه له تيرو راپورته كړه. د شپې له تيارې څخه يې څو ټكي تور رنگ د ممانې په شا وڅخاوه او ورته يې وويل: اوس نو ته دوه رنگه لرې هغه هم تور او سور او دا دوه رنگونه له تا سره ډېر بڼكلي ښكاري.

بيا يې له خپلې رڼا څخه يو يو څاڅكى د بڼكې په څېر د ممانې په شا وښلاوه. بيا په خدا شوه او ويې ويل:

اوس ته وزرونه هم لرې. هر كله چې وغواړې الوتلى شې. دا چې ته ډېره وړه او نازكه يې، زه به ستا د اوسېدو لپاره يو نرم او پوست ځاى برابر كړم. خو چېرته؟ دې ته بايد بڼه فكر وكړم.

بناپیری په فکرونوکې ډوبه وه. آخر په ژړا شوه او ممانې ته یې وویل: زه نه پوهېږم چې ستا د اوسېدو لپاره دومره نرم او پوست ځای له کومه راپیدا کړم؟

خو کله چې د بناپیری د اوبنکو څاڅکي په وچه ځمکه وڅڅېدل، ټولې ونې را شنې شوې. تنکی تنکی پانې یې په وچو څانگو رازرغونې شوې. ځمکه بڼکلې شوه، گلان راوغوړېدل، د ځمکې پر مخ ډېر بوټي راشنه شول.

د رڼا بناپیری همداسې په ژړا وه. نا څاپه یې ممانه له وړانگینو لاسونو ونښوېده. ممانې په هوا کې ژر خپل وزرونه ورپول او د یوې جگې ونې په لوړه څانگه کې پر تکې شنې پانې کېناستله.

بناپیری چې ممانه د وزرونو او تورو خالونو سره په شنه پانه ولیده، وپې خندل او وپې ویل: دا دی ستا د اوسېدو لپاره مې نرم او پوست ځای هم را پیدا کړ.

ممانه چې پر نرمې پانې ولوېده او خپل ځان یې له لوېدو وروسته روغ رمټ ولید، ډېره خوشحاله شوه او له بناپیری څخه یې مننه وکړه او تر ننه پورې ټولې ممانې د ونو په شنو پانو کې اوسېږي.

پانې شنې دي، ممانه سره ده او خالونه یې تور دي. او دا درې رنگه؟ تور، سور او زرغون! دا خو د نړۍ تر ټولو بڼکلې رنگونه دي! زموږ د هېواد بیرغ هم دا درې رنگه لري. ستا ورته پام دی؟

کورنۍ دنده: د خپلې کورنۍ د یوه مشر/ مشرې د ژوند په اړه معلومات په چارټ کې ترتیب

کړئ.

فصل ۵ اونی ۱ درسي ساعت ۳

وینا وکړئ: د خپلې کورنۍ د یوه غړي د ژوند په اړه د زماني ترتیب په پام کې نیولو سره وینا

وکړئ.

ضمیرونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ. هره بیاني جمله په سوالی جمله اوښتې ده. په خپلو کتابچو

کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضمیرونه وکاروئ.

۱. د ریا بڼا پېری ممانې ته وکتل.

چا ممانې ته وکتل؟

۲. ممانه ډېره خوشحاله شوه.

..... ډېره خوشحاله شوه؟

۳. ستورو به له یو بل سره پټ پټونې کول.

..... به له یو بل سره پټ پټانی کاوه؟

۴. ټول پر ما ملنډې وهي.

..... پر ما ملنډې وهي؟

۵. د سپورمۍ په منځ کې د ریا بڼا پېری ناسته ده.

..... د سپورمۍ په منځ کې ناسته ده؟

کورنۍ دنده: د ممانې د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ چې د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه

او ولې مو خوښه شوه.

وېبشئ او وېب ليکئ: له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووېشئ او په خپلو کتابچو

کې يې وليکئ.

نا هيلي	ناهيلى
	ناروغ
	ناکس
	ناپوه
	نالايق

فکر وکړئ: دلته د اناهيټا روحي په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب يې په متن کې

نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

۱. اناهيټا روحي به له کتابتون څخه څه ډول کتابونه د لوستلو لپاره راوړل؟

۲. د دري مضمون معلمه ولې پر اناهيټا روحي ډېره گرانه وه؟

۳. د جنگ په کلونو کې به اناهيټا په څه شي پسې ډېره خپه وه؟

ويي ارزوئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو

ځوابونه وليکئ.

۱. په ژوند ليک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات بايد په کې راغلي وای؟

خپل نظر وليکئ: د کيسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کيسې تلوسه څنگه

ده؟ له دې کيسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کيسې په اړه خپل نظر وليکئ.

سم - با - ل - وي	م - د - ا - لو - نه	ا - يا - ل - تو - نو
مع - لو - لا - نو	ن - ږ - ی - وا - لو	خوشه - حا - ل - وو - نو - کي

پناه غوښتونکی

پارا اولمپیک

کډوال

روزونکی

لولی او دریاد یې کړی: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

بې لاسواتل

«هر څه په شوق کېږي. هر شی چې د زړه له تله وغواړي، تر لاسه به یې کړي.» دا د عباس کریمي خبره ده. دی په ۱۳۷۶ کال کې په کابل کې وزېږېد. د زېږېدو په ورځ یې مور او پلار د دې پر ځای چې خوشحاله وي، سخت غمجن وو او ژړل یې، ځکه چې د ده دواړه لاسونه نه وو. هغوی حیران وو چې دا بې لاسو ماشوم چې لوی شي، خپل ژوند به څنګه سمبالوي. خو، هېچا گومان نه کاوه چې یو وخت به همدغه عباس په لامبو وهلو کې ۳۱ مډالونه گټي. [VOA – Ashna TV Dari].

عباس کریمي ته په لومړیو کې ژوند ډېر سخت و، خو ورو ورو یې دا زده کړل چې څنګه له خپلو پښو څخه د لاسونو پر ځای کار واخلي. د پښو په گوتو یې د ډوډۍ خوړل او کالي اغوستل زده کړل. بیا ښوونځي ته ولاړ او ټول خلک یې حیران کړل، ځکه چې درسونه به یې ډېر ښه زده کول. ده به په پښه ډېر واضح لیک کاوه. [د دویچ وېلي وېب سایټ]

د عباس ورور، محمد کریمي، د لامبو په یوه خصوصي حوض کې شریک و. عباس چې حوض ته ولاړ، د لامبو وهلو تمرین یې پیل کړ. په لومړیو ورځو کې به یې د ژغورنې واسکت اغوست او په یو متر ژور حوض کې به یې لامبو وهله. خو ورځې وروسته یې بې واسکتېه لامبو وهله. دی وايي: «د ژوند تر ټولو خوشحالوونکې شېبه مې هماغه وه. کله مې چې په لومړي ځل له واسکتېه پرته لامبو وهله، داسې مې

احساس کړ چې آزاد يم.» ده چې لامبو وهله، د افغانستان د لامبو وهلو د ملي ټيم روزونکی قاسم حميدي هم هلته و. هغه د دې صحنې په ليدو سره وويل چې زه به له ده څخه اتل جوړ کړم. هغه وايي: «عباس په ۱۵ ورځو کې تر روغو کسانو ښه لامبو وهل زده کړل.» [د دويچ وېلې وېب سايټ، له ذبيح الله شهزاد سره د عباس کریمي مرکه]

عباس کریمي د افغانستان د معلولانو په سياليو کې د سرو زرو مډال وگاټه. بيا ايران او ورپسې ترکيې ته کډوال شو. په ترکیه کې يې په ۳ کلونو کې ۱۵ مډالونه وگټل. له هغه ځايه د پناه غوښتونکي په توگه د امریکا متحد ایالتونو ته ولاړ او هلته يې څلور نور مډالونه خپل کړل. په امریکا کې د ده روزونکی ښاغلی ډينس بېکر وايي: «د عباس کریمي لپاره نا ممکن نشته. هغه ورځ تر بلې تکړه کېږي او خپل هر هدف تر لاسه کوي.» [له طلوع نیوز او آشنا ټلويزيون سره د کریمي مرکې]

عباس په ۲۰۱۶ کال کې د معلولانو په نړۍ والو سياليو کې د سپينو زرو مډال وگاټه. په ۲۰۱۹ کال کې يې په پارا اولمپيک سياليو کې د گډون جواز تر لاسه کړ چې دا ډېره لويه بريا ده. عباس کریمي اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي او د هېچا مرستې ته اړ نه دی. کالي اغوستل، خوراک څښاک، ليکل او هر کار په پښو سره کوي او ان په پښو سره موټر چلوي. دی وايي: «مهمه نه ده چې زه اوس چېرې يم. زه چې هر چېرې يم، د خپل وطن د آبادۍ په اړه فکر کوم.»

مأخذ

<https://p.dw.com/p/19whq>: نویسنده حسین سیرت، کابل

Profile of Abbas Karimi, swim champion - VOA Ashna

په یوتیوب کې د طلوع نیوز پاڼه

له ورزشي خبريال ذبيح الله شهزاد سره د عباس کریمي مرکه

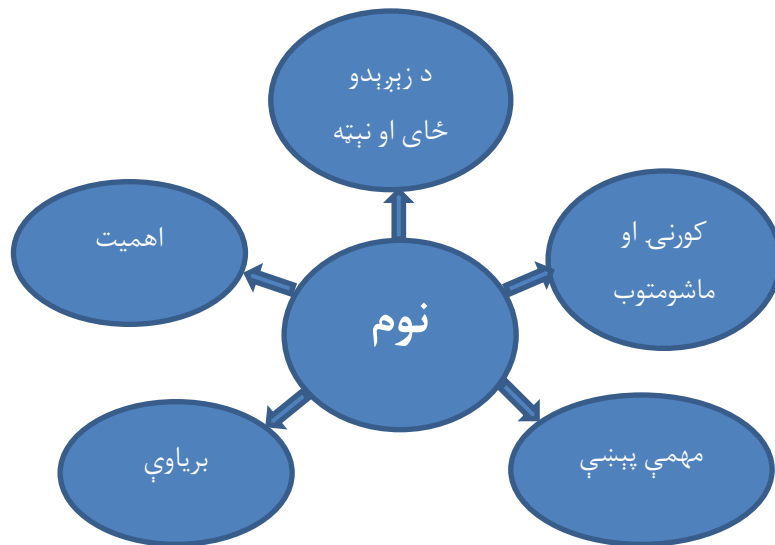
کورنۍ دنده: داسې وگنې چې د عباس کریمي پر ځای تاسې یاست. په مسافری کې ژوند

کوی. هره ورځ باید تمرین وکړئ چې په پارا اولمپيکي لوبو کې ښه وځلېږئ. له همداسې تصور سره خپلې کورنۍ ته یو لیک ولیکئ او خپلې ستونزې، خپلې هلې ځلې او خپل پلان ورسره شریک کړئ.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د عباس کریمي ژوند لیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

وارزوی: د عباس کریمي خبرې او کړنې وارزوی او د دې پوښتنو ځواب ووايئ:

۱. عباس کریمي وايي: «هر څه په شوق کېږي. هر شی چې د زړه له تله وغواړې، تر لاسه به یې کړې.» تاسو ته د ده خبره څنګه ښکاري؟
۲. د عباس کریمي دواړه لاسونه نه وو، خو بیا یې هم د لامبو د زده کولو نیت وکړ، دا کار یې منطقي و؟ د لیلونه مو ووايئ.

کورنۍ دنده: خپلې کورنۍ ته د عباس کریمي کیسه وکړئ او پوښتنه وکړئ چې دوی کوم بل څوک پېژني چې معلول و، خو د ژوند په چارو کې بریالی شو. د هغه/ هغې په اړه معلومات ولیکئ.

وینا وکړی: د خپلې کورنۍ د یوه غړي د ژوند په اړه د زماني ترتیب په پام کې نیولو سره وینا

وکړی.

ضمیرونه وکاروی: لاندې جملې ولولئ. هره بیاني جمله په سوالی جمله اوښتې ده. په خپلو کتابچو

کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضمیرونه وکاروی.

۱. **عباس کریمی** اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي.

هغه اوس خپلې ټولې چارې پخپله ترسره کوي.

۲. **استاد یې** وویل: دی به اتل شي.

..... وویل: دی به اتل شي.

۳. **د عباس مور او پلار** غمجن وو.

..... غمجن وو.

۴. **د عباس مور** ژړل.

..... ژړل.

۵. **د عباس او محمد** مور ډېره خوشحاله ده.

د ..... مور ډېره خوشحاله ده.

کورنۍ دنده: نن ستاسو ځینو ټولگیوالو د خپلې کورنۍ د غړو په اړه وینا وکړې. د چا د وینا

کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو

کې یې ولیکئ.

کډه وال	کډوال
	نړۍ وال
	بڼوال
	ټولگیوال
	انډیوال

فکر وکړئ: دلته د عباس کریمي په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب یې په متن کې

نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۱. څه شی د عباس کریمي د بري سبب شو؟

۲. عباس کریمي څنگه پوه شو چې په لامبو وهلو کې تکره کېدای شي؟

۳. د لامبو وهلو روزونکي څنگه په ډاډه زړه وویل چې له عباس کریمي څخه به اتل جوړوي؟

رېي ارزوئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو

ځوابونه ولیکئ.

۱. په ژوندلیک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

۳. د عباس کریمي د ژوندلیک عنوان څنگه دی؟ که تاسې همدا متن ولیکئ، کوم عنوان به ورته ټاکئ؟

خپل نظر ولیکئ: د عباس کریمي د ژوندلیک کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له

دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

و - رځ - تو - نو - نه	پرو - گرا - مو - نه	کلیپ - نیب - کو - نه
مض - مو - نو - نو	او - لا - دو - نه	اند - ت - خا - با - تو

ولسي جرگه

پروگرام

پوهنځی

لوړې زده کړې

لولی او دریاد یې کړی: لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

د افغانستان لومړنی وزیر

کبرا نورزی لومړنی ښځه ده چې د افغانستان په حکومت کې وزیره شوه. هغه د روغتیا د وزارت ډېره بریالی وزیره وه. مېرمن نورزی مختلفو ولایتونو ته ولاړه او په لرې پرتو سیمو کې یې کلینیکونه جوړ کړل چې د خلکو علاج په آسانی سره وشي. نو خلک د مېرمن کبرا نورزی نوم په ښو یادوي او قدر یې کوي.

کبرا په ۱۳۱۱ کال کې په کابل کې وزېږېده. څلور خویندې او درې وروڼه یې وو. د هغې پلار پوهېده چې تعلیم د نجونو او هلکانو لپاره گټور او ضروري دی. همدا وه چې ټول اولادونه یې په مکتب کې شامل کړل. کبرا ډېره هڅه کوله او درسونه یې ښه زده کول. کله چې له ملالی لیسې څخه فارغه شوه، د نسوان پوهنځي د ساینس څانگې ته بریالی شوه. هغه له پوهنتون څخه په ممتازه درجه فارغه شوه. ممتازه درجه هغه چا ته ورکول کېده چې په درسونو کې به ډېر تکړه وو.

مېرمن نورزی د ملالی لیسې مدیره شوه. دې چې په ساینس کې لوړې زده کړې کړې وې، پوهېده چې څنگه د ښوونځیو شاگردانو ته د ساینسي مضمونونو زده کړه آسانه کړي. هغې په ملالی لیسې کې د فیزیک او کیمیا لابراتوارونه جوړ کړل چې شاگردان عملي تجربې وکړي. د ښوونځي کتابتون ته یې ډېر نوي کتابونه راوړل چې

زده کوونکې د مکتب پر کتابونو سربېره نور کتابونه هم ولولي او خپله پوهه او معلومات زیات کړي. کله چې مېرمن کبرا نورزی د ملالی لیسې مدیره وه، دا مکتب د نجونو بهترینه لیسه شوه.

مېرمن نورزی وروسته د مېرمن ټولني ریسه شوه. دا ټولنه د دې لپاره جوړه شوې وه چې افغان مېرمنو ته د تعلیم او کار لاره هواره کړي او ستونزې یې حل کړي. بیا مېرمن نورزی د لا لوړو زده کړو لپاره د فرانسې سوربون پوهنتون ته ولاړه. بېرته چې راغله په کابل پوهنتون کې د «تدبیر منزل» د پوهنځي ریسه شوه.

مېرمن نورزی د محمد ظاهر شاه په پاچاهۍ کې د افغانستان د اساسي قانون په جوړولو کې برخه واخیسته. په ۱۳۴۴ کال کې د روغتیا وزیره شوه. هغه څلور کاله وزیره وه او په وزارت کې یې ډېر خدمتونه وکړل. وروسته یو ځل بیا د مېرمن ټولني ریسه شوه. کله چې د مېرمن ټولني ریسه وه، مېرمنو ته یې د لیک لوست پروگرامونه ډېر کړل، په کابل او نورو ولایتونو کې یې ورکتونونه او د نجونو لپاره مسلکي مکتبونه تاسیس کړل.

د کابل خلکو ته د مېرمن کبرا نورزی خدمتونه معلوم وو، نو هغه یې په ولسي جرگه کې خپله وکیله غوره کړه. مېرمن نورزی په ولسي جرگه کې هم خلکو ته خپل خدمتونه جاري وساتل. بیا چې په وطن کې جنگونه پیل شول او اکثره خلک نورو هېوادونو ته ولاړل، مېرمن کبرا همدلته په کابل کې پاتې شوه او په ۱۳۶۵ کال کې وفات شوه.

ماخذ: محترم عالیه پرونتا (خواهر مرحوم کبرا نورزی) و همسر ایشان محترم وحید پرونتا، اسناد کتابخانه عامه کابل و «زن در افغانستان و جهان» مولف عبدالحمید مبارز، جنوری ۲۰۰۰.

<https://8am.af/kobra-norzi-first-premier-afghanistan/>

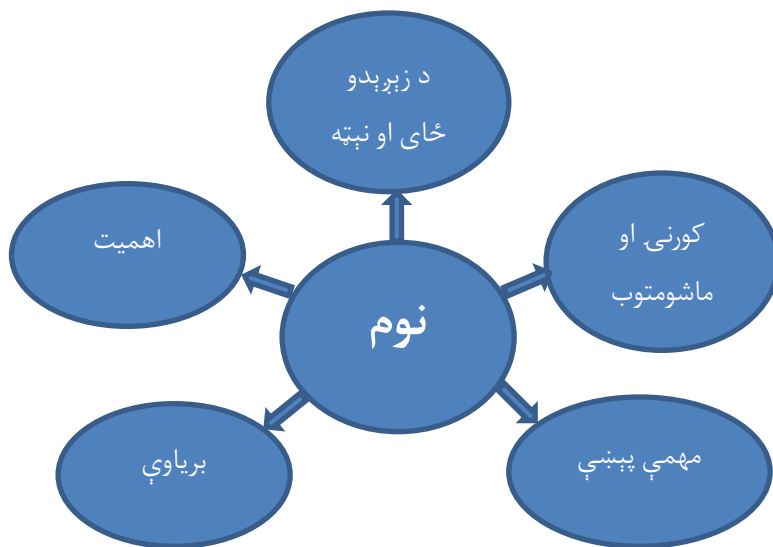
کورنی دنده: د خپلې کورنۍ د یوې مشرې یا یوه مشر کیسه واورئ چې مکتب یې په خو

کلنی کې پیل کړ، څومره تعلیم یې وکړ، کوم مضمون یې خوښ و، او خپل درسونه به یې څنگه زده کول. بیا همدغه معلومات ولیکئ.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا د اغلې کبرا نورزی ژوندلیک ولولئ او چارټ ډک کړئ.

وارزوی: د مېرمن نورزی خبرې او کړنې وارزوی او د دې پوښتنو ځواب ووايئ:

۱. مېرمن کبرا نورزی په ملالی لیسې کې لږاتوارونه جوړ کړل او کتابتون ته یې نوي کتابونه راوړل، دا کار یې تاسو ته څنګه ښکاري؟

۲. د جنګ په کلونو کې ډېر خلک له وطن څخه ولاړل، خو مېرمن نورزی په وطن کې پاتې شوه، دا کار یې څنګه ارزوی؟

کورنۍ دنده: خپلې کورنۍ ته د مېرمن کبرا نورزی کیسه وکړئ او پوښتنه وکړئ چې دوی کومه بله مېرمن پېژني چې خلکو ته یې ښه خدمت کړی وي. د هغې په اړه معلومات ولیکئ.

وینا وکړئ: د خپلې کورنۍ د یوه غړي د ژوند په اړه د زماني ترتیب په پام کې نیولو سره وینا

وکړئ.

ضمیرونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ. هره بیاني جمله په سوالی جمله اوښتې ده. په خپلو کتابچو

کې د هرې جملې د نوم پر ځای مناسب ضمیرونه وکاروئ.

۱. مېرمن کبرا نورزی کلینیکونه جوړ کړل.

هغې کلینیکونه جوړ کړل.

۲. کبرا په کابل کې وزېږېده.

..... په کابل کې وزېږېده.

۳. مېرمنو ته یې د لیک لوست پروگرامونه زیات کړل.

..... ته یې د لیک لوست پروگرامونه زیات کړل.

۴. د کبرا پلار پوهېده چې تعلیم هلکانو او نجونو دواړو ته گټور دي.

د ..... پلار پوهېده چې تعلیم هلکانو او نجونو دواړو ته گټور دي.

۵. د کابل خلکو ته د مېرمن کبرا خدمتونه معلوم وو.

د کابل خلکو ته د ..... خدمتونه معلوم وو.

کورنۍ دنده: نن ستاسو ځینو ټولگیوالو د خپلې کورنۍ د غړو په اړه وینا وکړې. د چا د وینا

کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکي: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو

کې یې ولیکئ.

نور زی	نورزی
	بارکزی
	احمدزی
	پوپلزی
	اشکزی

فکر وکړئ: دلته د اغلي کبرا نورزی په اړه استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب یې په متن کې

نشته. د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۱. کله چې مېرمن کبرا نورزی د ملالی لیسې مدیره وه، دا لیسه ولې د نجونو بهترینه لیسه شوه؟

۲. مېرمن نورزی چې د روغتیا وزیره وه، ولې به یې ولایتونو ته سفرونه کول؟

۳. مېرمن نورزی ولې دوه وارې د مېرمنو ټولني ریسه شوه؟

رېي ارزوئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوي او په خپلو کتابچو کې د لاندې پوښتنو

ځوابونه ولیکئ.

۱. په ژوندلیک کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په متن کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

۳. د عباس کریمي د ژوندلیک عنوان څنگه دی؟ که تاسې همدا متن ولیکئ، کوم عنوان به ورته ټاکئ؟

خپل نظر ولیکئ: د عباس کریمي د ژوندلیک کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له

دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

پنځم ټولگی - شپږم فصل

موضوع: مختلف موضوعات

ژانر: شعر

شعر زموږ فکر او احساس په تصويري، بڼايسته او موزون ډول بيانوي.

۱. د شعر ژبه له عادي ژبې سره څه توپير لري؟
۲. د شعر او نثر توپيرونه کوم دي؟
۳. د خپلو احساساتو بيان ولې مهم دی؟
۴. د شعر تصويرونه څنگه راسپړلی شو؟
۵. د شعر په معنا څنگه پوهېدلی شو؟

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به په دې درس کې:

۱. شعرونه او ترانې په مناسب لحن او غږ سره ولولئ؛
۲. د شعر جوړښت او له نثر سره د شعر توپير توضیح کړئ؛
۳. د شعر وزن به معلوم کړئ؛
۴. د شعر هم قافیه کلمې به لست کړئ؛
۵. د شعر مفهوم به په خپله ژبه وليکئ.

درسي ساعت ۱

اونی ۱

فصل ۶

مین - خ - همه

غا - بنو - نه

ک - تا - بو - نه

مدار

ترپا

ناشتا

راکبېنېم

ولولئ او خیر شی: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر

لري.

سهار

خپل کالي کړم تيار	چې راکبېنېم سهار
کتابونه، خودکار	کړم په بکس کې په ځای
پنسل پاک او پرکار	توره دره، پنسل
هم غابونه کرار	بيا مې مينځمه لاس
هغه اخلم هوار	که مې غټ وي نوکان
چې هر څه وي تيار	بيا مې خورمه ناشتا
بيا رهي شم په لار	د مور لاس کړمه بڼکل
سم په شمار، په مدار	نه په منډه، ترپا
	ومان نيازی

بیتونه وپېژنئ: د پورتنی شعر هر بیت جلا جلا ولیکئ، لکه:

چې راکنښنم سهار خپل کالي کړم تيار

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې خپې وشمارئ او وگورئ چې ټولې مسرې يې سره يو شان دي، که خپې يې کمې زياتې دي، لکه:

چې - را - کنښ - نم س - سهار (۶ خپې) خپل - کا - لي - کړم - ت - تيار (۶ خپې)

هم قافيه کلمې پيدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې ولیکئ چې د پای غرونه يې سره يو شان دي، لکه: سهار، تيار ...

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم او مطلب په خپله ژبه ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای يې يوه جمله راغلې وي، لکه:

چې راکنښنم سهار خپل کالي کړم تيار
سهار چې راپاڅم، خپل کالي تياروم.

فصل ۶ اونی ۱ درسي ساعت ۲

س - ب - قو - نه   لم - د - وي   پن - دوس - کی

تبی   پنډوسکی   چابکې   جینی

ولولئ او خیر شی: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر

لري.

تورپېکی

لیکې، لیکې مرغی	زما لاس کې مری
ب بادام، ت تھی	سبقونه مې یاد
لمدوي توتکی	شر، شری د باران
ما ته راکړه چتری	تن تیا د برېښنا
تکه سپینه رلی	په لمن کې راوړم
د چابکې جینی	سپین پنډوسکی د چا
ها زمور گاونډی	هغه څوک ده رښتیا
ت و ر، پ، ې کی	د نوم تکی یې اووه

تورپېکی، تورپېکی

ومان نیازی

بیتونه وپېژنئ: د لوستل شوي شعر بیتونه په نښه کړئ او هر بیت یې جلا جلا ولیکئ، لکه:

زما لاس کې مری   لیکې، لیکې مرغی

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې خپې وشمارئ او وگورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي، که خپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

ز - ما - لاس - کې - م - م - ری (۶ خپې)   لی - کې، لی - کې - مر - غی (۶ خپې)

هم قافیه کلمې پیدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې د پای غبرونه یې سره یو شان دي، لکه: مری، مرغی ...

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم یا مطلب په خپله ژبه ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای یې یوه جمله راغلې وي. که په بیت کې فعلونه غورځېدلي وي، تاسې یې په جمله کې ولیکئ، لکه:

زما لاس کې مری   لیکې، لیکې مرغی

زما په لاس کې مری دي او لیکې لیکې مرغی دي.

فصل ۶   اونۍ ۱   درسي ساعت ۳

کند - بها - ری   بنا - یس - ته   ا - لو - چو

پښې   سدري   چرمه   لښتی

ولولئ او خیر شی: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر

لري.

لښتی

ستا کمیس د چرمو	زما کمیس خامکي
ستا پښې دي په پښو	زما خپلۍ تکې سرې
ستا ټيکری د خالو	زما سدري زرزي
ستا بنگري په لاسو	زما خولۍ کندهاری
سیل ته خو په مېلو	بنايسته مو جامه
ته لښتی د الوچو	زه به راوړم گلان
ته لښتی د الوچو	
ومان نیازی	

بیتونه وپېژنئ: د لوستلو شوي شعر بیتونه په نښه کړئ او هر بیت یې جلا جلا ولیکئ، لکه:

زما کمیس خامکي   ستا کمیس د چرمو

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې څپې وشمارئ او وگورئ چې ټولې مسرې یې سره یو شان دي، که څپې یې کمې زیاتې دي، لکه:

زما - ک - میس - خا - م - کي (۶ څپې)   ستا - ک - میس - د - چر - مو (۶ څپې)

هم قافیه کلمې پیدا کړئ: په شعر کې هغه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ چې د پای غبرونه یې سره یو شان دي، لکه: چرمو، لاسو ...

کورنۍ دنده: د شعر مفهوم په نثر ولیکئ، داسې چې د هر بیت پر ځای یې یوه جمله راغلي وي. که په بیت کې فعلونه غورځېدلي وي، تاسې یې په جمله کې ولیکئ، لکه:

زما کمیس خامکي   ستا کمیس د چرمو
زما کمیس خامکي دی او ستا کمیس د چرمو دی.

فصل ۶ اونی ۱ درسي ساعت ۴

کو - پ - پنبه   چون - گ - پنبه   ج - جو - غه

شخه   ججوغه   چندری   کوکوپنبی

ولولئ او خیر شی: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او له فکر وکړئ چې له نثر سره څه توپیر

لري.

کوکوپنبی

کوکوپنبه، پنبه، پنبه	مور ته راکړه دوې بڼکې
در واده به کړو چونگنبه	سبا راشه په اتني
***	
رنگ دې وړک شي د روپۍ	مور په کار نه دي مری
ته وهه خپلې چندری	ستا مو برگه چین خوبه
***	
کوکوپنبه، پنبه، پنبه	د اوبو غاړې ته راشه
ستا ججوغه شخه پخه	شین خالی چونگنبه یوسه

ومان نیازی

د شعر بندونه وپېژنئ: د لوستل شوي شعر بندونه په نښه کړئ او هر بند يې جلا جلا وليکئ،

لکه:

مور ته راکړه دوې بڼکې	کوکوپښه، پښه، پښه
سبا راشه په اتني	در واده به کړو چونگښه

شعر وتلئ: د شعر د هرې مسرې خپې وشمارئ او وگورئ چې ټولې مسرې يې سره يو شان دي،

که خپې يې کمې زياتې دي، لکه:

مور - ته - را - کړه - دوې - ب - ب - کي (۸)

هم قافيه کلمې پيدا کړئ: د شعر په هر بند کې هغه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې وليکئ چې

د پای غرونه يې سره يو شان دي، لکه: پښه، چونگښه ...

کورنۍ دنده: د شعر د هر بند مفهوم جلا جلا په نثر وليکئ، که په بيت کې فعل په خپل

ځای کې نه وي راغلی، تاسې يې په خپل ځای يعنې د جملې په آخر کې وليکئ، لکه:

مور ته راکړه دوې بڼکې	کوکوپښه، پښه، پښه
سبا راشه په اتني	در واده به کړو چونگښه
کوکوپښه! مور ته دوې بڼکې راکړه. سبا په اتني راشه. مور به چونگښه در واده کړو.	

دوهمه اونۍ

د درس هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به په دې درس کې:
۱. په مناسب لحن او غږ سره شعرونه او ترانې ولولئ؛
  ۲. شعرونه د جوړښت په لحاظ سره بېل کړئ؛
  ۳. ځینې شیان له نورو شیانو سره تشبیه کړئ؛
  ۴. هم قافیې او هم وزنې کلمې په نښه کړئ؛
  ۵. د نومونو لپاره مناسب صفتونه انتخاب کړئ.

فصل ۶   اونی ۲   درسي ساعت ۱

مل - گ - ري   ما - شو - ما - ني   تپ - رپ - ري

کوينه

ستايي

غومبر

ولولئ او خير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې دا شعر په جوړښت کې له هغو شعرونو سره، چې په تېره اونی کې مو ولوستل، څه توپير لري.

دوې کوتري

هغه دوې کوتري گوره	يوه سپينه، بله توره
سره دواړه دي ملگري	په غومبر کوي خبرې
په يو بل باندې دي گراني	لکه خويندې ماشوماني
سره ناستې چې په بام وي	خولې يې خلاصې په سلام وي
بني کيسې سره کوينه	بني په مينه، مينه، مينه
د خوښۍ ترانې وايي	بنکلی ژوند ورباندې ستايي
د دوی ښه تېرې ژوند	دوی له ژونده اخلي خوند
ملگرتيا او مينه ښه وي	زړونه پاک لکه ښيښه وي

پير محمد کاروان

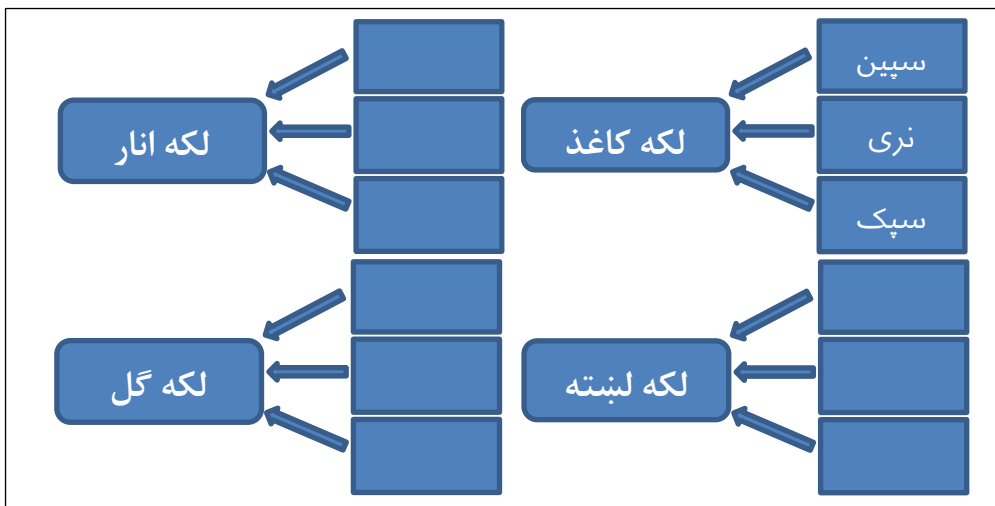

تشبیه کری: په لاندې جملو کې د «خویندې ماشومانې» او «بیبینه» پر ځای نورې داسې کلمې ولیکئ چې له «کوټرو» او «پاک زرونو» سره ولگېږي.

کوټرې لکه خویندې ماشومانې دي.
زرونه پاک لکه بیبینه وي.

صفتونه وکاروئ: د لاندې چوکاټ د هر شي لپاره درې - درې صفتونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ:

کورنۍ دنده: د لاندې مثال غونډې، د شعر د هر بیت مطلب په خپله ژبه په جملو کې ولیکئ:

هغه دوې کوټرې گوره یوه سپینه، بله توره
هغه دوې کوټرې وگوره چې یوه یې سپینه او بله یې توره ده.

فصل ۶   اونی ۲   درسي ساعت ۲

رند - گي - نو	بنکا - رپ - بري	بنکا - ر - مه
---------------	-----------------	---------------

- مزلې
- ورېدو
- غونچو
- ځانگړې

ولولې او ځير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولې او فکر وکړئ چې د جوړښت په لحاظ د لومړي درس له شعر سره څه توپير لري.

د پسرلي غږ

زه په پستو پستو وړمو بنکلی يم	يم پسرلی، په ونو شنو بنکلی يم
لکه تور، سور، زرغون بېرغ د وطن	د هر يو گل په رنگينو بنکلی يم
هر يو موسم لري ځانگړې بنکلا	خو زه په څو رنگه رنگو بنکلی يم
اوړی او منی په مېوو دي خواږه	زه په غوتيو، په غونچو بنکلی يم
ژمی په سپينو واورو بڼه بنکارېري	زه د باران په ورېدو بنکلی يم
په ما کې شپه او ورځ مزلې کوه	د بڼې هوا په لگېدو بنکلی يم
پاک او سوتره بنکارمه گوره راته	لکه شاگرد په ښو جامو بنکلی يم

پير محمد کاروان

صفتونه وليکئ: په خپلو کتابچو کې د لاندې کلمو لپاره دوه دوه مناسب صفتونه وليکئ:

نرمه	خوره	خبره	سیند
.....	.....	انار	غرونه
.....	.....	جامې	پانې
.....	.....	ستوري	کتاب
.....	.....	آسمان	انسان

مناسب صفت پیدا کړئ: په لاندې چوکاټ کې نومونه او صفتونه گډوډ راغلي دي. تاسې دا

کلمې په همدې رقم په خپلو کتابچو کې وليکئ. بیا د هر نوم مناسب صفت پیدا او یې ورسره ونښلوئ.

سپینې	ښکلا
ځانگړې	کتاب
ښه	واورې

پستې	ونې
شنې	گلان
رنگین	ورمې

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب کړئ. بیا دغه پنځه شیان په یو صفت کې له بل شي سره

تشبیه کړئ. لکه:

شى: کاغذ	صفت: سپین	کاغذ د واورې غونډې سپین دی.
شى: دېوال	صفت: شین	دا دېوال د پانې په شان شین دی.

پپ - ژ - نئ	کب - ج - مه	او - سب - ج - مه
-------------	-------------	------------------

لشي دارو درمان

ولولئ او خير شئ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې په جوړښت کې د دې اونی د کوم درس له شعر سره ورته دی.

کب

نرم لکه زړه يمه	ما پېژنئ څه يمه؟
سیند کې، په ویاو کې دی	ژوند مې په اوبو کې دی
نه په کې اوسېر مه	وچه کې مې کېر مه
ډېره ده بدن ته ښه	غوښه مې پسته مسته
پام کوه لشي لرم	غوښې که خوږې لرم
تېل، غوړي، دارو، درمان	خلکو جوړ زما له ځان
کب، ماهي نامه زما	
واوره ترانه زما	
پير محمد کاروان	

قافیه او ردیف پیدا کری: د لاندې مثال په شان، په شعر کې هم قافیه کلمې او ردیفونه پیدا او په

کتابچو کې یې ولیکئ:

ما پېژنئ **څه یمه**   نرم لکه **زړه یمه**
 هم قافیه کلمې: څه، زړه
 ردیف: یمه

هم قافیه کلمې ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې څو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې یوې لپاره پنځه

– پنځه هم قافیه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ:

ځان   **ځان، جهان، ودان، گران، امان**
 ترانه
 بنار
 ځاله
 مکی

کورنۍ دنده: پنځه شيان انتخاب او له پنځو نورو شيانو سره یې تشبیه کری. هره تشبیه یو

ځل د جملې او بل ځل د عبارت په بڼه ولیکئ، لکه:

دا شربت داسې **خوړ** دی لکه گبین.
 خوړ لکه گبین شربت

گ - لا - بو - نه   و ر - ب - شې   ن - خې - بري

خراغان

رېپري

ورا

ولولئ او خیر شی: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او فکر وکړئ چې د جوړښت په لحاظ د دې اونی د نورو درسونو له شعرونو سره څه توپیر لري.

د ورېځو اوبڼان

تور تور اوبڼان	راغلل د ورېځو
د سپين باران	بار يې په شادۍ
***	
او که شرم دي	که گلابونه
خوشحال غنم دي	خوښې وربشې
لکه اختر ته	
وي ماشومان	
***	
ونې نخېري	نري شمال ته
يې شين رېپري	د خانگو شال شال
د ورا د ښکليو	
نجونو په شان	
شي را روانې	رڼې اوبه به
به کړي ودانې	د وطن دښتې
شي خراغان به	
افغانستان	

پوره تشبيه وليکي: په لاندې چوکاټ کې خو نيمگړې تشبيه گانې راغلې دي. تاسې يې په بشپړو

تشبيه گانو واړوئ.

د ورېځو اوبنان راغلل = ورېځې لکه اوبنان راغلل

د باران بار د ورېځو په شا دی

د څانگو شال رپېري

د باد شپېلی بڼکلې نغمه غږوي

هم قافيه کلمې وليکي: په لاندې چوکاټ کې خو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې يوې لپاره پنځه

- پنځه هم قافيه کلمې پيدا او په کتابچو کې يې وليکي:

مور	خور، کور، گور، ورور، اور
ترانې	.....
مچي	.....
خندل	.....
خندان	.....

کورنی دنده: د شعر د هر بند مطلب په خپله ژبه په نثر وليکي، لکه:

راغلل د ورېځو	تور تور اوبنان
بار يې په شا دی	د سپين باران

تورې ورېځې لکه تور اوبنان ورو ورو راغلې او سپين باران يې لکه بار په شا کړی و.

د درس هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به په دې درس کې:
۱. په مناسب لحن او غږ سره شعرونه او ترانې ولولئ؛
  ۲. شعرونه د جوړښت په لحاظ سره بېل کړئ؛
  ۳. ځینې شیان له نورو شیانو سره تشبیه کړئ؛
  ۴. همقافیې او هموزنې کلمې په نښه کړئ؛
  ۵. د نومونو لپاره مناسب صفتونه انتخاب کړئ.

درسي ساعت ۱

اونی ۳

فصل ۶

ما - شیب - نی

بخ - م - لی

شیب - ری - نه

مرې

گدی

نازیننه

ولولئ او خیر شیء: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووايئ چې غزل دی که مثنوي.

زما نانځکه

بنايسته بڼکلي نازکه
په ما گرانه ده شیرينه
گدی نه ده، بڼاپېری ده
هم په غاړه يې مری دي
مور جوړ کړي ماشيني دي
ناسته څنگ کې مې تل غلې
بڼکلي څنگ کې مې ويده وي

ما ته مور راکړه نانځکه
زما نانځکه نازیننه
ما يې نوم اېښی گدی ده
د گدی سترگې مې شني دي
شنه کالي يې بخملي دي
زما گدی زما ملگرې
شپې په کت کې راسره وي
معصومه غرنی

تشبیه پوره کری: په لاندې چوکاټ کې ځینې شیان له ځینو نورو شیانو سره تشبیه شوي دي. تاسې د نمونې غونډې، له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره په گډه، د هرې تشبیه پوره بڼه ولیکئ.

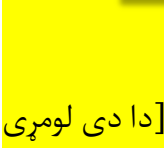
گډې نه ده، ښاپېرې ده = گوډې د ښاپېرې غونډې ښایسته ده.

پسه نه دی، سم غوايي دی = ...

سپورمې نه ده، د تناره پاستی دی = ...

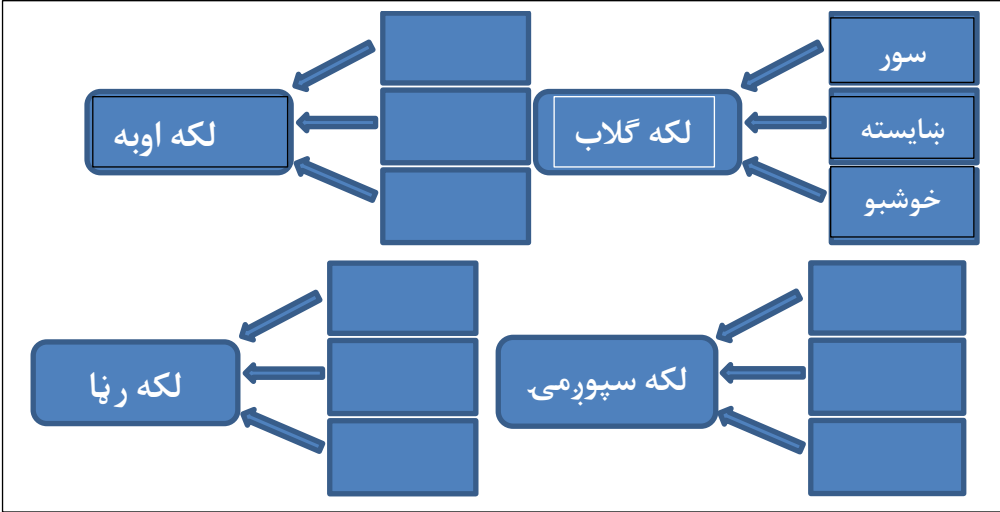
هلک نه دی، سور اور دی = ...

ژبه نه ده، د ژرندې پل دی = ...

صفتونه وکاروئ: د لاندې چوکاټ د هر شي لپاره درې - درې صفتونه ولیکئ: [دا دی لومړی

فعالیت شي]

کورنۍ دنده: د شعر مطلب په خپله ژبه په نثر ولیکئ.

غوبند - ت - نه	پ - تند - گان	ما - شو - مان
----------------	---------------	---------------

درسي ساعت ۲	اونی ۳	فصل ۶
-------------	--------	-------

نوم او نبنان	نظر	یتیم	معیوب
--------------	-----	------	-------

ولولئ او خیر شیء: لاندې شعر په لوړ غږ ولولئ او ووايئ چې غزل دی که مثنوي.

ماشومان

د وطن د بڼې گلان یو	مونږه بڼکلي ماشومان یو
دا ډېوه، مونږ پتنگان یو	علم او پوهه مو غوښتنه
ناخبر له دې جهان یو	بې گناه مو څه له وژنئ
څوک معیوب، څوک یتیمان یو	لږ نظر راباندې وکړئ
تل د سولې په ارمان یو	شپه او ورځ مو اوښکې څاڅي
ډېر بې وسه، ناتوان یو	لوړې تندي یو وهلي
د دې خاورې نوم، نبنان یو	مونږه پرېږدئ چې زلمي شو
	مینه توتاخبله

مسرې جوړې کړئ: په لاندې چوکاټ کې د شعر لومړۍ مسره لیکل شوې ده، خو دوهمه مسره یې نشته. تاسې له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره د دوهمې مسرې په ځای، نورې مسرې جوړې کړئ.

لکه ستوري د آسمان یو
.....
.....

مونږه ښکلي ماشومان یو
مونږه ښکلي ماشومان یو
مونږه ښکلي ماشومان یو

پوره تشبیه ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې د تشبیه لندې ښې راغلې دي، تاسې یې پوره ښې

ولیکئ:

موږ د وطن د ښې گلان یو = وطن لکه ښې دی او موږ لکه گلان یو.
د ورزش د آسمان ستوري یو = ...
موږ د علم د ډېوې پتنگان یو = ...
موږ د ادب د کور څراغونه یو = ...

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب کړئ. بیا یې هر یو په یوه صفت کې له بل شي سره تشبیه

کړئ. لکه:

شى: قلم	صفت: نرى	قلم د گوتې غوندي نرى دى.
شى: غمى	صفت: خلبري	غمى د ستوري په شان خلبري.

اخ -

فصل ۶   اونی ۳   درسي ساعت ۳

آب بازي

شور

بختور

ولولئ او خير شئ: لاندې شعر په لور غږ ولولئ او ووايئ چې د جوړښت په لحاظ څه ډول

شعر دى.

اختر

سبا زموږ اختر دى	اختر مو بختور دى
پلاره! راکړه اخترى	زه پرې اخلمه منگى
هله، هله! ځئ چې څو	ښه په شور او په هو، هو
هلئ! غږ کړئ مدينې ته	څو منگي سره چينې ته
هم به ډک کړو خپل منگي	هم به وکړو آب بازي
ته يې اچوه پر ما	زه يې اچوم پر تا
څومره خوند کوي نن دا	
اوبه يخې دي ولله	

نگينه اتمانزوى

قافیه او ردیف پیدا کری: د لاندې مثال په شان، په شعر کې هم قافیه کلمې او ردیفونه پیدا او په

کتابچو کې یې ولیکئ:

سبا زموږ **اختر دی**   اختر مو **بختور دی**
 هم قافیه کلمې: اختر، بختور
 ردیف: دی

هم قافیه کلمې ولیکئ: په لاندې چوکاټ کې خو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې یوې لپاره پنځه

- پنځه هم قافیه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکئ:

تا	ما، ستا، ورا، بابا، انا
مدینه	.....
اختر	.....
خوند	.....
منگی	.....

کورنۍ دنده: پنځه شیان انتخاب او له پنځو نورو شیانو سره یې تشبیه کری. هره تشبیه یو

ځل پوره او بل ځل په لنډه بڼه په بڼه ولیکئ، لکه:

دا خبره داسې خوږه ده لکه شعر.

لکه شعر خوږه خبره

ب - که

بنا - پې

درسي ساعت ۴

اونۍ ۳

فصل ۶

نانځکه

ناوکۍ

بناپېرۍ

ولولۍ او ځير شۍ: لاندې شعر په لوړ غږ ولولۍ او ووايۍ چې د جوړښت په لحاظ د تېرې

اونۍ له کوم له شعر سره يو شان دۍ.

زه څوک؟

زه وړه جينکۍ يم

پلار ته بناپېرۍ يم

مور ته ناوکۍ يم

بڼکلې مې نانځکه ده

پام په خپلې خور کوم

کار مې هم د مور کوم

بڼکلې مې نانځکه ده

مانه هم نازکه ده

منډو کې چابکه ده

درس مې زه د شپې وایم

بڼکلې الف بې وایم

شعر بڼه په مزې وایم

نورو ته کيسې وایم

پوره تشبیه ولیکی: په لاندې چوکاټ کې خو لندې تشبیه گانې راغلې دي. تاسې یې په بشپړو

تشبیه گانو واروئ.

پلار ته ښاپېری. یمه = زه خپل پلار ته لکه ښاپېری. ښایسته یمه.

مور ته ناوکی. یمه = ...

وخت سره زر دی = ...

پوهه رڼا ده = ...

هم قافیه کلمې ولیکی: په لاندې چوکاټ کې خو کلمې راغلې دي. تاسې د هرې یوې لپاره پنځه

- پنځه هم قافیه کلمې پیدا او په کتابچو کې یې ولیکی:

کور شور، خور، مور، پور، تور

پام .....

کیسه .....

رڼا .....

زَر .....

کورنی دنده: د شعر د هر بند مطلب په خپله ژبه په نثر ولیکی، لکه:

زه وړه جینکی یمه پلار ته ښاپېری یمه

مور ته ناوکی یمه ښکلې، گلالی یمه

زه وړه نجلۍ یم. زه خپل پلار ته د ښاپېری غوندې ښایسته یم او مور ته مې د ناوکی

په شان ښکلې او گلالی ښکارم.

پنځم ټولگی - اوم فصل

موضوع: وطنپالنه

ژانر: خاطره

هر څوک د شریکولو لپاره خپلې کیسې او خاطرې لري.

۱. خپله کیسه څنگه له نورو سره شریکولی شو؟
۲. د نورو کیسې ولې راته مهمې دي؟
۳. کومې کیسې مو د شریکولو دي؟
۴. د خپلو خاطرو لیکل کومې گټې لري؟

د دې فصل هدفونه:

۱. د خاطرې له پېښو سره ذهني رابطه جوړه کړئ؛
۲. د خاطرې معلومات په چارټ کې ترتیب کړئ؛
۳. د زماني ترتیب په مراعاتولو سره خپلې خاطرې ووايئ؛
۴. د خاطرې په اړه استنباطي پوښتنې ځواب کړئ؛
۵. د خاطرې د لیکونکو خبرې او عملونه وارزوی؛
۶. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ؛
۷. ځینې متشابه کلمې او اوستربلونه به په جملو کې وکاروئ.

فصل ۷	اونی ۱	درسي ساعت ۱
گران-ب-یه	گ-نا-هو-نه	او-رې-د-لي
پالنه	نيکي	روزي

ولولئ او درياد يې کړئ: له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چېرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

مېلمه پالنه

بېگا ماښام چې له مسجد څخه راوتلو، د مسجد په کونج کې مو یو نا آشنا کس ولید. بابا مې ورسره روغېر وکړ. زه د جومات له وره سره ولاړ وم. بابا مې راغی. زه تر بابا مخکې شوم. لکنه مې یې ورته ورکړه او بوټونه مې یې مخې ته کېښودل.

له جوماته چې وتلو، بابا مې وویل: لمسیه! څه چې کور ته لاړ شو چې بیا بېرته نه شې راتلی، درباندي تیاره کېږي. ته به بېرته راځي چې د مېلمه لپاره ډوډۍ وروړي!

ما ورته وویل: بابا هغه خو مسافر دی، بل څوک دې ډوډۍ وروړي.

ويي ويل: لمسیه! د مېلمه پالنه د اسلام امر دی او زموږ دود دی. بله دا چې وايي د الله تعالی رسول ﷺ وفرمايل: کله چې الله تعالی اراده وکړي چې له يوې ټولنې سره نيکي وکړي، نو د هغې لپاره ډېره گران بيه ډالۍ ورلېږي. يو چا پوښتنه وکړه چې يا رسول الله! دا ډالۍ څه ده؟ ويي فرمايل: مېلمه. له خپلې روزۍ سره راځي او چې ځي، د کورنۍ گناهونه له ځان سره وړي.

ما وویل: څومره ښه!

کور ته چې نژدې شوو، ومې ويل: بابا! خدای خبر چې مور به مې ښه شيان پاخه کړي وي، که نه؟

بابا مې وخنډل او ويې ويل: اورېدلي دي نه دي چې وايي څه چې تيار، هغه د يار.

کور ته چې ولاړو، مور مې په یوه کاسه کې ډوډۍ او په بله کې مستې واچولې. په یوه قاب کې یې سلاته تیاره کړه. وچه ډوډۍ یې په دسترخوان کې وپېچله. ورور مې دسترخوان او خراغ راواخیستل او ما د خوړو پتنوس. له کوره چې ووتو، تیاره زیاته شوې وه. تر جوماته پورې د خراغ رڼا ته په احتیاط ولاړو.

جومات ته چې ننوتو، مېلمه موسکې شو. ویې ویل: خیر یوسې! الله مو لوی سړي کړه.

په همدې وخت کې زما ټولگیوال اجمل هم جومات ته راننوت. په پتنوس کې یې د چایو چاینکه، پیالی او خواړه راوړي وو.

مېلمه ته مو وویل: ماما! ته دې ډوډۍ وخوره. مور څو چې نا وخته کېږي.

ویې ویل: ځی، الله مو مل شه!

بېرته چې راتلو، احمد ته مې د بابا خبرې وکړې او ومې ویل: زړه مې ډېر خوشحاله دی چې مېلمه ته مې ډوډۍ وړې ده. ځان را ته ښه ښکارېږي او په زړه کې مې تېرېږي چې خدای مې په دې کار خوښ دی.

احمد وویل: شریفه! ها بله ورځ مو ښوونکي ويلي وو چې خپلې ښې خاطرې وليکئ. څنگه به وي چې همدا خاطره دې وليکې.

کور ته چې ورسېدم، کتابچه مې راواخیسته او دا خاطره مې وليکله.

[تصویر: یو کس چې لونگی یې په سره او ډوډۍ ته ناست او دسترخوان یې مخې ته ایښې وي. دولس کلن ماشوم ورته ډوډۍ په دسترخوان سمه وي]

کورنۍ دنده: د مېلمه پالنې خپله په زړه پورې خاطره وليکئ او په بل ساعت کې یې له

ټولگیوالو سره شریکه کړئ.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا متن له سره ولولئ او له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره په مشورې، د شریف د خاطرې معلومات په کې ولیکئ.

	څوک / چا
	څه مهال
	چېرې
	څه
	ولې

وارزوی او ووايي: د شریف او بابا يې خبرې او کړنې وارزوی او د دې پوښتنو ځواب ووايي:

۱. د مېلمه پالنې په اړه د شریف د بابا خبرې درته څنگه ښکاري؟
۲. شریف ویل چې مسافر ته دې بل څوک ډوډۍ وروړي. دا خبره يې څنگه بولئ؟
۳. شریف چې له جوماته راووت، احمد ته يې خپل احساس بیان کړ. دا کار څنگه دی؟

کورنۍ دنده: د چا کره چې تللي یئ، مېلمه پالنې يې خوند درکړی دی؟ په دې اړه خپله خاطره

ولیکئ.

وینا وکړئ: د مېلمه پالنې په اړه خپلې خاطرې ټولگیوالو ته مو ووايئ.

مناسب وستربلونه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په مخامخ

چوکاټ کې خو وستربلونه راغلي دي. تاسې د هرې جملې تش ځای په مناسبو کلمو سره ډک کړئ.

غوندې
لپاره
پورې

چې د مېلمه ..... ډوډۍ وروړې!
تر جوماته ..... د خراغ رڼا ته په احتیاط ولاړو.
مېلمه د گران بیې ډالۍ ..... وي.
تر ماښامه ..... په جومات کې وو.
د مېلمه ..... مې مستې یوړې.
مستي د واورې ..... سپینې وي.

کورنۍ دنده: نن مو د مېلمه پالنې په اړه د خپلو خو ټولگیوالو خاطرې واورېدې. کور ته چې

ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطره مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو

کې یې ولیکئ.

مېلمه پالنه	مېلمه پالنه
	دسترخوان
	گران بیه
	گناهونه
	خوشحاله

فکر وکړئ: دلته د شریف د خاطرې په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو څنگلوریو

ټولگیوالو سره په مشورې، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. شریف مشر دی که هغه ورور یې چې څراغ یې نیولی و؟
۲. شریف به خپله لیکلې خاطرې لومړی چا ته لوستلې وي؟
۳. که شریف بل ځل په جومات کې مېلمه وويني او بابا یې ورسره نه وي، دی به څه وکړي؟

وارزوی او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو

ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطرې کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟
۲. په خاطرې کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

خپل نظر ولیکئ: د شریف د خاطرې په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنگه وه؟ د خاطرې کومه برخه

مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

فصل ۷ اونی ۲ درسي ساعت ۱

رخ - صد - ت - یو	ال - ما - ر - یو	خ - پ - د - لی
ل - گ - د - لی	غو - پ - د - لی	م - ج - س - می

- شیشکونه
- موزیم
- اثر
- کیندن کاری

ولولئ او دریاد یی کری: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی یادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چپرته اورېدلي، لیدلي، یا لوستي وو؟

ملي موزیم

د اوړي په رخصتو کې یوه ورځ مور او پلار مې ملي موزیم ته بوتلو. د موزیم په لومړي پوړ کې اوږد دهلیز و چې د لیندۍ په شان ډېر شیشکونه یې لرل. په بنسټه یې الماریو کې کولالي لوبني اېښي وو، منگي، دېگونه، چاټۍ. ځینې یې بېخي روغ و او ځینې یې په سر یا غاړه کې مات. ما به د هر اثر په اړه لیکل شوي معلومات لوستل، خو ورور مې همداسې سرسري ورته کتل او تېرېده. ما لا د دوو الماریو آثار نه وو کتلي چې ورور مې د دهلیز بل سر ته رسېدلی و. هغه بېرته راغی. شونډې یې څرېدلې وې. ویې ویل: هسې موزیم ته راغلم. دا نو څه رقم موزیم دی. داسې لوبني خو په هر ځای کې شته. ما ورته وویل: کبیره! دا او هغه لوبني توپیر لري. دا د ډېرو پخوا وختونو دي. گوره! د هر اثر په څنگ کې د هغه په اړه معلومات لیکل شوي دي. که دا معلومات ولولې، بیا به یې په قدر پوه شې. هلته یوه مېرمن ولاړه وه. زما د خبرو په اورېدو سره موسکۍ شوه. ویې ویل: آفرین هوبنیارې نجلۍ! زه شکریه نومېرم، د موزیم لارښوده یم او که څوک وغواړي د آثارو په اړه معلومات ورکوم. ما وویل: زه زرغونه یم او دا مې کبیر ورور دی. زه په پنځم ټولگي کې یم او ورور مې په شپږم کې.

مېرمن شکرېې وويل: ډېر ښه! غواړئ چې زه درته معلومات درکړم؟

ورور مې غلی و. ما وويل: ولې نه.

ورور مې له لاسه ونيو او د يوه دېگ خوا ته ورغلو. لوی تور ډبرين دېگ و چې پر مخ يې د قرآن کریم آيتونه کيندل شوي وو.

مېرمن شکرېې وويل: دا دېگ د کندهار په يوه مدرسه کې و. وگورئ چې د قرآن شريف آيتونه په څومره ښکلي خط په کې کيندل شوي. تاسې فکر وکړئ چې دا کار څومره دقت غواړي. هغه چا چې دا کيندن کاري يې کړې ده، که څټک ورنه لږ دې خواها خوا لگېدلی وای، يا يې په څټک لږه زياته ضربه ورکړې وای، نو ټوله ډبره به ماته شوې وای.

ومي ليدل چې د کبير څېره غوړېدلې ده او د لارښودې خبرو ته يې غوړ نيولی دی. لارښودې راته داسې مجسمې وښودې چې څلور - پنځه زره کاله پخوانۍ وې. تورې، ټوپک، چرې، غشي - ليندې، زغرې، د سپينو زرو، مسو او سرو زرو گانې، له تيرو، گچ او وسپنې جوړې شوې مجسمې او ډېر نور شيان مو وليدل.

مېرمن شکرېې وويل: اوس به په دوهم پوړ کې د نورستان آثار وگورو.

کبير وويل: زرغونې! د پنځم ټولگي په پښتو کتاب کې د نورستان په اړه معلومات شته. ستا په ياد دي چې د نورستان د خلکو لاسي صنايع څه دي؟

ما وويل: هو، هغوی له وړيو څخه جامې، ټغر، کوټ، پتلون او نور شيان اوبدي.

کبير وويل: او له لرگيو څخه زينتي شان جوړوي.

لارښودې وويل: آفرين! راحۍ چې ويې گورو.

هلته مو ښکلې لرگينې مجسمې، وړينې چپنې، د وزې له پوستکي جوړ شوي کوټونه، لرگين صندوقونه، ښايسته مېزونه، څوکۍ، او داسې دروازې او کړکۍ وليدې چې ښکلې شکلونه او گلونه پرې کيندل شوي

۰۹۹

بيا مو په دريم پوړ کې د طلا تپې خزانه وليده. د سرو زرو ډبرې ښکلې گانې وې، غاړکۍ، امپلونه، کمربندونه، بنگرې او ډېر نور طلايي شيان. مېرمن شکرېې وويل چې دا خزانه په جوزجان کې موندل

شوې ده. دغه گانې يو وېشت زره ټوټې وې او دوه زره کاله پخوا په اوو قبرونو کې له مړو سره ښخې شوې وې.

په موزيم کې مو ډېر عجيب او ښايسته شيان وليدل او د خپل هېواد په اړه مو ډېر معلومات پيدا کړل. کله چې له موزيم څخه وتلو، ما، کبير، مور او پلار مې له مېرمن شکرېې څخه مننه وکړه او ما او کبير ورسره عکسونه واخيستل.

کبير ته مې وويل: لالا! اوس به څه ووايې؟ اوس هم په راتلو پښېمانه يې؟
هغه موسکې شو، ويې ويل: اوس به ووايم چې ژوندۍ دې وي زما هونبياره خورکۍ.
ټولو وخنډل او مور د کور خوا ته روان شوو.
[تصوير: د ملي موزيم عکسونه]

کورنۍ دنده: خپله يوه په زړه پورې خاطره وليکۍ، مثلاً که موزيم يا کوم تاريخي ځای ته يا مېلې ته تللي يۍ، يا بله داسې خاطره مو چې فکر کوۍ نورو ته به په زړه پورې وي.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا متن له سره ولولئ او له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره په مشورې، د زرغونې د خاطرې معلومات په کې ولیکئ.

	څوک / چا
	څه مهال
	چېرې
	څه
	ولې

وارزوی او ووايي: د زرغونې او کبیر خبرې او کړنې وارزوی او د دې پوښتنو ځواب ووايي:

۱. کبیر په موزیم کې د لوبنو په لیدلو سره، وویل چې دا رقم لوبني خو په هر ځای کې دي. ستاسو په نظر دا قضاوت یې څنگه و؟
۲. زرغونې هڅه وکړه چې د خپل ورور نظر بدل کړي چې د موزیم د آثارو له کتلو څخه خوند واخلي، دا کار یې څنگه ارزوی؟
۳. کله چې د موزیم لارښودې ځان معرفي کړ، زرغونې هم ځان او خپل ورور وروپېژندل. دا کار تاسو ته څنگه ښکاري؟
۴. کبیر د خاطرې په آخر کې ولې وویل «ژوندی دې وي زما هوبنیاره خورکی»؟

کورنی دنده: د خپلې کورنۍ یوه مشر/ مشرې ته ووايي چې ستاسو د کوچنیتوب یوه جالبه خاطره ووايي او تاسې هغه خاطره ولیکئ.

فصل ۷ اونی ۲ درسي ساعت ۳

وینا وکړئ: هغه خاطرې چې تاسو د خپل کوچنیتوب په اړه د کورنۍ له مشرانو څخه اورېدلې دي، ټولگیوالو ته مو ووايئ.

مشابه کلمې وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په مخامخ چوکاټ کې ځینې مشابه کلمې راغلې دي. تاسې د هرې جملې تش ځای په مناسبو کلمو سره ډک کړئ.

مشابه کلمې هغه کلمې دي چې بڼه یې یوه ده خو معناګانې یې بېلې

تورې
غوټه
سره

لامبوزن په اوبو کې ..... وهي.
هغه ..... چې په لاس خلاصېږي، په غاښ به یې ولې خلاصوو؟
..... زر له مړو ..... په قبرونو کې ښخ وو.
..... د غنمو وده زیاتوي.
..... وربڅې راغلې او باران په ورېدو شو.
په موزیم کې ..... ، زغرې، ټوپک او نور جنګي وسایل وو.

کورنۍ دنده: نن مو د خپلو څو ټولگیوالو د کوچنیتوب په اړه خاطرې واورېدې. کور ته چې ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطرې مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو

کې یې ولیکئ.

نښنه یې	نښنه یې
	طلایي
	دبرین
	لرگین
	ورین

فکر وکړئ: دلته د زرغونې د خاطرې په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو څنگلوریو

ټولگیوالو سره په مشورې، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. په ملي موزیم کې د افغانستان د کومو ولایتونو آثار نندارې ته اېښودل شوي دي؟

۲. په موزیمونو کې څه ډول آثار اېښودل کېږي؟

۳. د ملي موزیم ودانۍ څو پوړیزه ده؟

وارزوی او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو

ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطرې کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په خاطرې کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلي وای؟

خپل نظر ولیکئ: د زرغونې د خاطرې په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنگه وه؟ د خاطرې کومه

برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

فصل ۷   اونی ۳   درسي ساعت ۱

اج - ت - ماء - يا - تو	شا - گر - دا - ني	دنگ - وا - لي
هـ - ريـ - رود	نيـ - شا - پور	بـ - نا - رس

- حلی
- کوفي خط
- علمي سیر
- اته گوپیز

ولولئ او درياد يي کړئ: له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره لاندې متن ولولئ. د متن د هر پراگراف تر لوستو وروسته، له ځان سره فکر وکړئ چې «دا راته څه شی يادوي؟» دې ته ورته معلومات مو پخوا چپرته اوربدلي، ليدلي، يا لوستي وو؟

د جام خلی

درې ورځې مخکې، د تفریح په ساعت کې د اجتماعياتو ښوونکې راباندې غږ کړ: شريفې! دلته راشه. چې ورغلم، يوه ورځه يې راکړه چې مور او پلار ته يې وښيم. وارخطا شوم چې هسې نه زما شکايت يې کړی وي. خو چې ومې ولوسته، ډېره خوشحاله شوم. ليکلي يې وو چې د ښوونځي اداره غواړي چې د ثور په لسمه نېټه د پنځم الف ټولگي شاگردانې د علمي سیر لپاره د جام خلي ته بوځي. ټولگي ته چې ولاړم، ومې ليدل چې د هر چا په لاس کې همداسې کاغذ دی او ټولې ټولگيوالې مې له خوشحالي ټوپونه وهي.

نن سهار وختي بس موټر ته وختلو. بس څه کم يو ساعت په سمه کې روان و، بيا غرونو ته ورسېدو او د غرونو په منځ کې مو دوه ساعته مزل وکړ. چا د سرک په خوا کې سيند ته اشاره کوله او خپلې څنگلوري ټولگيوالې ته يې څه ويل، چا د غرونو د دنگوالي په باره کې خبرې کولې او چا د نورو شيانو اړه. وروسته چې ښه ډېر مزل مو وکړ، ورو ورو ټولې نجونې غلې شوې. خوب راغلی و، نژدې وو چې سترگې مې سره ورشي چې له لومړيو چوکيو نه ناره پورته شوه: د جام خلی! وگورئ! څومره دنگ دی!

په رښتیا چې ډېر دنگ و. ما په یوه کتاب کې لوستي وو چې دا مینار شاوخوا ۶۵ متره لوړ دی، خو نه پوهېدم چې ۶۵ متره به دومره لوړ ښکاري. لږ وروسته موټر ودرېد او موږ ورنه کوزې شوو.

د جام خلی په داسې ځای کې جوړ و چې شاوخوا ته یې غرونه وو. له دوو خواوو څخه یو لوی او بل وړوکی سیند راغلي او دلته سره یوځای شوي وو. ښوونکې مو وویل: سترې مه شی! راځئ چې مخونه مو ومینځو چې خوب مو والوځي.

د وړوکی سیند په غاړه کېناستو. موږ چې مخونه مینځل، ښوونکې وویل: دا د جام سیند دی او د هغه بل سیند نوم به تاسې ووايي.

موږ لوی سیند ته وکتل او ومو ویل چې نه پوهېږو.

ښوونکې وویل: د سلما بند پر کوم سیند جوړ شوی؟

ټولو وویل: هریرود!

ښوونکې وویل: آفرین! ښه نو، دا خلی د جام مینار نومېږي او ۹۰۰ کاله پخوا د سلطان غیاث الدین غوري په امر جوړ شوی دی. د هغه پاچاهي د ایران له نیشاپور څخه د هندوستان تر بنارس پورې وه او دا سیمه یې پایتخت و. اوس نو تاسې خلی ته په ځیر وگورئ. که مو پوښتنه درلوده، رانه ویې پوښتئ. د جام خلی ډېر ښکلی و. په بېخ کې اته گوتیز و خو بیا وروسته گرد شوی و او خو پورونه یې لرل. د مینار هر پوړ تر لاندني پوړ نری و. پر دېوالونو یې له خښتو نه ښکلي هندسي شکلونه جوړ شوي وو. په پاسني برخه کې یې په نیلي رنگ څه لیکل شوي وو، خو خط یې بل رقم و. پوښتنه مې وکړه چې څه یې لیکلي دي؟ ښوونکې مو وویل چې دا په کوفي خط د شهادت کلمه او د قرآن کریم آیتونه دي.

د مینار تر کتلو وروسته مو له کوره راوړي خواړه را وایستل. چا اېشېدلې هگۍ راوړې وې، چا چپیس، چا د چرگ سره کړې غوښه. هر چا خپل خواړه پر دسترخوان ایښي وو او ټولو په گډه وخورل. بیا بس ته پورته شوو، دعا مو وکړه او بېرته د هرات خوا ته رواني شوو.

[تصویر: د جام مینار عکس]

کورنۍ دنده: خپله یوه په زړه پورې خاطره ولیکئ، مثلاً که مو کومه پخوانۍ کلا لیدلې وي یا

مو چېرته سفر کړی وي، یا بله داسې خاطره مو چې فکر کوئ نورو ته به په زړه پورې وي.

د معلوماتو چارټ: لاندې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بیا له خپلو څنلگوریو ټولگیوالو سره په مشوره د متن معلومات په کې ولیکئ.

	څوک / چا
	څه مهال
	چېرې
	څه
	ولې

وارزوی او وویئ: د ښوونکي او شاگردانو خبرې او عملونه وارزوی او د دې پوښتنو ځواب وویئ:

۱. شاگردانو په لاره کې د سیند او غرونو په اړه خبرې کولې، دا کار یې درته څنگه ښکاري؟
۲. د سیند په اوبو د مخونو مینځل څنگه کار دی؟
۳. شاگردانو خپل خواړه به گډه وخورل، دا کار یې څنگه ارزوی؟

کورنۍ دنده: د خپل ښوونځي په اړه خپله جالبه خاطره ولیکئ. په یاد مو وي چې په خاطره کې

مو دې پوښتنو ته ځواب وویئ: څوک / چا، څه مهال، چېرې، څه یې وکړل، ولې وکړل.

وینا وکړئ: د ښوونکي / ښوونکې په لارښوونه، خپلې په زړه پورې خاطرې ټولگيوالو ته مو ووايئ.

تش ځایونه ډک کړئ: لاندې جملې ولولئ او په کتابچو کې یې ولیکئ. جملو ته په مخامخ چوکاټ کې ځینې کلمې راغلې دي. تاسې د هرې جملې په تش ځای کې مناسبه کلمه ولیکئ.

لاندې
پورې
وروسته

تر هراته ..... درې ساعته لاره وه.
تر اوبو ..... سپین کبان ښکارېدل.
د جام مینار تر کتلو ..... مو ډوډۍ وخوړه.
تر بوسو ..... اوبه تېروي.
تر ماښامه ..... مو لوبې کولې.
تر تا ..... د فرشتې وار دی.

کورنۍ دنده: نن مو د خپلو څو ټولگيوالو خاطرې واورېدې. کور ته چې ولاړئ، فکر وکړئ چې د چا خاطره مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه. بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو کتابچو

کې یې ولیکئ.

اته گوتیز	اته گوت یز
وسپنیز	
بندیز	
سیمه ییز	
ډله ییز	

فکر وکړئ: دلته د متن په اړه استنباطي پوښتنې لولئ. له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره په

مشوره، د پوښتنو ځوابونه پیدا کړئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. دا خاطره چا لیکلې وه؟

۲. ولې یوازې د پنځم الف ټولگي شاگرداني علمي سیر ته بوول شوې؟

۳. څلي د څه شي لپاره جوړېږي؟

وارزوی او ولیکئ: د لومړي درسي ساعت متن وارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو

ځوابونه ولیکئ.

۱. په خاطره کې راغلي معلومات څومره واضح او په زړه پورې وو؟

۲. په خاطره کې څه شی کم دی؟ ستاسو په نظر، نور کوم معلومات باید په کې راغلی وای؟

خپل نظر ولیکئ: د متن په اړه خپل نظر ولیکئ چې څنگه و؟ د خاطرې کومه برخه مو خوښه شوه

او ولې مو خوښه شوه؟ له دې خاطرې څخه مو څه زده کړل؟

پنځم ټولگی - اتم فصل

موضوع: پوهه

ژانر: روایتی (حکایت)

پوهه او فکر ژوند آسانه کوي.

۱. فکر او پوهه له یو بل سره څه رابطه لري؟
۲. پوهه او فکر ژوند څنگه آسانوي؟
۳. د پوهې سرچینې کومې دي؟
۴. خپل فکر څنگه روزلی شو؟
۵. د انسان پوهه په څه شي زیاتېږي؟

حکایتونه د ژوند هېندارې دي.

۱. په حکایتونو کې څه وینو؟
۲. حکایتونه زموږ ژوند څنگه رانښيي؟
۳. له حکایتونو څخه څه شی زده کولی شو؟
۴. خلک ولې حکایتونه جوړوي؟

د دې فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د عنوان او انځور له مخې د کیسو په اړه وړاندوینه وکړئ.
۲. توضیح کړئ چې د کیسو صحنې مو په ذهن کې څنگه مجسمې کړې.
۳. د کیسې د چارټ په ډکولو سره د کیسو پیل، منځ، او پای تشخیص کړئ.
۴. د کیسو په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.
۵. د کیسې د کرکټرونو عملونه وازوئ.
۶. د کیسو په اړه خپل نظر بیان کړئ.

لومړۍ اونۍ

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «وونکې» مختاری لري؛
۲. په ډله ییز بحث کې د ځور بدلون په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛
۳. د عددونو اوښتنې بڼه ولیکئ؛

فصل ۸ اونی ۱ درسي ساعت ۱

شا - گر - دا - نو	واو - ر - و - له	و - غ - خپ - ده
تک - را - ر - وئ	ستو - ما - ن - وون - کي	پنب - ما - ني

- پنبمانه
- ستومانونکي
- کونجاره
- سبق

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې مجسم کړئ.

ترخې خبرې

د يوه کلي څو شاگردان به هره ورځ حکيم ته کېناستل چې د ژوند سبقونه ورنه زده کړي. يوه ورځ حکيم پوښتنه ترې وکړه چې تر ټولو ښه خواږه کوم دي؟

يو شاگرد، چې زلمی نومېده، د پوښتنې په وخت کې په بل چورت کې و. د هغوی غوا ناروغه وه او ټول فکر يې د خپلې غوا خوا ته و. هغه فکر وکړ چې حکيم د غواگانو لپاره د ښو خوږو پوښتنه کوي، نو وار له واره يې وويل: کونجاره.

ټول شاگردان کټ کټ په خدا شول. خدا يې پسې وغځېده او اوږده شوه.

زلمی زهير شو. رنگ يې سور واوښت. حکيم شاگردان غلي کړل.

دا خبره تېره شوه خو شاگردانو به هره ورځ په لاره کې زلمی ځوراوه. يوه به يې بل نه پوښتنه وکړه چې نن دې څه خوړلي دي. هغه به ويل چې تر ټولو ښه خواږه. بيا به ټولو وويل «کونجاره، کونجاره» او وبه يې خندل.

زلمی ډېر ځورېده. هغه څو ځله خپلو ملگرو ته وویل چې ستاسو دا خبرې ما ځوروي، خو گټه یې ونه کړه. زلمي خپل استاد ته شکایت وکړه. حکیم ورته وویل چې ته یې غم مه کوه، زه به یې پوه کړم.

بله ورځ حکیم خپلو شاگردانو ته وینا کوله. د وینا په منځ کې یې یوه ټوکه وکړه. شاگردانو په کټ کټ وخنډل. حکیم ټوکه تکرار کړه. دا ځل د خندا آواز یو څه کم شو. حکیم ټوکه بیا بیا واوروله او خبره دې ته ورسېده چې نور څوک ورته موسېدل هم نه.

دغه وخت حکیم وویل: که د یوې ټوکې بیا بیا اورول، خلک ستومانه کوي، د ژوند د غمجنو او ترڅو خاطرې بیا بیا ویل به څومره ستومانوونکي وي! خبرې که خوږې هم وي، مه یې تکراروی او ترڅې خبرې خو ان په هغه یو ځل ویلو نه ارزي!

د زلمي ټولگيوالو يو بل ته سره وکتل. د ټولو په مخونو کې د پښېمانۍ نښې ښکاره شوې. ټول له خپلو ترڅو خبرو پښېمانه وو. له هغه وروسته هېچا زلمي ته هغه خبره ونه کړه او د دوی خوږه ملگرتيا ډېر کلونه روانه وه.

[تصویر: تر یوې ونې لاندې څو زلمکي هلکان (۱۰-۱۱ کلن) ناست دي او یو په عمر پوخ سړی له سپینې پگړۍ او کمیس پرتوگ سره د هغوی مخ ته ولاړ دی، درس ورکوي.]

کورنۍ دنده: خپله هغه خاطره ولیکئ چې تاسې یې ځورولي یئ.

ووېشئ او معنا كړئ: د چوكاټ كلمې په خپلو كتابچو كې وليكئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره كلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووېشئ او معنا يې پيدا كړئ.

د كلمې معنا	اصلي برخه - روستاري	كلمه
ستومان = سترې وونكې = فاعلي وروستاري ستومانوونكې = هغه شى يا كس چې څوك سترې كوي.	ستومان — وونكې	ستومانوونكې
		خوشحالوونكې
		بيانوونكې
		ويجاړوونكې
		تماموونكې

د كيسې چارټ: د كيسې چارټ په خپلو كتابچو كې رسم كړئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره د كيسې پيل، منځ او پاى پيدا او چارټ ډك كړئ.

پاى		منځ (د كيسې څوكه)	پيل	
	د ستونزې حل			كركترونه
	نتيجه / پيغام			ځاى - زمان
				ستونزه

ويې ارزوئ: د كيسې د كركترونو په اړه فكر وكړئ. د هر كركټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وكړل؟
۲. ولې يې وكړل؟
۳. كار يې سم او منطقي و، كه نه؟ دليل مو څه دى؟

بحث وکړی: تاسې به په ډلو کې د «ځورېدلو» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. موږ ولې ځورېږو؟
۲. کوم شيان او څه ډول خبرې مو ځوروي؟
۳. که مو څوک ځوروي، څه باید وکړو؟

عبارتونه وپړئ: لاندې عبارتونه ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هر یوه اوښتې بڼه ولیکئ.

یوه ورځ	د یوې ورځې	دوه ورځې	په دوو ورځو کې
یو ماښام	د ..... ماښام	درې شپې	تر ..... شپو پورې
پنځه ډوډۍ	د ..... ډوډیو لپاره	درې کوترې	د ..... کوترو
یوه خبره	تر ..... خبرې پورې	څلور ماشومان	د ..... ماشومانو
اوه پوښونه	له ..... پوښونو	لس گزي	د ..... گزي
شل کاله	تر ..... کلونو	یوه پېړۍ	له ..... پېړۍ

ورنۍ دنده: څه شی تاسې ځوروي؟ په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

ځورول	ځور ول
اورول	
وبلو	
خوړلو	
خندلو	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

ځنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. د زلمی ټولگیوالو د کونجاړې خبره ولې بیا بیا تکراروله؟

۲. حکیم شاگردانو ته ولې په ښکاره ونه ویل چې نور زلمی مه ځوروی؟

۳. د زلمی او ټولگیوالو ملگرتیا ولې ډېر کلونه روانه وه؟

ویي ارزوی: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د زلمی د ټولگیوالو سلوک څنگه بولی؟

۲. د ټولگیوالو د سلوک په مقابل کې د زلمی چلند څنگه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دوهمه اونى

د درس هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:
۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «وونکې» مختاری لري؛
  ۲. په ډله ییز بحث کې د څو بدلو په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛
  ۳. د عددونو اوښتې بڼه ولیکئ؛

فصل ۸ اونی ۲ درسي ساعت ۱

ال - و - ت - لي	ب - چو - نو	را - ټو - لو - لي
را - و - ايس - تل	ول - وې - دل	وژ - غو - رل

نيکي   وېهېده   وپوښتله   متل

اټکل وکړئ: د کيسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کيسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کيسه په ټيټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته يې په ذهن کې

مجسم کړئ.

نيکي سيند هم نه وړي

وايي چې د يوې کوترې ځاله د يوه داسې کمر په غاړه وه چې په بېخ کې يې سيند بهېده. کوترې به تمامه ورځ د خپلو بچونو لپاره دانې مانې راټولولې. بچونې يې په گېډه ښه ماږه وو. کوترې به هر وخت د خوړو څو دانې سيند ته اچولې. د کوترې بچونې چې لږ لوی شول، د مور دې عادت ته حيران شول. يوه ورځ يې له مور څخه د دې کار وجه وپوښتله. هغې په ځواب کې ورته وويل: بچو! يوازې ځان ساتل او مړول ضرور نه دي، بلکې نيکي کول هم ضروري دي. د کوترې بچونې په دې فکر کې وو چې له اوبو سره نيکي کول نو څه معنا لري. مور مو چې سيند ته دانې اچوي، اوبه يې وړي نو گټه به يې څه وي؟ له دې خبرو څو ورځې وروسته، چې کوتره په ځاله کې نه وه، يو مار د دوی ځالې ته را پورته شو. د کوترې بچونو د الوتو کوبښنې وکړ، خو الوتل يې سم نه وو زده. دوی ټول په سيند کې ولوېدل. د سيند کبانو د مهربانې کوترې بچي وپېژندل او په بېړه يې د هغوی مرسته وکړه. کبانو د کوترې بچي د سيند غاړې ته راوايستل او له لاهو کېدو يې وژغورل.

مانېام، چې کوترې دوی د سيند په غاړه وموندل، پوښتنه يې وکړه چې کيسه څه ده.

بچونو يې كيسه وکړه چې مار زموږ ځالي ته پورته شو او موږ سيند ته ولوېدو. نژدې وه چې په اوبو کې لاهو شو، خو کبانو وژغورلو.

کوټرې د کبانو مننه وکړه. بيا يې خپل بچونې يو يو را واخيست او ځالي ته يې پورته کړل.

يوه بچونې يې وويل: مورې! زه اوس پوه شوم چې نيکي سيند هم نه وړي.

کوټرې وويل: آفرين!

له هغه وخته راهيسې دا خبره متل شو. اوس هر څوک، چې ښه کوي، همدا متل تېروي چې نيکي سيند هم نه وړي.

[تصوير: په ونه کې کوټره د ځالي څنگ ته دانه يا خواړه يې په خوله کې وي، ترې لاندې سيند وي او په سيند کې ماهيان ښکاري.]

کورنۍ دنده: خپله داسې خاطره وليکئ چې له چا سره مو ښه کړي وي او بل وخت هغه له

تاسو سره نيکي کړې وي.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (مختاري او اصلي برخه) ووبشی او معنا یې پیدا کری.

کلمه	مختاری - اصلي برخه	د کلمې معنا
وېژندل	و - پېژندل	و = د تېر مهال فاعلي مختاری پېژندل = سهې کول وېژندل = سهې یې کړل
ولوپدل		
وايستل		
وژغورل		
وموندل		

د کیسې چارټ: د کیسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کری. بیا له خپلو څنگلوریو ټولگیوالو سره د کیسې پیل، منځ او پای پیدا او چارټ ډک کری.

پای		منځ (د کیسې څوکه)	پیل	
	د ستونزې حل			کرکټرونه
				ځای - زمان
	نتیجه / پیغام			ستونزه

ویې ارزوی: د کیسې د کرکټرونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکټر په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايي:

۱. څه یې وکړل؟
۲. ولې یې وکړل؟
۳. کار یې سم او منطقي و، که نه؟ دلیل مو څه دی؟

بحث وکړئ: تاسې به په ډلو کې د «نیکی» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. کوم کارونه په نیکی کې حسابېږي؟

۲. نیکی کول ولې مهم دي؟

۳. له ځان سره نیکی کولی شو؟

نومونه سره بېل کړئ: په لاندې چوکاټ کې د ذات او د معنا نومونه گډوډ راغلي دي.

تاسې یې سره بېل کړئ.

دربار	خوشحالي	ماته	مُلک	خواب	رښتیا
غرور	غاړه کی	غاړه	پوښتنه	لاس	پاچا
کبر	سره زر	ټوکي	بحث	پیغام	فکر

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

الوتل	الوتل
ټولول	ټولول
تېرول	تېرول
مړول	مړول
پوښتل	پوښتل

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

ځنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. د کوترې بچونې چې سیند ته ولوېدل، مار چېرته ولاړ؟

۲. که کوترې سیند ته دانې نه اچولای، کبانو به د هغې بچونې ژغورل؟

۳. خلک په خبرو کې ولې متلونه وايي؟

ویي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د کوترې کوم کار سم و، کوم ناسم؟

۲. د کبانو کار څنگه و؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

دریمه اونی

د درس هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ونکې» روستاږی لري؛

۲. په ډله ییز بحث کې د پوښتنو په اړه خپل نظر څرگند کړئ؛

۳. د ذات او معنا نومونه سره بېل کړئ؛

۴. د اوس مهال جملې به مطلق او جاري تېر مهال ته واړوئ.

درسي ساعت ۱

اونی ۳

فصل ۸

جو-ر-و-لو	نا-یید-توب	خر-ث-وون-کی
ور-و-غونبت	و-د-ر-و-له	ع-جید-به

اعدام

وفا

انعام

لوحه

اټکل وکړئ: د کیسې عنوان او انځور ته وگورئ او اټکل وکړئ چې په کیسه کې به څه کېږي.

ولولئ: کیسه په ټیټ غږ ولولئ او د هرې برخې تر لوستلو وروسته یې په ذهن کې

مجسم کړئ.

په پخوا زمانو کې یوه حکیم په ښار کې د خبرو دوکان جوړ کړی و. یوه ورځ پاچا ښار ته په چکر تللی و. د حکیم د دوکان لوحې ته یې وکتل چې پرې لیکلي وو «د خبرو خرڅوونکی». پاچا دوکان ته ننوت. حکیم ودرېد او درناوی یې وکړ.

پاچا وویل: ستا کار و بار راته عجیبه غوندې ښکاري. خبرې نو څوک اخلي چې ته یې خرڅوې؟

حکیم ځواب ورکړ: هونښاران یې اخلي، صاحبه!

پاچا پوه شو چې د حکیم مطلب څه دی، نو ورته وپې ویل: پر ما هم یوه خبره خرڅه کړه.

حکیم د سرو زرو پر یوې وړې لوحې ولیکل: د خبرو سر واوړه، خو د پای په اړه یې فکر وکړه.

پاچا د خبرې او د سرو زرو د لوحې پیسې ورکړې. لوحه یې یووړه او د خپل مېز له پاسه یې ودروله.

بله ورځ د پاچا وزیر د دربار نایي وروغونبت. ورو یې ورته وویل: تر کله به دا ناییتوب کوي؟ له ما

سره ملگری شه چې وزیر دې کړم او مشرتوب درباندي وکړم. خو چې لږ څه ځیرکتوب وکړې.

نایي پوښتنه وکړه: هغه څنگه؟

وزير ځواب ورکړ: زه به يې درته ووايم. دا وار چې د پاچا ږيره او وينستان سموې، پاچا مړ کړه. پاچا چې مړ شو، زه به پاچا شم او تا به خپل وزير کړم.

نايي په زړه کې گوړې ماتولې او د وزير کېدو خوبونه يې ليدل. څو ورځې وروسته، پاچا د وينستانو او ږيرې جوړولو ته وروغوښت. نايي د پاچا د وينستانو په جوړولو لگيا و او فکر يې کاوه چې پاچا څنگه مړ کړي. په همدې وخت کې يې د سرو زرو لوحې ته پام شو چې پرې ليکلي وو: د خبرو سر واوړه، خو د پای په اړه يې فکر وکړه.

نايي، چې ځيرک انسان و، له ځانه سره يې فکر وکړ چې ښه نو، وزير چې له خپل پاچا سره وفا نه کوي، له ما سره به څه وفا وکړي. که زه پاچا ووژنم، هغه به پاچايي ونيسي. او خلک به د پاچا د قاتل پوښتنه وکړي. نو دی به خلکو ته ما وښيي او ما به اعدام کړي چې راز يې پټ پاتې شي.

پاچا ورباندې غږ وکړ: په کوم چورت کې ډوب شوی يې؟ ولې خپل کار نه کوي؟
نايي پاچا ته ټوله کيسه وکړه. پاچا وزير بندي کړ او نايي ته يې ښه انعام ورکړ. بيا يې د خبرو خرڅوونکی حکيم را وغوښت. حکيم ته يې وويل: ستا يوې خبرې زما ژوند وژغوره. سر له ننه به ته زما وزير يې.

[تصوير: د زاړه ښار انځور. پاچا د يوه دوکان مخې ته ولاړ دی چې پر لوحه يې ليکل شوي دي «د خبرو خرڅوونکی» پاچا لوحې ته په حيرانۍ سره گوري.]

 کورنۍ دنده: له تاسو سره کله داسې شوي دي چې چا درته کومه خبره کړې وي او تاسو يې د پای په اړه فکر کړی وي؟ په دې اړه خپله خاطره وليکئ.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاري) ووبشی او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه - روستاري	د کلمې معنا
ناييتوب	نايي — توب	نايي = سلمان توب = نوم جوړوونکی وروستاري ناییتوب = سلمانې، نايي گري.
خونديتوب		
خیرکتوب		
شومتوب		
مشرتوب		

د کيسې چارټ: د کيسې چارټ په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره د کيسې پيل، منځ او پای پيدا او چارټ ډک کړئ.

پيل	منځ (د کيسې څوکه)	پای
کرکترونه		د ستونزې حل
ځای - زمان		
ستونزه		نتيجه / پيغام

ويې ارزوئ: د کيسې د کرکترونو په اړه فکر وکړئ. د هر کرکتور په اړه دغو پوښتنو ته ځواب

ووايئ:

۱. څه يې وکړل؟
۲. ولې يې وکړل؟
۳. کار يې سم او منطقي و، که نه؟ دليل مو څه دی؟

بحث وکړی: تاسې به په ډلو کې د «ځیرکۍ» په اړه بحث وکړئ. هر څوک به په خپله ډله کې د لاندې پوښتنو په اړه خپل نظر څرگندوي. د بحث په پای کې به د ځینو ډلو استازي د خپلې ډلې د بحث نتیجه نورو ته ووايي.

د بحث پوښتنې:

۱. ځیرکي څه ده؟
۲. ځیرکي څه گټې لري؟
۳. خپله ځیرکي څنگه زیاتولی شو؟

د فعلونو سمه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش ځای کې په لینډیو کې د راغلیو فعلونو مناسبه بڼه ولیکئ.

۱. نایي که هونبیاړي نه وای کړې، وزیر به هغه هم واژه.	(نه وای کړې - نه وی کړې)
۲. پاچا که د حکیم خبره ..... ، د وزیر په پلان نه خپرېده.	(نه اخیستلې - نه وای اخیستلې)
۳. وزیر که له پاچا سره وفاداري ..... ، نه به بندي کېده.	(کړې وای - کړې وی)
۴. نایي ..... شو چې د وزیر خبره ومني.	(کولای - کولی)
۵. حکیم ..... شو چې هره خبره یې په اخیستلو ارزوي.	(ویلې - ویلای)
۶. که د حکیم خبره نه وای، پاچا به د وزیر له پلانه نه شو	(خبرېدلې - خبرېدلای)

کورنۍ دنده: تاسو د ځیرکۍ کومه گټه په خپله لیدلې ده؟ په دې اړه خپله تجربه ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

خرڅوونکی	خرڅ وونکی
جوړوونکی	
لیکونکی	
لوستونکی	
بښوونکی	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له

ځنگلوریو ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. وزیر ولې د پاچا د وژلو لپاره نایي وټاکه؟

۲. پاچا نایي ته ولې انعام ورکړ؟

۳. په دې کیسه کې تر ټولو هوښیار کس څوک و؟

ویي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د وزیر پلان تاسو ته څنگه ښکاري؟

۲. د پاچا چلن څنگه وو؟

خپل نظر ولیکئ: د کیسې کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ د کیسې تلوسه

څنگه ده؟ له دې کیسې څخه مو څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

پنځم ټولگی - نهم فصل

موضوع: د علم او تکنالوژی نړۍ

ژانر: معلوماتي (توضیحي)

انسان د علم او تکنالوژی په مرسته سپورمی، ستوري او سیارې راسپري.

۱. سپورمی، ستوري او سیارې څنگه راسپړل کېږي؟
۲. انسان ولې غواړي چې ستوري او سیارې وپېژني؟
۳. د ستورو او سیارو راسپړل څه گټې لري؟
۴. تکنالوژي د ستورو او سیارو په راسپړلو کې څه مرسته کوي؟

د فصل عمومي هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به په دې فصل کې وکولای شئ چې:

۱. د متن په اړه وړاندوینه وکړئ.

۲. د متن عمده ټکي او جزئیات په ډیاگرام کې وښیئ.

۳. د متن په اړه استباطي پوښتنې ځواب کړئ.

۵. متن وارزوی.

۶. د متن په اړه خپل نظر بیان کړئ.

د لومړۍ اونۍ خاص هدفونه

گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:

۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «مزیلی یا پوهان» روستا پر لري؛

۲. سپورمۍ ته د سفر په اړه وینا وکړئ؛

۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

فصل ۹ اونی ۱ درسي ساعت ۱

ان-سا-نا-نو	اتو-موس-ف-یر	ت-لس-کوپ
مع-لو-مب-بری	میل-یو-نو-نه	پب-ژن-دون-کي

- اتوموسفیر
- فُطر
- ستورمزی
- فضايي بېری

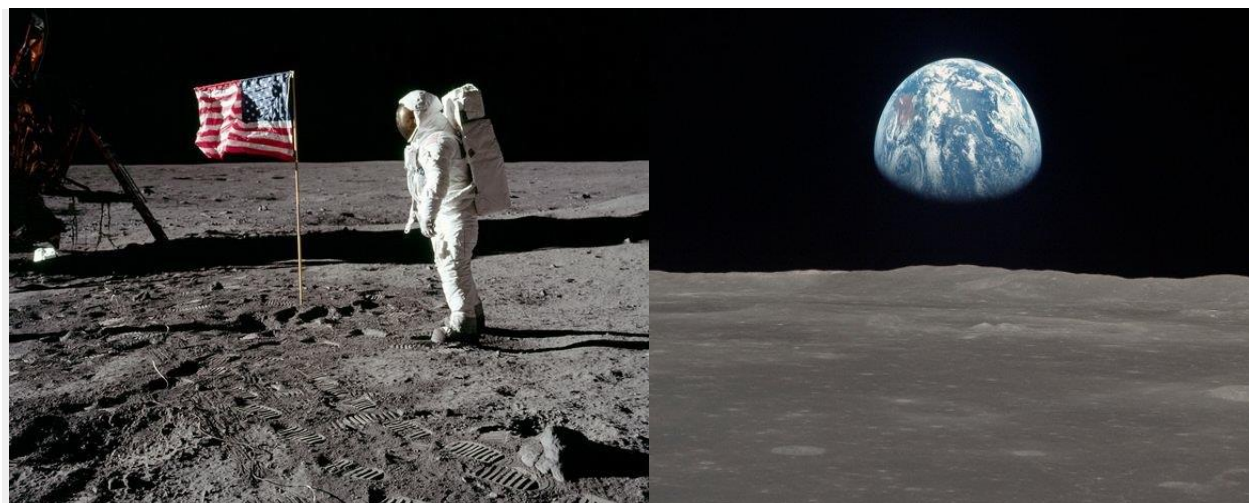
فعالیت: لاندې خو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. سپورمی د یوې سیارې د مدار په شاوخوا کې حرکت کوي.
۲. انسان سپورمی ته ختلی شي.
۳. په سپورمی کې د خنبلو اوبه او آکسیجن شته.
۴. سپورمی له ځمکې سره د یوه غټ شي د ټکر له امله پیدا شوې ده.
۵. د سپورمی تیاره ځایونه د سپورمی سمندرونه دي.
۶. د سپورمی ظاهري بڼه تغییر کوي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ.

سپورمی ته سفر

سپورمی. د ځمکې قمر دی. قمر هغه گردی فضایی جسم دی چې د یوې سیارې په شاوخوا کې ګرځي. سپورمی. هره میاشت یو ځل د ځمکې گرد چاپېره تاوېږي او د ځمکې تر ټولو نږدې ګاونډی ده. د تلسکوپ په مرسته سپورمی. واضح لیدلی شو. د سپورمی قطر د ځمکې تر قطر څلور وارې لږ دی. سپورمی. څنګه پیدا شوې ده؟ زیاتره ستورپوهان په دې نظر دي چې میلیونونه کاله مخکې یو غټ آسماني شی له ځمکې سره ټکر شو. د دې ټکر له امله د ځمکې او د دې شي ټوټې د فضا خوا ته ولاړې. دغه ټوټې د وخت په تېرېدو سره، یو ځای شوې او سپورمی. یې جوړه کړه. همدا دلیل دی چې د سپورمی. د سطحې ځینې ډبرې د ځمکې له ډبرو بدلې دي.

انسان سپورمی. ته ختلی شي؟ تر اوسه پورې دولس تنه ستورمزي سپورمی. ته ختلي دي. لومړني ستورمزي اډوین آلډرین او نیل آرمسترانګ وو چې په ۱۹۶۹ میلادي کال سپورمی. ته ولاړل. آرمسترانګ لومړنی ستور مزی و چې پر سپورمی. یې قدم کېښود او له آلډرین سره درې ساعته پر سپورمی. وګرځېد. له دې وروسته نورې فضايي بېړۍ هم سپورمی. ته ولېږل شوې. په سپورمی. کې هوا، د څښلو اوبه او آکسیجن نشته، نو ستورمزي چې هلته ځي آکسیجن او اوبه باید ورسره یوسي.

په سپورمی. کې سمندرونه شته؟ که مو پام شوی وي، په سپورمی. کې ځینې ځایونه روښانه ښکاري او ځینې ځایونه تیاره. پخواني ستورپوهان په دې باور وو چې کېدای شي د سپورمی. تیاره ځایونه سمندرونه وي. دوی دا ځایونه «ماریا» بللي وو. ماریا په لاتیني ژبه کې سمندر ته وایي. اوس معلومه

شوي ده چې دا تياره برخې لويې دښتې دي، خو تر اوسه پورې هم د سپورمۍ د سمندرونو په نامه مشهورې دي.

د سپورمۍ ظاهري بڼه ولې تغيير کوي؟ کله چې سپورمۍ ته گورو، داسې ښکاري چې د سپورمۍ بڼه تغيير کوي، ځکه چې مور يوازې د سپورمۍ هغه برخه وینو چې لمر روښانه کړې وي. د مياشتې په سر کې د سپورمۍ تياره خوا ځمکې ته مخامخ وي، نو مور يې په سترگو نه وینو. کله چې سپورمۍ د ځمکې چاپيره گرځي، د لمر وړانگو ته ورو ورو برابرېږي. په لومړي سر کې د سپورمۍ د څنډې پر يوې وړې برخې لمر لگېږي او مور يې د لور په بڼه وینو. دې حالت ته هلال وايي. د هرې شپې په تېرېدو سره د سپورمۍ لا زياته برخه روښانه کېږي او دا حالت تر هغه وخته پورې دوام کوي چې ټوله سپورمۍ د دايرې غونډې روښانه شي. دې حالت ته د څوار لسمې سپورمۍ وايي. وروسته سپورمۍ داسې حرکت کوي چې ورو ورو د لمر له وړانگو څخه پټېږي او د سپورمۍ څنډه تياره کېږي. دا تياره برخه وار په وار سره زياتېږي، تر هغې پورې چې يو مخ تياره شي. په دې وخت کې بله مياشت پيلېږي او دغه بهير له سره تکرارېږي.

منابع: دايره المعارف پرسش ها و پاسخ ها - مترجم: مجيد عميق

نوښته شده توسط: [Hedayatullah Zaheb](#) ژباړه: عبدالهادي مومند

کورنۍ دنده: که تاسې د سپورمۍ په اړه نور معلومات لرئ، ويې ليکئ يا د کورنۍ له بل غړي څخه مرسته وغواړئ او په بل درسي ساعت کې يې له خپلو ټولگيوالو سره شريک کړئ.

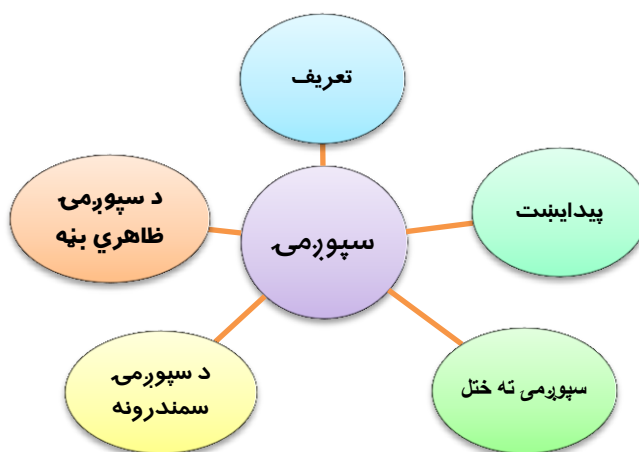

ووېشئ او معنا کړئ: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بيا له خپلو څنگلوريو ټولگيوالو سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووېشئ او معنا يې پيدا کړئ.

کلمه	اصلي برخه - روستاړی	د کلمې معنا
ستورمزلی	ستور - مزلی	ستور = ستوری، مزلی = مزل کونکی، سفر کونکی ستور مزلی: هغه څوک چې فضا ته سفر کوي.
غرمزلی		
ځمکپوهان		
ستورپوهان		
ژبپوهان		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کړئ. بيا د جال هره برخه د متن د معلوماتو له مخې ډکه کړئ.

وارزوی: د سپورمی په اړه متن وارزوی او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات يې څومره په زړه پورې وو؟

وینا: ستاسو خو تنه ټولگیوال به سپورمی ته د سفر په اړه ویناوې وکړي. تاسې به د هغوی خبرو ته غورځوړ نیسئ، د وینا مهم ټکي به یې لیکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وینا په پای کې به یې پوښتنې.

د فعل مناسبې بڼې وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ. بیا د هرې جملې تش ځای په لینډیو کې د راغلیو فعلونو په مناسبه بڼه ډک کړئ.

۱. آرمسټرانگ لومړنی ستورمزلی و چې سپورمی ته **ختلی** دی. **ختلی - ختلاى**
۲. که سپورمی د ځمکې چاپېره حرکت نه ..... هره شپه به مو ډېره تیاره وه. **کولای - کوي**
۳. که په سپورمی کې سمندرونه ..... ستورمزلي به په بېړۍ کې په گرځېدل. **واى - وي**
۴. که په سپورمی کې آکسیجن ..... ستورمزلو به ډېر وخت په کې تېرولای. **واى - وای**
۵. که هغه غټ شى له ځمکې سره نه ..... سپورمی به نه وه. **ټکرېدای - ټکر شوى**

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولگیوالو ویناوې واورېدې. د دوی په ویناوو کې کوم ټکي درته نوي او په زړه پورې وو. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ویی لیکئ: له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو سره لاندې کلمې پر برخو ووبشی او په خپلو

کتابچو کې یې ولیکئ.

فضایي	فضا - یې
معلوماتي	
برابري	
سمندرونه	
میلیونونه	

فکر وکړئ: دلته د کیسې په اړه داسې پوښتنې لولئ چې ځوابونه یې په کیسه کې نشته. له ځنگلوریو

ټولگیوالو سره مو د پوښتنو ځوابونه پیدا او په خپلو کتابچو کې یې ولیکئ.

۱. ستورمزي سپورمۍ ته ولې خپږي؟

۲. سپورمۍ له ځمکې سره څه توپیر لري؟

۳. له سپورمۍ څخه به ځمکه څنگه ښکاري؟

ویي ارزوئ: د کیسې د کرکټرونو کارونه و ارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه

ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنگه وې؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل گران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې متن څخه مو

څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

د دوهمې اونۍ خاص هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:
۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «یز» روستا لري؛
  ۲. د کمپیوټر په اړه وینا وکړئ؛
  ۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

فصل ۹ اونی ۲ درسي ساعت ۱

مُ-حَا-سِبِه	هې-وا-دو-نه	ک-تا-بو-نه
سو-دا-گ-ری	کا-ر-وون-کي	مصر-ر-ف-و-له

- اختراع
- هارډ ویر
- بښوونیز
- پروگرام

اټکل وکړئ: لاندې څو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. کمپیوټر پر محاسبو سربېره د ژوند په نورو برخو کې ډېر نه کارول کېږي.
۲. له کمپیوټر څخه د کتابونو په چاپ کې گټه اخیستل کېږي.
۳. پخواني او اوسني کمپیوټرونه هېڅ توپیر نه لري.
۴. کمپیوټر برېښنايي (الکترونيکي) ماشین دی.
۵. کمپیوټر له څلورو برخو څخه جوړ شوی دی.
۶. د کمپیوټر ډېره مهمه برخه سي پی یو (CPU) ده.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ

کمپیوټر

کمپیوټر یو برېښنايي (الکترونيکي) ماشین دی چې په لږ وخت کې ډېر کارونه سم ترسره کوي. کمپیوټر د کمپیوټ (compute) له کلمې څخه اخیستل شوی دی چې معنا یې شمېرنه یا محاسبه ده.

دا نوم ځمکه ورته ټاکل شوی دی چې په لومړیو کې کمپیوټر یوازې د محاسبو لپاره کارول کېده. کمپیوټر په ۱۹۴۰ کال کې اختراع شوی دی. لومړني کمپیوټرونه ډېر غټ وو، دومره غټ چې ایله په لویه کوټه کې ځایېدل او همدا شان ډېر درانه وو. هغو کمپیوټرونو ډېره برېښنا مصرفوله، کار یې پخ او حافظه یې ډېره کمه وه. هغه کمپیوټرونه ژر تودېدل او په بیه ډېر گران وو. هاغه مهال کمپیوټرونه یوازې په پوځي او څېړنيزو کارونو کې کارول کېدل. وروسته پوهانو ډېره خواري وکړه چې دا ستونزې لرې کړي او اوس یې داسې کمپیوټرونو جوړ کړي دي چې ډېر کوچني او سپک دي، بیه یې ټیټه او کار یې ډېر ښه دی. اوسني کمپیوټرونه برېښنا ډېره کمه مصرفوي، ژر نه تودېږي، حافظه یې ډېره زیاته ده او ډېر چټک کار کوي.

کمپیوټر له دوو برخو څخه جوړ دی: (۱) سافټ ویر؛ (۲) هارډ ویر. سافټ ویر په سترگو لیدلی شی، خو لمس کولی یې نه شی. د کمپیوټر ټول پروگرامونه د کمپیوټر سافټ ویرونه دي لکه: وینډوز، آفیس او نور. هارډ ویر د کمپیوټر پرزې دي چې لمس کولی یې شی، لکه: مانیتور، سي پی یو، موس، کیبورډ او داسې نور. کاروونکي معلومات د کیبورډ او موس له لارې کمپیوټر ته ورکوي. په کمپیوټر کې دا معلومات زېرمه کېږي او بیا دا معلومات بدلولی رابدلولی شو. سي پی یو (CPU) د کمپیوټر ډېره مهمه برخه ده چې د کمپیوټر ټول کارونه کنټرولوي. بله برخه یې تلویزیون ته ورته پرده (مانیتور) ده. هر کار چې په کمپیوټر ترسره کېږي، پر مونیتور یې وینو.

نن سبا کمپیوټر په ښوونه او رزونه، طب او انجینیرۍ، سوداگرۍ، هنرونو، فابریکو، دفتري کارونو او د ژوند په ډېر نورو برخو کې کارول کېږي. درسي کتابونه او نور ښوونیز مواد په کمپیوټرونو کې جوړېږي. ډاکټران د ناروغانو د تشخیصولو لپاره کمپیوټري وسایل کاروي. انجینیران د ودانیو، سړکونو او پلونو نقشي په کمپیوټر جوړوي. سوداگران د خپلې سوداگرۍ معلومات په کمپیوټرونو کې ساتي. له کمپیوټر څخه د خطاطۍ، رسامۍ، موسیقۍ، فلم جوړولو او نورو هنرونو لپاره کار اخیستل کېږي. د فابریکو ماشینونه په کمپیوټرونو کنټرولېږي. په دفترونو کې اسناد، مکتوبونه، او نور معلومات په کمپیوټرونو لیکل کېږي او ساتل کېږي. په ډېرو هېوادونو کې د پیسو راکړه ورکړه په کمپیوټر ترسره کېږي. د برېښنا، اوبو، گازو او نور بیلونه د کمپیوټر په وسیله پرې کېږي.

لنډه دا چې کمپیوټر کارونه ډېر آسانه کړي دي. کمپیوټر چټک کار کوي، کار یې سم وي، په لږ ځای کې خورا ډېر معلومات زېرمه کوي او نن سبا په ډېرو چارو کې کمپیوټرونه کارول کېږي.

[تصویر: د کمپیوټر عکس سره له نورو اجزاوو سره را وړل شي.]

Mine coins - make money: http://bit.ly/money_crypto

- د لسم ټولګي د کمپیوټر درسي کتاب چاپ کال ۱۳۹۸

کورنۍ دنده: تاسې د کمپیوټر په اړه نور کوم معلومات لرئ؟ په دې اړه یو پراګراف ولیکئ.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې ولیکئ. بیا له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو

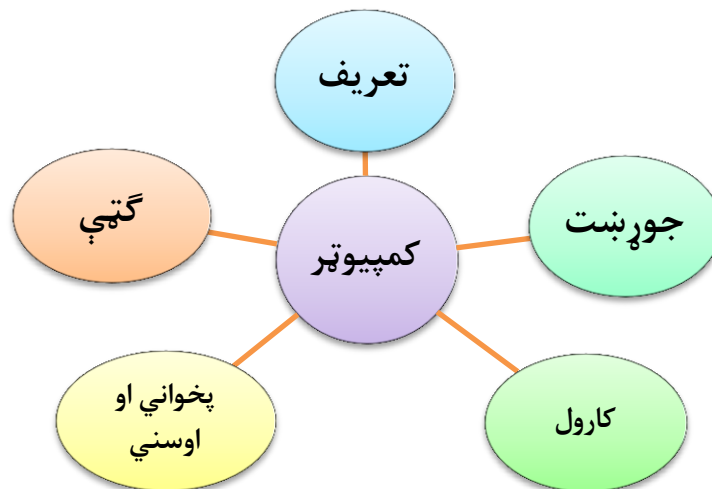
سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووبشی او معنا یې پیدا کری.

کلمه	اصلي برخه - روستاړی	د کلمې معنا
څېړنیز	څېړن — یز	څېړنه = د نامعلومو شیانو د معلومولو هڅه، یز = صفتي روستاړی څېړنیز = څه چې په څېړنې پورې اړه ولري.
بښوونیز		
روزنیز		
کرنیز		
پوهنیز		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کری. بیا د جال هره برخه د متن د

معلوماتو له مخې ډکه کری.

وارزوی: د « کمپیوټر » متن وارزوی او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

وینا: ستاسو خو تنه ټولگیوال به د کمپیوټر په اړه وینا وکړي. تاسې به د هغوی خبرو ته غوږ نیسئ،

د وینا مهم ټکي به یې لیکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وینا په پای کې به یې پوښتئ.

د فعل مناسبه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش

ځای کې په لیندو کې د راغلیو فعلونو مناسبه بڼه ولیکئ.

۱. کمپیوټر یو بریښنايي وسیله ده چې معلومات **ساتلی** شي. ساتلی - ساتلای

۲. کمپیوټر ډېر کار په لږ وخت کې سرته ..... شي. رسولی - رسولای

۳. په کمپیوټر کې کتابونه او ویدیوگانې ساتلی او ..... شو. کتلی - کتلای

۴. سافټ ویر لمس ..... نه شو. کولای - کولی

۵. هارډ ویر هغه پرزې دي چې په سترگو یې ..... شو. لیدلی - لیدلای

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولگیوالو ویناوې واورېدې. د دوی په ویناوو کې کوم ټکي

درته نوي او په زړه پورې وو. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ولیکی: د ښوونکي / ښوونکې په لارښوونه لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې پر برخو

ووبشی او ویې لیکئ.

کاروونکي	کار - وونکي
برېښنايي	
کارول	
سافټویر	
هارډویر	

فکر وکړئ: دلته څو استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب یې په متن کې نشته. پوښتنې په خپلو کتابچو کې

ولیکئ او ځوابونه یې د ښوونکي / ښوونکې په لارښوونه ولیکئ.

۱. پخوا چې کمپیوټر نه و، د ښوونځیو او دفترونو کارونه په څه شي ترسره کېدل؟

۲. که کمپیوټر نه وای، کومې ستونزې به مو درلودلای؟

۳. شل کاله وروسته به څنګه کمپیوټرونه جوړ شي؟

ویې ارزوئ: د دې اونی متن وارزوی او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې متن څخه مو

څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

د درېمې اونۍ خاص هدفونه

- گرانو زده کوونکو! تاسې به د دې درس تر پایه پورې وکولای شئ چې:
۱. پر برخو د وېشلو له لارې، د ۴ داسې کلمو معنا پیدا کړئ چې د «ور» روستا لري؛
  ۲. د خپلې سیمې د مېوو دانو په اړه وینا وکړئ؛
  ۳. د فعل مناسبه بڼه به په جملو کې وکاروئ.

فصل ۹ اونی ۳ درسي ساعت ۱

نعمتو نه	عبدالوکیل	مطا لعه
ویستا میونو نه	حجرا تو	هضمو لی

- اشتها
- ویتامینونه
- ذهني کارونه
- تقویه

اتکل وکړئ: لاندې خو جملې لیکل شوې دي. تاسې هره جمله ولولئ او فکر وکړئ چې سمه ده که ناسمه. بیا په پنسل سره د سمې جملې مخې ته (ص) او د غلطې جملې مخې ته (غ) ولیکئ. بیا متن ولولئ چې ستاسو وړاندوینه سمه وه که نه.

۱. څوک چې ذهني کارونه کوي، مینه دې ډېره خوري.
۲. د منې پوستکی گټه نه لري.
۳. د منې خوړل د مسواک وهلو هومره گټه لري.
۴. ډاکټر عبدالوکیل د منو نیالگي له بهره راوړل.
۵. مینه مو ډېر وخت موږ نه ساتي.

ولولئ: لاندې متن په ټیټ غږ ولولئ. د هر پراگراف تر لوستلو وروسته، یو ځل د هماغه پراگراف په اړه د وړاندوینې جمله وگورئ. که مو وړاندوینه ناسمه وه، مخې ته یې چلیپا وکارئ او که سمه وه، د جملې مخې ته د (✓) نښه ولیکئ

د منو گټې

مینه د الله ج په هغو نعمتونو کې ده چې بدن ته ډېرې گټې لري. مینه ماغزه آراموي او انسان ته د خوښۍ احساس ورکوي. څوک چې ذهني کارونه کوي، مینه ورته ډېره ښه ده. د منې خوړل خولې او

غابونو ته هم گټه لري. د يوې منې خوړل د غابونو لپاره د مسواک وهلو هومره گټور دي. منډه اشتها ډېروي او نس ناستی له منځه وړي. خامه منډه بايد ونه خورو، ځکه چې دماغ او حافظه کمزوري کوي.

تاسو به پوښتنه وکړئ چې منډه سپينه کړو که يې له پوستکي سره وخورو؟ د منې په پوستکي کې خو ډوله ویتامينونه او فلانويد شته. فلانويد په نورو مېوو کې دومره نشته لکه څومره چې د منې په پوستکي کې دي، ځکه خو د منې پوستکي د درملو په شان گټور دي. د منې پوستکي د زوکام او ځينو نورو ناروغيو په وړاندې بدن تقويه کوي او مقاومت يې زياتوي. نو ښه ده چې منډه له پوستکي سره وخورو.

يوه وړه تجربه: که وړی يا وړې يې، يو دانه چاکليټ وخوره او وخت درسه قيد کړه چې څومره وخت وروسته بيا د لوړې احساس کوي. بل ځل چې وړی/ وړې شوې، يوه منډه وخوره او د لومړي ځل په څېر وخت ته پام وکړه. په درېيم ځل چې وړی شوې، د منې جوس وڅښه او وخت ته وگوره چې څومره وخت وروسته بيا د لوړې احساس کوي.

دا به درته ښکاره شي چې د چاکليټو له خوړلو څو شېبې وروسته بيا هم وړی کېږي. د جوس له څښلو څخه پوره شل دقيقې وروسته او د منې په خوړلو سره به پوره يو ساعت وروسته د لوړې احساس وکړي. سره له دې چې د چاکليټ، جوس او منې کالوري (انرژي) تقريباً په يوه اندازه ده، خو د منې گټې ډېرې دي. نو غوره به دا وي چې هغه خواړه وخورو چې گټه يې ډېره وي، لکه منډه او نورې مېوې او ترکاری.

منډې د پيسو د پيدا کولو لپاره هم ښې دي. ډاکټر عبدالوکيل چې د کرنې وزير و، د منو اقتصادي گټې ورته ښې معلومې وې. هغه د منو د مختلفو ډولونو نيا لگي له بهره راوړل او په خلکو يې وويشل چې باغونه جوړ کړي. اوس مهال د ميدان وردگو او لوگر اکثره وگړي د منو ښه باغونه لري او هر کال زرگونه ټنه منې ترلاسه کوي. د ډېرو کورنيو ژوند د منو په خرڅلاو چلېږي.

نو منډه سربېره پر دې چې خوندوره مېوه ده، د انسان د صحت له پاره ډېره گټوره هم ده. په منو کې داسې مواد او ویتامينونه شته چې د درملو په شان گټور دي، ځکه خو ځينې خلک وايي «چې منډه وي، ډاکټر ته اړتيا نشته.» همدارنگه منډې په ښه بيه خرڅېږي او د ښوالو ژوند پرې جوړ دی.

<https://yaraan.com/apple-and-its-benefits/>

<https://kabull.com/?p=49028> / کابل ټکی کام ۱۳۹۶ سلواغه ۱۴ فرید افغان

<https://afghanwatan.com/?p=12301> مدینه ساپی

کورنی دنده: د خپلې کورنۍ په مرسته د منو خو نورې گټې ولیکئ.

ووبشی او معنا کری: د چوکاټ کلمې په خپلو کتابچو کې وليکئ. بیا له خپلو ځنگلوریو ټولگیوالو

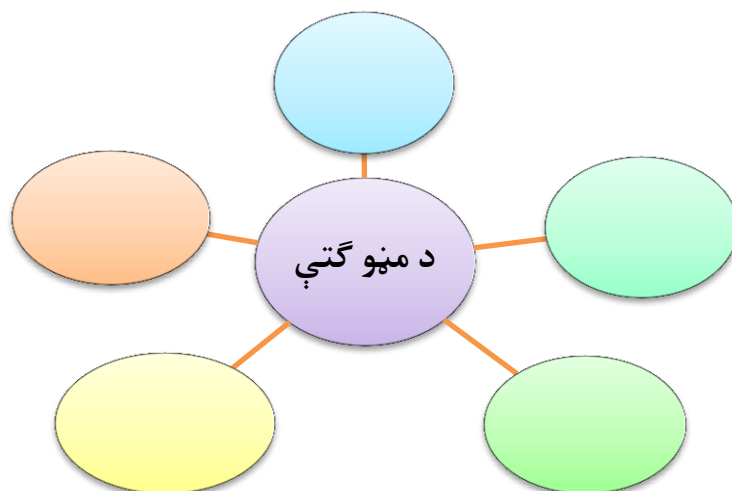
سره، هره کلمه د مثال په شان پر برخو (اصلي برخه او روستاړي) ووبشی او معنا یې پیدا کری.

کلمه	اصلي برخه - روستاړی	د کلمې معنا
گټور	گټه — ور	گټه = فایده، ور = صفتي روستاړی گټور = څه چې گټه ولري.
خوندور		
هدپور		
ربرور		
بربتور		

د معلوماتو جال: د معلوماتو جال په خپلو کتابچو کې رسم کری. بیا د جال هره برخه د متن د

معلوماتو له مخې ډکه کری.

وارزوی: د « کمپیوټر » متن وارزوی او دې پوښتنو ته ځواب ووايئ:

۱. په متن کې کومې کلمې درته سختې او نا آشنا وې؟

۲. معلومات یې څومره په زړه پورې وو؟

وینا: ستاسو خو تنه ټولگیوال به د خپلې سیمې د مېوو - دانو په اړه ویناوې وکړي. تاسې به د هغوی خبرو ته غورځور نیسئ، د وینا مهم ټکي به یې لیکئ او که مو پوښتنې درلودې، د وینا په پای کې به یې پوښتئ.

د فعل مناسبه بڼه وکاروئ: لاندې جملې ولولئ او بیا مو په کتابچو کې د هرې جملې په تش ځای کې په لیندو کې د راغلیو فعلونو مناسبه بڼه ولیکئ.

- ۱. د یوې منې خوړل دومره گټه لري، لکه مسواک مو چې..... وي. کارولای - کارولی
- ۲. که د منې پوستکي ..... شئ، نو له پوستکي سره یې وخورئ. هضمولای - هضمولای
- ۳. د منې خوړل خولې او غاښونو ته هم زیاته گټه..... لري - لرلای شي
- ۴. مڼه د ناروغیو په مقابل کې وجود تقویه ..... شي. کولای - کولای
- ۵. د منې خوراک د مخ گونځې ..... شي. ختمولای - ختمولای

کورنۍ دنده: نن تاسو د خپلو څو ټولگیوالو ویناوې واورېدې. د دوی په ویناوو کې کوم ټکي درته نوي او په زړه پورې وو. په دې اړه څو جملې ولیکئ.

ووبشی او ولیکی: د ښوونکي / ښوونکې په لارښوونه لاندې کلمې په خپلو کتابچو کې پر برخو

ووبشی او ویې لیکئ.

ویتامین - ونه	ویتامینونه
	باغونه
	کارونه
	غانښونه
	ډولونه

فکر وکړئ: دلته څو استنباطي پوښتنې لولئ چې ځواب یې په متن کې نشته. پوښتنې په خپلو کتابچو کې

ولیکئ او ځوابونه یې د ښوونکي / ښوونکې په لارښوونه ولیکئ.

۱. د منو گټې څنګه معلومېږي؟

۲. ډاکټران ولې ناروغانو ته وايي چې مېوې ډېرې خورئ؟

۳. مخکې له هغې چې ډاکټر وکیل خلکو ته منو نیالګي ورکړي، خلکو څه کرل؟

ویې ارزوئ: د دې اونی متن وارزوئ او په خپلو کتابچو کې د دې پوښتنو ځوابونه ولیکئ.

۱. د متن جملې د وضاحت په لحاظ څنګه وې؟

۲. د متن کومې جملې روانې لوستل کېدې او د کومو جملو لوستل ګران وو؟

خپل نظر ولیکئ: د متن کومه برخه مو خوښه شوه او ولې مو خوښه شوه؟ له دې متن څخه مو

څه زده کړل؟ په کتابچو کې مو د کیسې په اړه خپل نظر ولیکئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**